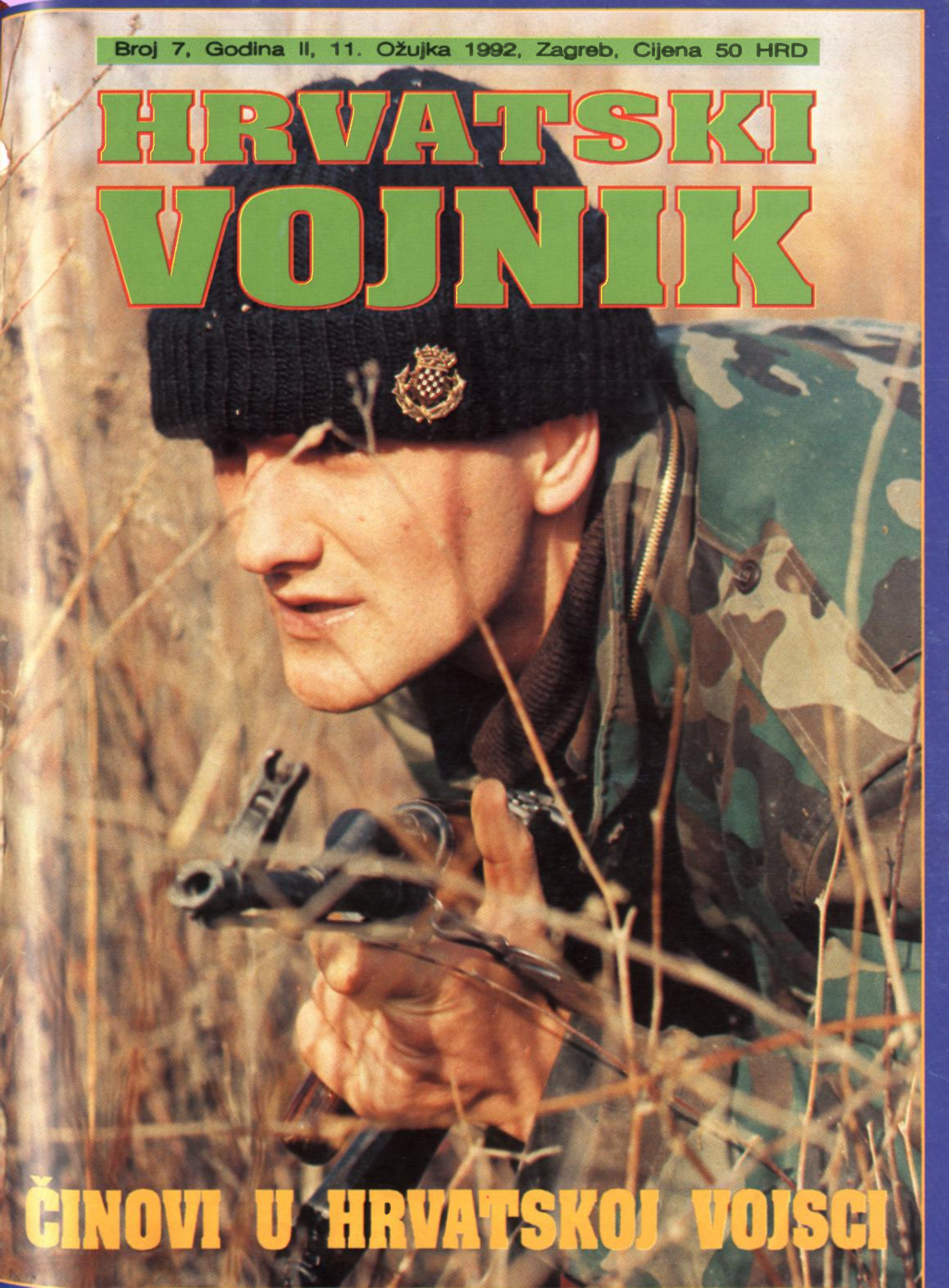

Broj 7, Godina II, 11. Ožujka 1992, Zagreb, Cijena 50 HRD

HRVATSKI VOJNIK

A close-up photograph of a soldier in profile, looking down and to the left. He is wearing a black beret with a gold-colored crest on the side. He is holding a rifle, with the barrel and trigger visible in the foreground. He is wearing a camouflage jacket. The background is a field of dry, yellowish-brown grass.

ČINOVI U HRVATSKOJ VOJSCI

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
Ivan Tolj

Glavni urednik:
Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidmir Raič

Likovni urednici:
Nenad Martić
Tihomir Bajtek

Urednik fotografije:
Stanko Herceg

Uređuje kolegij uredništva

Financije i marketing:
Gordan Bajtek

Adresa uredništva:
Stančićeva 4, Zagreb

Telefoni: Telefax:
467-562 451-852
467-560
467-092

Grafičko-tehničko uređenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tisak:
Hrvatska tiskara, Zagreb

Godišnja pretplata 1000 HRD

Sve promjene tiraže slati na Vjesnik
Tuzemna prodaja Avenija bratstva i
jedinstva 4 tel. 341-256

Uplata pretplate na račun
TRGOŠTAMPA 30101-601-32111
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)
Inozemna pretplata: Zagrebačka
banka broj deviznog računa:
30101-620-16-25731-3296911
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Cijene polugodišnje pretplate:
Njemačka 33 DEM, Austrija 234 ATS,
Kanada 26 CAD (avionom 48,90),
Australija 30 AUD (avionom 61,40),
SAD 22 USD (avionom 41,60), Švi-
carska 28 CHF, Nizozemska 37
NLG, Francuska 111 FRF, Švedska
125 SEK, Belgija 680 BEF, Danska
126 DKK, Velika Britanija 11 GBP,
Slovenija 500 SLT, Italija 24700 JTL

POBJEDNIK JE HRVATSKI NAROD

5

ŠIJAVICA I
KALAŠNJKOV
reportaža o hrvatskim voj-
nicima s kamenjara

6 - 7

TREŠNJEVAČKA OLUJA

8

ZOLJAMA POTAPAMO NEPRIJATELJSKO BRODOVLJE

Mile Čatlak,
prvi dalmatinski diverzant

11 - 13

PRVI HRVATSKI PIŠTOLJ

18 - 19

ČASNIČKI ČINOVI U HRVATSKOJ VOJSCI

28 - 29

RAZLIKOVNI POPIS VOJNIH NAZIVAKA

20

ZA HRVATSKU promocija knjige MORH

50

DEMOBILIZACIJA

Kada, kako i koliko?

Dr Franjo Tuđman predsjednik Republike Hrvatske donio je 28. veljače Naredbu o demobilizaciji dijela pričuvnog sastava Hrvatske vojske. U naredbi, koja je stupila na snagu odmah, nalaže se demobilizacija 20.000 pripadnika Hrvatske vojske. Ministarstvo obrane dobilo je zadatak da napravi poseban provedbeni plan demobilizacije. Stoga smo Ivana Milasa, zamjenika ministra obrane RH, upitali za pojedinosti veza-
ne za demobilizaciju.

— Prvo moram naglasiti da smo toliko brojnu vojsku stvorili zato što su nas na to natjerale okolnosti i agresija na Hrvatsku — kaže Ivan Milas. — Kako vjerujemo u mirovne procese i snagu međunarodne zajednice, smanjivanjem naših oružanih snaga, sada najprije za 20.000 vojnika, dokazujemo da ih i mi u potpunosti prihvaćamo i da želimo ostati miroljubiva zemlja. Da istodobno postignemo što pozitivnije učinke za naše gospodarstvo, razradili smo posebne kriterije o kojima ovisi redosljed otpuštanja. Prednost će imati stručnjaci važni za gospodarstvo i normalno odvijanje proizvodnje u najvažnijim djelatnostima i vitalnim poduzećima, poljoprivrednici — zbog skorih poljoprivrednih radova — te studenti, jer je mnogo mladih ljudi zbog agresije na Hrvatsku moralo prekinuti redovito školovanje. Nakon toga doći će na red i ostali.

Prema njegovim riječima, pri demobilizaciji će se morati voditi briga da se ne ugrozi sigurnost zemlje i borbena gotovost Hrvatske vojske. Kako će skorim dolaskom «plavih kaciga» sigurnost Hrvatske biti mnogo bolja, odlučeno je da se kao znak dobre volje demobilizira 20.000 vojnika, a naredne će demobilizacije ovisiti o razvoju događaja. U svakom slučaju, Hrvatska je spremna za miroljubivu politiku, kaže zamjenik ministra obrane.

— Kako se radi o selektivnom otpuštanju iz vojske, trebat će nam nešto više vremena da provedemo najavljenju demobilizaciju, ali vjerujem da će puštanje vojnika početi već narednih dana. Točnije, vjerujem da ćemo prve demobilizirati najkasnije desetak dana nakon donošenja naredbe — rekao nam je Ivan Milas.

Sam predsjednik dr. Franjo Tuđman na nedavnoj je konferenciji za novinare objavio da je takvu naredbu donio iz dva razloga: prvi, s obzirom na prestanak obimnijih vojnih operacija nema potrebe za tolikom vojskom, i drugi, u gospodarskom životu osjeća se nedostatak radne snage, posebice stručnjaka. Zato ćemo, budu li prilike još bolje, pristupiti još opsežnijoj demobilizaciji, napomenuo je dr. Franjo Tuđman.

ŽELJKO BUKŠA

STANKO HERCEG

PRISEGA DOMOVINI

Prva prisega novaka HV u Jastrebarskom

Prva generacija novaka Hrvatske vojske položila je u subotu prisegu u Centru za obuku i odgoj HV u Jastrebarskom. Svečanom činu prisustvovali su Ivan Milas, zamjenik ministra obrane Republike Hrvatske, general-bojnik Josip Ignac iz glavnog stožera HV, više zapovjednika Operativnih zona i brigada HV, predstavnici općine Jastrebarsko te brojni roditelji i članovi obitelji mladih vojnika.

Prvi se mladim vojnicima obratio zapovjednik Centra, brigadir Đuro Ivanović, naglasivši da se stoljetni hrvatski san ostvario tek na zgarištima

naših domova i krvi hrvatskih boraca pa je njihov zadatak da obrane teško stečeni suverenitet hrvatske domovine.

U ime Ministarstva obrane vojnicima je čestitao zamjenik ministra obrane Ivan Milas. Izrazio je uvjerenje da će ti mladi vojnici obuku najvjerojatnije završiti u miru i blizu svojih domova te da će se nakon desetomjesečnog vojnog roka mirno vratiti kućama. A časnicima Hrvatske vojske je poručio da Hrvatska neće biti militantna zemlja i da neće biti robovi države.

«Znam da bi mnogi od vas odmah krenuli u oslobađanje privremeno okupiranih dijelova Hrvatske», rekao

TEKST SVEČANE PRISEGE HRVATSKOG VOJNIKA

Prisežem se da ću vjerno i časno izvršavati dužnosti koje se od mene, pripadnika Hrvatske vojske zahtijevaju i da ću se savjesno i odgovorno pokoravati službenim naredbama i zapovijedima. Prisežem da ću, i uz žrtvu vlastitog života, štiti i braniti svoju domovinu Hrvatsku, njezin suverenitet, teritorijalnu cjelovitost i sve njezine građane.

je novcima predsjednik Skupštine općine Branimir Pasecky. «Ali, ako smo devet stoljeća čekali slobodu, možemo još netko vrijeme, kako bi se ona stekla što mirnije i sa što manje žrtava. Jer, ne treba nam Hrvatska bez njezine mladosti, ne treba nam Hrvatska bez Hrvata. A u borbu ćemo krenuti tek ako svi miroljubivi putovi budu zatvoreni», naglasio je Pasecky, poželjevši svim vojnicima da se u njegovom mjestu osjećaju kao kod svoje kuće.

Mlade vojnike je pozdravio i blagoslovio i župnik Ivan Tiček.

STANKO HERCEG

POBJEDNIK JE HRVATSKI NAROD

Susret Vrhovnog zapovjednika HV s časnicima

Po zapovijedi Vrhovnog zapovjednika Hrvatske vojske dr. Franje Tuđmana, 4. ožujka 1992. godine u prostorijama Ministarstva obrane Republike Hrvatske, održan je prvi časničko-zapovjednički skup HV. Skupu su uz Vrhovnog zapovjednika bili nazočni ministar obrane gospodin Gojko Sušak, zamjenik ministra gospodin Ivan Milas te zapovjednici u Operativnim zonama HRM, HRZ i PZO. U uvodnom izlaganju, skupu se obratio general zbora Antun Tus, načelnik Glavnog stožera HV, iznoseći osnovne podatke o razvoju, snazi i ustroju HV. Nazočne časnike obavijestio je o stanju na bojištima te budućem usavršavanju i doškolovanju časničkog i dočasničkog kadra u HV. Posebnu pozornost skrenuo je na skori dolazak Mirovnih snaga UN, njihov prihvata, smještaj i zadaće. Nakon uvodnog izlaganja, uslijedila je opširna rasprava. Za riječ su se javili mnogi zapovjednici iznoseći pohvale, ali i probleme i kritike u svojim jedinicama i Operativnim zonama. Pitanja koja su se tijekom rasprave ponavljala, bila su pitanja o demobilizaciji i dolasku «plavih kaciga», o kojima su zapovjednici imali različite stavove. Raspravljalo se i o potrebi pojačane discipline i usavršavanju ustroja HV.

Na ta i ostala pitanja i probleme, nakon rasprave, smjernice i odgovore dao je Vrhovni zapovjednik, dr. Tuđman.

U svom izlaganju čestitao je časnicima na pobjedi nad agresorom, ali i naglasio da pobjede bez hrvatskog naroda, njegova nacionalnog osvještenja i odlučnosti ne bi bilo. Govoreći o osa-

mostalijavanju Republike i teškim uvjetima stvaranja HV, istaknuo je kako Hrvatska na početku nije imala saveznika niti u bivšoj Jugoslaviji niti u svijetu.

Predsjednik je također skrenuo pažnju na potrebu dolaska Mirovnih snaga UN. «Protivnik još uvijek raspolaže nadmoćnijom ratnom tehnikom, te bi mogao nanijeti udarce ne samo po gradovima nego i po glavnim industrijskim objektima, rafinerijama od Rijeke do Siska i Kutine, tvornicama, brodogradilištima, što bi moglo izazvati ekološku katastrofu. K tomu Hrvatska ne bi izborila međunarodno priznanje da nismo pristali na mirovne operacije UN», naglasio je predsjednik Tuđman. «Ali, ako se stvari budu zakomplicirale, moramo biti spremni postići mir vlastitim snagama».

Posebnu pozornost Vrhovni zapovjednik je skrenuo na potrebu demobilizacije, koja će, kako kaže, morati biti planska. Odlučeno je da se u prvom razdoblju demobilizira 20.000 pripadnika HV, a u drugom da se HV preplovi. Naglasio je kako «čak i za daljnje vođenje rata neće biti potrebe za tako velikom vojskom», a brojčano, vojska kakvu imamo danas, «nepodnošljiv je teret» za hrvatsko gospodarstvo.

U svom je izlaganju oštro kritizirao pojave politikanstva u HV. Kako je naglasio, «može biti različitih stranačkih politika», ali «državna politika može biti samo jedna». «U vojsci ne bi smjelo biti nikakve politike, a ako je ima, ona može biti samo državna». Na kraju svog obraćanja skupu, upozorio je kako u Hrvatskoj vojsci ne može biti nikakve druge vojske.

ANDRIJANA ŠEŠO

ŠIJAVICA I KALAŠNJKOV

Priča o borcima s juga Hrvatske. O Mazalu, Rogaču, Cikanu, Brici i drugima.

Evo nas na jugu Hrvatske. Napustismo Jadransku magistralu i zaputismo se okomito prema kopnu. Ovdje je sve potpuno drukčije. Veremo se cestom opletenom oko golih kamenitih brda. Ova je cesta vrlo uska i prašnja, a njeni kameni rubnici svjedoče kako je napravljena još za Napoleonovog boravka. Skoro bi se moglo reći da je to sve što je od »infrastrukture« ovdje načinjeno. Između posljednja

dva rata socijalistička je vlast jedva dovela struju do malih kamenih kuća. Tako su ovi brdani uz žmirkave sijalice, mogli lakše pobrojati žuljeve na svojim težačkim rukama.

Ljudi je malo. Brojimo kuće, a vozač nam kaže da valja brojati dimove. Iz svake pete ili šeste kuće se vije dim. Još se samo u njima živi.

Iza krivine ugledasmo našu vojsku. Sretni smo jer smo se k njima i zaputili, a ova nas je pustoš već bila

GORAN PEŠORDA

Tko bi se bojao uz ovakve momke

obeshrabrila. Pružamo jedni drugima ruku. **Ivanka, Srcan, Mazalo, Rogač, Slovenac, Pipan, Sprulja, Cikan, Brico**... – Borci 4. brigade, trećeg bataljuna. Sve Imočani.

Svi oni ratuju već preko šest mjeseci. Nekoliko ih je kojima malo nedostaje do čitave godine. Kad je ona banda zapucala kod Plitvica lani na Uskrs, nisu se puno dvoumili. Slažemo se s njima kad kažu da ima puno načina da se pomogne Domovini, ali da je jedan ipak najvažniji. I to upravo ovaj njihov s puškom u ruci.

No, ono što je najbolje počesto nije i najlakše. Tako pričaju da su kad su branili leđa nekim našim ovećim gradovima vidali podosta momaka kako u njima sjede i polako piju kavu, kao da se ništa osobito i ne događa. Ne zamjeraju im previše. Svatko ima svoje granice domoljublja, kažu. Vidjeti čovjeka koji je vidio četnika – za neke je i to hrabrost, dobacuju smijući se.

Ne vole fotografiranje. Jedan kaže da se bolje osjeća pred puškom nego ispred objektivu fotoaparata. Riječ je o običnim momcima, čak gotovo nenadmašnim u svojoj običnosti. Ne traže u ratu priliku za samoisticanje. Ne vidjemo niti jednog Ramba. Njihove su kose uredne i kratke. Suvišno je i napominjati da su uredno izbrijani. Kronicu ne drže na odori, nego pod košuljom. Kod srca. Pošteno priznaju da oni uopće nisu ratnici iz slavnih američkih filmova. Ratuju iz svete dužnosti prema svojoj hrvatskoj domovini, a ne iz nekog osobnog bolesnog nagona.

O borbama nerado govore. Valja iz njih izvlačiti svaku riječ. Ipak saznajemo kako je s početka bilo vrlo teško. Jednom su pet dana mirovali pod kišom neprijateljskog topništva. Spasili ih stari talijanski bunker. To je bilo vrlo mučno. Ma, ne zbog njihovih granata i mina – vele – nego zato što nisu imali čime uzvratiti. No, kad su četnici krenuli

u pješački napad, računajući da su se naši povukli, tada su bili silovito potučeni. Poginulo ih je preko šezdeset. Taj dan je i u Kninu proglašen danom žalosti. Čulo se to i na Radio Kninu, napominju kao da im ne vjerujemo.

Susrećemo se s dozajpovjednikom satnije. Zove se **Ivica**, ali svi ga ovdje zovu Kuka. Sam uništio četiri neprijateljska tenka u jednom danu. Nerado o tome priča. Kaže samo kako je veliko zadovoljstvo gledati kako nakon one zastrašujuće huke i buke šutke gori, kako ga obližuje plamen. Tako je to, govori nam Kuka, malo je u ovom kršu mjesta gdje može proći tisuću ljudi. Između ovih brda, nađe se jedan ili nijedan putelj. Zaklona nigdje. Ali deset pravih boraca može napraviti čudo. Na ovom kamenu Imočani su kod kuće. Kreću se tiho i spretno, s kamena na kamen i eto ih učas na vrhu brijega.

Pitam o primirju. Sumnjaju da nas može pomiriti onaj koji nas nije posvadio. U njih nema politike. Dok si na bojištu, gdje padaju granate i grme topovi, s mirisom baruta u nosnicama, imaš samo jedan jedinstven program: sačuvati ovo brdo koje braniš. Domet našeg streljiva poklapa se s granicom naših »političkih interesa«. Znamo samo da se ne želimo vratiti kući neobavljena posla.

Ivanka skuhala kavu. Posjedašmo. Čini se da njoj primirje najteže pada. Otišla u rat misleći, između

Ni u ratu se ne može bez »buća«

GORAN PEŠORDA

ostalog, da će se tako odmoriti od kulinarskih poslova. Sada opet pušku prislonila uz štednjak.

Momci koriste slobodno vrijeme drukčije. Mazalo uvijek čita crtane romane. Probao, kaže, čitati neke ozbiljne knjige ali ne ide. U ratu nedostaje vremena i strpljenja za to. Nema ovdje ni ratnih kroničara, ni pjesnika. Ovi momci pišu puškama. Njihove su pjesme već napisane. Kad zapjevaju gangu ona zvoni ovim brdima dalje i od pušcanog pucnja. Sve do četnika koji su dva-tri brda daleko. Ni njima nije svejedno kad ju čuju.

Buće ponijeli sa sobom. Miće trči za bućom naginjući se lijevo – desno kao da može utjecati na njen smjer

kretanja. Odjednom nastaje spor oko dviju buća. Koja je bliža? Izmjeriše stopama, pa remenom. Iste su. Svaki od njih govori drukčije. Jedva se dogovoriše da valja ponovo. U ovih Imočana narav nije nimalo blaga. Ne vole gubiti ni kad igraju međusobno.

Ganga, buće i šijavica... – mogao bi tko god pomisliti da su ovi ljudi okovani tradicijom. To je tek privid. Slušaju oni i modernije zvukove, obilaze kafiće i diskoteke. Žive kao i sva druga mladež. Većina ih igra nogomet u imotskim klubovima. Za **Kuku** govore da se zna potpisati nogometnom loptom na travnjaku. Ipak, ne odriču se naslijeđenoga. I stablo je čvršće ako ima dublje korijenje. Napokon, ljubav prema Domovini nije nešto čega su se dosjetili ove godine.

Medu njima je nekoliko ljudi srednjih godina. Nailazimo na **Antu**. On je došao iz Škotske. Ostavio ondje ženu, troje djece i svoju tvornicu, i došao braniti Hrvatsku. Ovi ga momci zezaju da je obišao svijet dok nije našao zemlju gdje ljudi nose suknju. Imao je zašto ići od kuće, šale se.

Ugodno je biti s ovim borcima. Zapričali smo se pa nismo zamijetili da sunce zalazi. Nema još puno do mraka. Valja krenuti natrag. Dok se vraćamo istim onim uskim putom slušamo vozača. Kaže, kad je pošao u rat djed mu je rekao: *Ne daj se!* Obično se kaže *Čuvaj se!*

Onaj tko je ove momke vidio na bojištu zna dobro o kakvoj je razlici riječ.

VEDRAN KUKAVICA

GORAN PEŠORDA

Ovaj je rat osiromašio i popularnu »šijavicu« – više se ne bacatri »punta«

GORAN PEŠORDA

TREŠNJEVAČKA OLUJA

STANKO HERCEG

Na jednom od brojnih obrambeno-borbenih položaja, poznatu pod nazivom »Trešnjevačka oluja«. Veseli mladići i ljudi srednje dobi, na kojima (samo površno gledano) rat nije ostavio dubokog traga, strpljivo podnose svoje ratničke dane. Gospodin **Bruno Jutreša**, zapovjednik bataljuna, obavijestio nas je da je njihova brigada jedna od prvih mobiliziranih u Zagrebu. Dana 5. listopada 1991. kao neprofesionalni, dakle prilično mladi, upućeni su na pokupsko ratište. Nakon prvih borbenih sučeljavanja i vatrenih križanja, postali su borcima koji znaju nanijeti maksimalnu štetu neprijatelju, a uz osobne gubitke koji su za brigadu gotovo nezamjetljivi. S tugom se sjećaju dana kada im je poginuo dragi suborac zvan Dida. Budući da su kao već iskusni borci

prebačeni na novogradiško ratište (i to najprije u Cerničku, a zatim u Mašičku Šagovinu), padom minobacačkog projektila izgubili su dragog prijatelja. Uz to, imali su 7 ranjenih boraca. Gotovo svi su nastradali u izvidničkim akcijama. Razlog: potezne i nagazne protupješačke mine.

Inače, zbilja Hrvatskoj nametnutog rata, imala je za sveukupnu posljedicu 77% ranjenih upravo krhotinama granata. O neizvjesnosti kakvu porada ovako prljav način borbe ne treba ništa reći napačenoj Hrvatskoj, no svijetu moramo na najbolji način prikazati svu jezu destruktivnog srpskog imperijalizma.

Izvidnik **Zvonko Bošnjak-Dalmoš**, ispričao nam je kakva je bila reakcija nekog od suboraca onih dana kada su kao neiskusni i svježi borci prvi put ugledali i spoznali tzv. »svjetleće grozdove«. Taj je suborac dotrčao zadihan u smještajni objekt,

panično vičući kako se na njihov položaj izvodi desant i da je na nebu nekoliko stotina padobranaca s baterijama. No, takvo neprijateljsko osvjetljavanje, u Novoj Kapeli ih je umalo stajalo ogromnog broja žrtava. Misleći kako pod sobom vidi kolonu vozila kojom su borci »Trešnjevačke oluje« prevoženi na novogradiško ratište, pilot srpske armije je raketirao vagon na ovom važnom željezničkom čvorištu. Razorivši dio pruge i nekoliko vagona, »hrabri pilot« pohađao je u Banja Luku po odličje, što je našim borcima, te stanovništvu Nove Kapele, Bilog Briga, Vrbove, Komarnice i Stivice spasilo živote ali i stoljećima građana i održavanja hrvatska ognjišta. Inače, svi borci »Trešnjevačke oluje« (kao i mnogih drugih) oduševljeni su ustrojima novogradiške obrane. Kažu da su ih tamošnji hrabri i iskusni borci naučili gotovo svim vještinama ratovanja protiv neuračunljivog i bo-

lesno opasnog neprijatelja. Osobno su bili zaprepašteni kako Novogradišćani s dvije čete zamjenjuju snagu bataljuna. I tako su, učeći »u hod« i na vlastitoj koži, »olujni momci« trenuli nametnuti rat nama u korist, zajedno s tisućama hrvatskih suboraca.

Vrijeme varljivog primirja koriste za borbeno usavršavanje. Vježbaju gađanje, postavljanje mina, razminiranje, borbu »prsa o prsa« sa i bez oružja, te prvu pomoć. Tako su borbeno dozreli, a na dan pet mjeseci postojanja brigade, konačno su u zajedništvu. Iskusi Jagca, Veliki i Mali Kizo, gazda Vatrogasac, Zuti Mrav, Osoba B, Mrki, Lisac i Proljetni danas su blizu svom trešnjevačkom domu. Uz pozdrav najdražima, ispričali su nas do puta kojim smo došli do njihovih položaja. Hrvatska, kako rekoše, uvijek može sa sigurnošću računati na »Trešnjevačku oluju«.

DARKO RADELIĆ

DARKO RADELIĆ

VUKOVAR JE POVRATNA SVEZA

Razgovor s
Vukovarcem u
Zagrebu
dr. Jurajem
Njavrom

Doktora Juraja Njavru s obitelji, pohodili smo u njihovom sadašnjem prebivalištu. Što nam je taj nesagorivi čovjek odgovarajući na upite prozborio u skučenom prostoru sobe hotela »LAGUNA« (čije osoblje iskreno pohvaljuje zbog neprestane brige o prognanima), pažljivo pročitatje.

● **Budući da sada radite u »Novoj bolnici-Zagreb«, kako Vam je? Koliko ćete tu dugo ostati?**

— Pa, to je sad vezano za Vukovar. Koliko dugo ostati... jer, to je jedna povratna sveza, tako da je teško definirati termin koliko bi to bilo. Mogu reći da sam ja zadovoljan na svom novom radnom mjestu. Tim s kojim surađujem stvarno me primio kolegijalno i moram tu istaći, poglavito ravnatelja bolnice i uže vodstvo koje se stvarno svesrdno trudi da omogućiti ne samo meni, jer ima nas Vukovaraca dosta, priličan jedan broj koji sad radi u Novoj bolnici, da budu zadovoljni i zaštićeni na određeni način. No, od svih njih (Vukovarci) s kojima sam razgovarao, nema primjedbe na nova radna mjesta. Svi smo zadovoljni. Očekujemo to i ubuduće, do povratka u Vukovar.

● **Recite nam da li Vam je knjiga izišla...?**

— Treba još dosta raditi na tome da knjiga izađe. No, ima drugih poslova. Za sve one koji žele pomoći Vukovaru i Vukovarcima, da bi se stvari vratile na

svoje mjesto, da bi Vukovar ponovo bio ono što prijetno je, znači, da pravi ljudi dođu na prava mjesta u Vukovaru i da Vukovar bude mjesto mira.

● **Kako vidite Vi uopće povratak Vukovaraca? Ima nekoliko verzija: kamp kućice i šatori do obnove grada? Što Vi mislite?**

— Pa sad, teško je o tome govoriti. Kako se vratiti u Vukovar... Sigurno je da tu ima jedna masa problema da bi išlo sve kako Bog zapovijeda. Ali, mislim ipak da će malo teže ići upravo zbog tih problema. Ne sumnjam u to da će se vratiti većina, ako ne i gotovo svi... No, vjerujem da će puno više problema biti kad se vratimo u Vukovar nego na samom putu. Naime, zašto to kažem? Nas čeka temeljito razoren grad. Problem smještaja, jedan najskromnije uređen život, to je bit problema. To će zahtijevati ogromna materijalna sredstva. Vlada će to rješavati tako da će to biti davanjem kredita ili na bilo koji drugi način pomoći... u svakom slučaju bit će, kažem, puno posla da se to ostvari.

● **Kako po Vašem, riješiti problem zarobljenih i nestalih?**

— To je dosta trajan problem. Nije da mi neznamo brojčano koliko je poginulih i nestalih, ali tragedija je u tome što ne postoji niti najmanja volja, ni najmanja želja da ih se sa srpske strane pusti da se vrate svojim kućama. Sigurno je da Vlada čini maksi-

mum, dakle sve što može da bi se oni povratili putem svih mogućih, svjetskih organizacija humanitarnog smjera, no, izgleda da taj poziv dolazi do gluhih ušiju pa nema odgovarajućeg odgovora. Zašto to oni čine. Može se samo pretpostaviti. Srbi tako imaju besplatnu radnu snagu, pogotovo na nekim težim, po život opasnim radnim mjestima pa se onda može reći kako je radio pa se, eto dogodio nesretan slučaj pa tako postoji mogućnost za opravdati zločin i ubojstvo, znači, pokriti ga. To je jedno, a drugo... vjerojatno ih drže da bi izazvali revolt porodica što je indirektna provokacija Hrvatskog naroda čineći tako pritisak na vlast. Da bi se pokazalo kako kao ne vode dovoljno računa... kako su zapravo napustili narod i zarobljenike i da ih se to više ne tiče. To ni u kojem slučaju nije točno, jer ja znam vrlo dobro koliko se trude hrvatska vlada i pojedinci iz nje. Radeći danonoćno, ali doslovno danonoćno... Jedan od njih je i profesor Kostović koji su svojom fantastičnom mladom ekipom u Stožeru danonoćno radi. Ja se pitam da li se uopće odmaraju? Mora se priznati da to ne traje dan-dva, nego da to traje već nekoliko mjeseci. I nije tu samo problem Vukovara, već moramo shvatiti da i iz drugih mjesta ima puno tragedija i puno prognanih i da se i o njima mora jednako tako voditi briga kao i o Vukovarcima, jer sve je to hrvatski živalj. Svaki hrvatski čovjek zaslužuje jednaku pažnju. Svaka hrvatska žrtva, jednako je vrijedna žrtva. I zbog toga i o tome mi Vukovarci jesmo osjetljivi. Svjetske organizacije nam moraju pomoći da se zločinitelji uhite i osude. Ako se ne uspostavi legitimna hrvatska vlast, tada bi opet moglo doći do sukoba. Sigurno je da je Hrvatska dala mnoge žrtve u ovome ratu i da nove ne želi. Tada i tako nam međunarodna zajednica može pomoći. Kada bi Hrvatska bila primljena u UN, jedno veliko krizno žarište vremenom bi se ugasilo.

DARKO RADELIĆ

DŽENTLMENI IZ ČAVOGLAVA

Zeljela sam provesti bar jedan dan na prvoj liniji fronte. Sa zapovjednikom jedinice Antom Čatlakom stigla sam u Muć.

Domaćini mi objašnjavaju: »Tu je zapovjedništvo jedinice. Kuću nam je ustupio jedan naš čovjek zaposlen u inozemstvu«. Djevojka u uniformi posluhuje me kao kćer. Zadužena je za primanje gostiju, održavanje, posluživanje i vođenje domaćinstva borcima koji su stalni stanari. »Hranu dobivamo, već pripremljenu. Uz obaveze koje imam ne bih stigla još i skuhati, jer puno ljudi ovuda prođe, a svi moraju jesti. Iz Muća sam i kad su me pitali želim li im biti domaćicom, odmah sam prihvatila. I moj muž je u Hrvatskoj vojsci«. Priča s ponosom.

Brzo ispijam kavu. Nestrpjiva sam da krenemo. Mirko, naš vozač loše je raspoložen. Ljuti se na nas novinare. Kaže da sve napišemo krivo, da više pišemo o onima koji nisu na fronti, nego se »šminkaju« po gradu, a kad i pišemo o borcima s fronte, onda veličamo njihovu hrabrost. »Ma, ni smo mi heroji. Mi volimo svoju zemlju i želimo da bude slobodna. Obrana domovine je naša ljudska dužnost. To nije herojstvo, to se podrazumijeva i posve je normalno«, ogorčen je Mirko, ali ogorčeni su i ostali. Puno toga ih ljuti i puno toga su mi povjerali, ali ne žele da o tome pišem. Kažu: »Ima vremena«.

Dobivam pratnju i konačno krenemo za Čavoglave. Primirje je, pa je i oko nas mirno. Gledam oko dok se auto treska krivudavim putem, ne bih li zapamtila i najsitniji detalj. Samo krš i poneka ovca. Siromašna je to zemlja, a siromašan je i čovjek koji živi od nje. Ipak, punim srcem se bori za Hrvatsku i za svoj komadić zemlje, iskopan u ovom hladnom kamenu. Ovi ponosni i skromni ljudi ne traže više od onog što im je

škrta zemlja dala. Traže samo malo mira i onoliko koliko je potrebno za opstanak. Prolazimo kroz zaseoke s tek nekoliko kuća. Tu i tamo sretnemo nekog starca ili staricu. Krovovi kuća su uništeni neprijateljskim granatama. Sada ih i nema tko popravljati jer sva je mladost otišla braniti Domovinu. »Je li ti hladno? Hoćemo li upaliti grijanje?« Moji pratitelji ponašaju se prema meni kao prema princezi. Odbijam grijanje, iako mi je hladno, jer želim da mi bude isto kao njima. Ne želim nikakve povlastice.

Stižemo u Čavoglave. Upoznajem se s dečkima i njihovim zapovjednikom Ljubom Marasovićem. Ja bih kratak razgovor, pa dalje, na granični položaj prve linije fronte. Ali oni kao dobri domaćini uporno me nagovaraju: »Moraš ručati. Ideš na teren i dosta ćeš hodati«. Lijepo mi je među njima. Dobri su i hrabri momci. Svi su dobrovoljci koji dosad nisu izgubili ni stopu tla koje brane. Ovi dečki spavaju s jednim otvorenim okom i sami peru uniforme, koje se ponekad ne stignu osušiti, pa ih moraju obući mokre, ali ne žale se. Kažu da imaju najboljeg kuhara, a zovu ga »tata za sve«. Imaju i veliku podršku mjesta. Sačica starih ljudi jednostavno ih je prigrlila kao svoju djecu.

I demo dalje nakon ručka na prvoj liniji fronte. Konačno na granicu te linije. Pješačimo »kozim stazama« po kamenjaru.

Moji mi pratitelji poklanjaju prvi proljetni cvijet što se nekad probio među kamenjem.

Zaista su džentlmeni i to im kažem. »A što bi tek bilo, da smo negdje u miru, u kafiću, uređeni i dotjerani?« Smiju se. Nažalost, nismo u kafiću i među kamenjem primjećujem nekakvu žicu. Dobro je sakrivena, jer se i bojom uklapa u krajolik. »To nam je veza«, kažu. Ponosno mi pokazuju jedan od minobacača koji je uspješno zamaskiran tako da se jedve primjećuje. Šta sve nisu doro ukopali i sakrili u tom kršu! Moj pratilac

Naša je reporterka provela dan s borcima jedinice u dalmatinskom kršu

mi objašnjava da se približavamo liniji razgraničenja. »Na nišanu smo neprijatelja« kaže. »Pazite, dolje je jedan snajperist. Sagnite glave! Maloprije su pucali s prigušivačem. « Znatiželja je jača od straha i tvrđavo tražim dalekozor. Govori se o primirju, a upravo vidim da srpsko-četničke formacije, unatoč tome, pojačavaju svoje snage i vrše pregrupiranje. »Izluduje nas ovo čekanje. U stanju smo ih istjerati, ali ne smijemo«, ojađeno će jedan od momaka. A drugi dodaje: »Mo-

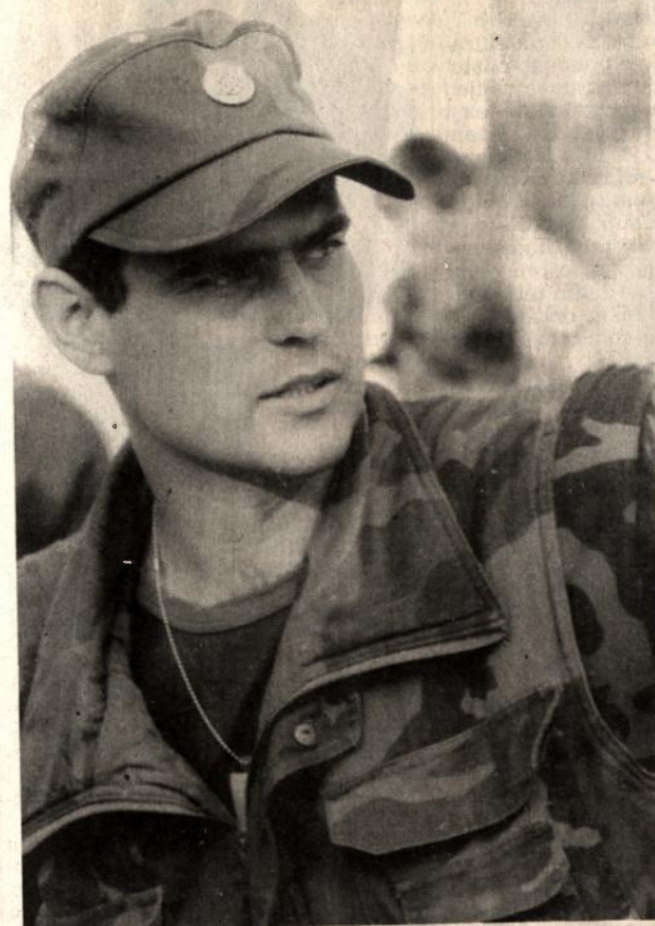
žeš po njima naviti sat. Ne poštuju primirje, nego zapućaju točno u podne, oko sedam predvečer, a ponekad i oko ponoći. Napiju se valjda, pa polude i onda bezveze potroše municiju. »Noćas bi moglo biti frke«, začujem. »Zašto?« upitah. »Jucer su naši postavili hrvatsku zastavu na jednom brdu u blizini. To će ih sigurno iznervirati pa bi moglo biti pucnjave. No, sada se ne smijemo igrati s primirjem. Iako smo jači od njih, disciplinirani smo. Njihovi su izviđači spali na to da se preoblače u starice i glume da vode stoku na pašu, a sve to da bi saznali gdje smo, koliko nas ima i kako smo naoružani«.

Sati provedeni s ovim hrabrim borcima prolaze kao minute. Hladno je.

Naši momci kažu da je za njih danas ljeto u odnosu na nekoliko proteklih dana. »Samo još pogledaj našu zemunicu«, kažu mi prije odlaska. Ulažim u nešto što nalikuje pećini. Izvana se gotovo i ne primjećuje. Zemunica je dobro ukopana i odozgo dobro zaštićena. Čak i ako je srbočetničke granate pogode, neće je uništiti. Unutra gori vatra. Od limenki Coca-cole napravili su džezvu za kavu i šalice. Uspijevam dobiti jednu za uspomenu. Sva je kriva i čadava, ali lijepa.

Napuštamo borce i opet se kroz kamenjar vraćamo u Čavoglave, pa u Muć. Putem razmišljam o proteklom danu.

VESNA BOŽANIĆ – SERDAR

ZOLJAMA POTAPAMO NEPRIJATELJSKO BRODOVLJE

Mile Čatlak, zapovjednik
I diverzantskog odreda HRM,
čovjek za sve zadatke

Mile Čatlak je vojnik, dijete vojnika i unuk vojnika. Nakon srednje Vojno pomorske škole, 1980. upisuje Vojnu akademiju. Po završenom školovanju zapošljava se kao oficir na podmornici. Zapovjednik torpednog čamca postaje 1986. Na toj dužnosti ostaje do 25. lipnja 1991. godine, kada bježi iz JNA. Gospodin Čatlak je sada, kad su opasnosti pomalo minule, pristao upoznati javnost s događajima za koje se znalo da su se dogodile, ali se nije znalo tko iza njih stoji. Mate Čatlak je vojnik, dijete vojnika i unuk vojnika. Nakon srednje Vojno pomorske škole, 1980. upisuje Vojnu akademiju. Po završenom školovanju zapošljava se kao oficir na podmornici. Zapovjednik torpednog čamca postaje 1986. Na toj dužnosti ostaje do 25. lipnja 1991. godine, kada bježi iz JNA. Gospodin Čatlak je sada, kad su opasnosti pomalo minule, pristao upoznati javnost s događajima za koje se znalo da su se dogodile, ali se nije znalo tko iza njih stoji.

● Dugo prije rata mogao se već naslutiti ovakav razvoj događaja. Predosjećao se napad na Hrvatsku. Da li su

Vama kao aktivnom vojnom licu u JNA bili dostupni kakvi konkretni podaci planiranja napada?

— Ne, mogao sam samo pretpostavljati. U Lori je 24. siječnja 1991. godine označen znak za uzbunu. Dobili smo zapovijed da ukrcavamo topove i municiju na brodove. Pripremali smo se za ratno stanje. Vjerujem da je tada bio planiran vojni udar u Beogradu. Naš je zadatak u tom planu bio blokada mora i otoka. Bila je to akcija na razini cijele JNA. Državnim udarom bi se napravila potpuna smjena Predsjedništva i tadašnjeg predsjednika Stipe Mesića. Slovenija i Hrvatska su htjele naprijed, Kosovo se bunilo, a oni su htjeli zadržati Jugoslaviju. Silom. U to vrijeme su snage KOS-a bile strahovito jake. Pojačano su djelovale po cijeloj Hrvatskoj. Ljudi KOS-a su opasni. Već sam tada osjetio hladnoću oko srca. Kao Hrvat i kao zapovjednik broda, čiju je posadu činilo devedeset posto odanih pravih Hrvata, nisam ni pod kakvim uvjetom mogao izvršiti neki zadatak koji bi bio protiv Hrvatske i koji sam smatrao da nije u redu. Znali su to i zbog toga sam već tada imao velikih problema. Naredili su da sva posada moga broda mora nositi pištolje.

To je glupost. Odbio sam. Objašnjenje naredbe je bilo da na brodu ima sumnjivih. Znao sam da misle na mene. Pretpostavljao sam da bi se na brodu u slučaju isplivljavanja ukrcao netko tko bi me u slučaju da odbijem izvršiti naredbu, što bi se i dogodilo, pokušao eliminirati. Odmah sam tražio premještanje u Šibenik. Svi moji zahtjevi su odbijeni. Nakon upornog inzistiranja, zahtjev je prosljeđen u komandu VPO, odakle je vraćen. Zbog »sigurnosti« nisam smio napustiti Split.

● Kada je i u kojem obliku počela Vaša aktivnost protiv JNA, odnosno kada ste se priključili Zboru narodne garde?

— Otrpili mjesec i pol prije mog bijega iz JNA, 25. lipnja 1991., preko oca sam stupio u vezu s jednom osobom koja mi je ponudila da radim za ZNG. Prihvatio sam, uprkos riziku i ogromnom strahu koji sam osjećao. I dan-danas priznajem, nikad me toliko nije bilo strah kao tada. Do danas sam prošao tolika ratišta, akcije za koje su mi govorili da ih je nemoguće izvesti, da se neću vratiti živ. Nije me bilo strah.

● Koji je bio Vaš konkretan zadatak, kao obavještajca ZNG?

— Bilo je potrebno u Lori organizirati obavještajnu službu. Trebao sam

okupiti ljude, pouzdane Hrvate koji bi prikupljali podatke koji su bili stupnjevani od strogo vojna tajna do državna tajna. Meni bi prosljedili prikupljene podatke, koje sam dalje upućivao našem glavnom čovjeku. Prilikom dežurstava u zgradi zapovjedništva jedinice, bili su mi dostupni dokumenti svih stupnjeva tajnosti. Bilo je teško i rizično. Da bih došao do dokumenata morao sam otvarati sef. Tada još nismo imali male kamere. Prvo je trebalo razvrstati dokumente i na brzinu izdvajati samo ono najzanimljivije. Najvažniji je tada bio plan obrane LORE sa svim detaljima – puškama, rasporedom, lozinkama, odzivima, planom miniranja, planom uzbuđivanja starješina, načinom njihova dolaska u LORU, načinom pozivanja, rutom kretanja autobusa... apsolutno sve. Sve sam morao prepisivati. Jednom su me prilikom gotovo uhvatili. Taj osjećaj straha ne može se opisati. To me prisililo da vježbam pamćenje. Nakon mjesec dana bio sam u stanju zapamtiti cijele dvije stranice. Pod konspirativnim imenom slao sam dokumente u Glavni stožer. Išlo je nekako do onih demonstracija u Splitu, ispred Komande VPO i LORE. Do tada imali smo kako-tako slobodan izlaz. Pojačali su kontrole. Nikad nisam mogao biti siguran da li me prati neki kontraobavještajac. Predaja dokumenata najteža je stvar. Onaj koji te prati, nikad ti neće dati do znanja da zna da si pao, nisi važan. On želi uhvatiti onoga kome predaješ, pa sve tako do glavnoga, ako uspije. Jedno je vrijeme bilo gotovo nemoguće. Da bi predao dokument, promijeniš tri automobila, nekoliko ulaza, napraviš 50 kilometara po Splitu.

● Da li ste uspjeli uspostaviti dobru obavještajnu mrežu u LORI?

Imao sam izuzetno dobru suradnju mojih kolega Hrvata. Dobro sam izabrao s kim ću raditi, iako je to bio veliki rizik. Morao sam ih, što se kaže, deset dana kuhati i provjeravati. Prvo sam im davao manje zadatke, pa veće dok ne bi dali pravu informaciju. Stavili su se na raspolaganje. Preko tih veza smo dobili izuzetno važne podatke o pripremi uhićenja one četvorice u Splitu, i ne samo njih. Planirali su uhićenja još desetak vojnih lica, Hrvata, koji su se već tad pasivno uključili u ZNG. Postalo je pomalo gusto. Došla je kontraobavještajna ekipa generala Vasiljevića, njih pedesetak. U Splitu su trebali izvršiti uhićenja one četvorice i ostalih. Bili su smješteni u LORI, kat iznad mene. Imao sam osjećaj da su svugdje postavili male kamere, gotovo nevidljive mikrofone, da me prate. Ipak sam nastavio. Ako sam počeo, onda idem do kraja.

Moj zapovjednik, glavni šef obavještajne službe u ZNG, kad je osjetio da sam u opasnosti, potisnuo me. Zaustavio je svu dostavu dokumenata i akcija. U LORI su počeli nešto sumnjati, ali nisu imali dokaze. Zato me zaledio. Kosovci su me počeli pratiti, a moj zapov-

jednik im nije htio pružiti nikakvu mogućnost da dođu do dokaza.

● Da li ste se odmah povukli?

Podnio sam molbu za demobilizaciju, odbili su. Na moje ponovno nastojanje stavili su molbu na razmatranje i od mene tražili da promijenim tekst molbe. U tekstu je pisalo: »Ne slažem se s politikom SSNO koju vode generali, koju vodi Savezni sekretar za narodnu obranu, a ne slažem se jer ta politika od mojih bližnjih, supruga, roditelja, prijatelja, pravi neprijatelje Jugoslavi- je, jer su Hrvati. Ako su to oni onda sam i ja. Osim toga, ne želim biti izoliran u ovom gradu kojem pripadam... da me smatraju izdajicom zato što sam u JNA.«

Doveli su »bezbednjake«, saslušavali su me, ispitivali – pod čijim sam utjecajem, tko na mene djeluje, na čiji sam nagovor to napisao i t. d. Uvjet da me puste bio je da promijenim tekst. Držao sam se petog amandmana, prava da ne odgovaram. Derali su se, vikali, vršili su veliki pritisak na mene i na kraju me pitali jesam li se predomislio. Poznao sam njihov način rada, pokušali su me isprovocirati kako bih izletio i rekao nešto što bi oni nazvali nacionalističkim ispadom i na toj osnovi me zatvorili.

Zapovjednik flote Moretti me saslušao, rekao da imam pravo na svoje mišljenje. Obećao je prosljediti moju molbu u komandu VPO koja zadnja daje odobrenje za demobilizaciju. Šesti mjesec je već bio poodmakao. Dobio sam signale da se oko mene steže obruč.

● Vjerujem da niste dočekali razrješenje.

Dana 25. lipnja, u stan u kojem stanujem sa suprugom došla su dva kosovca. Srećom nismo bili doma. Reagirali su stanari zgrade, nanjušili su o kome se radi, izbacili ih i zaključali ulaz. Čim sam dobio obavijest, znajući njihov način rada, izračunao sam koliko im treba da me pronađu. Po mom proračunu imao sam šest sati za bijeg. Sa suprugom sam se ukrcao na oćev brod i krenuli smo prema Mljetu. Skrivali smo se oko deset dana po otocima. Proglašen sam dezertierom. Moj povratak u Split nije dolazio u obzir. Bilo tko od oficira mogao je imati zadatak da me ukloni. Nakon razgovora s gospodinom Jelićem, zapovjednikom IV brigade, mojim ocem i još nekim utemeljiteljima Garde na području Dalmacije, dobio sam ponudu da budem zapovjednik 115. brigade. Brigada je imala pet bataljuna. Prihvatio sam, bila mi je izuzetna čast i po funkciji i po zadatku. Moja brigada je kontrolirala teritorij od Sinja pa sve do Neretve. U tom, tada mirnom kraju nije bilo ni kosovaca ni četnika. Uspjeli su me zaštititi ali ne u potpunosti. Prvih desetak dana bilo je sedam pokušaja moje likvidacije. Primjerice, vraćao sam se s pet gardista za osiguranje iz Splita u Imotski. Pratio nas je crveni golf. Javili smo našoj patroli da ih zaustavi i provjeri. Bili

B. VUKIČEVIĆ

su kosovci. Imali su naređenje da likvidiraju sve zapovjednike brigade. Razotkrili smo još jedan pokušaj ubacivanja. Bilo je nekoliko sličnih slučajeva.

● Koliko ste dugo ostali na položaju zapovjednika 115. brigade?

Oko mjesec dana. Osjećao sam strahovitu potrebu za akcijom. Moj posao je postao suviše administrativan. Vezao me za zatvoreni prostor. Tražio sam i odobrenje mi je prijelaz u 114. brigadu. Dobio sam zapovjedništvo nad III. omiškim bataljunom. Trebalo je početi od početka. Nedostajalo nam je oružja, uniformi. Na 540 ljudi – 120 pušaka. Na prijedlog zapovjednika pri 114. brigadi je u kolovozu započelo stvaranje posebne jedinice, u jacinu od 25-30 ljudi. Nikome tada nije bilo do ratovanja. Nikome nisam ništa mogao jamčiti. Jedinica se stvarala na dobrovoljačkoj osnovi. Zadaci će se obavljati na kninskom području, svaki će dobiti pušku i dva kompleta municije. Skupio sam 30 ljudi. Uz mene kao zapovjednika, obuku te jedinice vodio je g. Marko Kalajdžić. Radili smo dnevno i po deset sati. Tijekom obuke ne samo što smo stekli izuzetnu tjelesnu spremnost i borbenu obučenosť, već smo se međusobno povezali, kao braća. To je vrlo važna karika u našim uspjesima. Međusobna privrženost, povjerenje, razumijevanje, svatko bi za svakoga glavu dao.

● Kakvi su bili vaši prvi zadaci i na kojem ste ih području izvršili?

Naš je prvi zadatak bio na području Drniša. Prihvatili su nas u Pakovu Selu. Morali smo izvršiti izvidanje i pretres sela u kojima su helikopteri JNA spuštali oružje. Nakon toga smo prebačeni u Vrlike. Te su večeri napa-

dali Kijevo. Zadatak nam je bio ulazak i čišćenje Civiljana preko kojih smo trebali napraviti proboj prema Kijevu, napraviti klin i čekati gardiste, oko 500 njih koji će kroz taj klin napraviti koridor do Kijeva kako bi izvukli naše ljude koji su ostali u okruženju. Došli smo do Maovice, iznad Vrlike, oko šest kilometara preko brda. Iznad Civiljana smo imali pogled na dolinu – Civiljane, Kijevo, cjelokupni sjeverni dio iznad Peruškog jezera. Četiri dana, koliko smo bili tamo, dimilo se iznad Kijeva. Granate su stalno padale. Na Civiljane sam krenuo sa 17 ljudi. Šestoricu sa snajperima i puškomitraljezima rasporedio sam na brdu da nas štite dok ulazimo u selo. Ušlo nas je dvanaestorica, i to je dobro, bolje je ulaziti sa što manje ljudi. Pucali su po nama. Zauzeli smo položaje, raširili se po već uvježbanom sustavu. Trebalo nam je oko sat i pol da dođemo do polovice sela. Poginulo je dosta četnika. Ostali su pobjegli, po njihovu običaju. Sakrili su se oko 350 metara od središta sela u Zadržini dom i u školu, gdje su imali dva tenka, transporter i svu artiljeriju. Najteži dio posla tek je predstojao. Trebali smo pretražiti svaku kuću, podrum, sve. Našli smo puno naoružanja, i njihovog Vojvodu. Gadalji su nas tromblonima. Morali smo se povući. Utvrdili smo se na pola sela. Borbe su trajale nekoliko sati. Potisnuli smo ih i potpuno izbacili iz sela. Nas dvanaestorica. Trebali smo pomoć, koja nije stizala. Postojala je opasnost od ponovnog napada artiljerije. Nekoliko smo se dana tako održali. Preko dana išli smo do kraja sela, a preko noći se povlačili u središte. Nisu se vraćali. Bili su s tenkovima na 350 metara od nas. Zarobili smo tada oko 25 četnika, među njima i dvije žene. Treći su nas dan počeli gdati svom mogućom artiljerijom, a pomoć nije stizala. Nas 18 držalo je selo. Nakon 4 dana, uputili su nam ultimatum. Ili ćemo se povući ili će se nešto dogoditi zarobljenicima u Kijevu. Našli smo se u pat poziciji. Morali smo se povući. Bio je to najteži trenutak za našu jedinicu.

● Kad je osnovana Hrvatska ratna mornarica, prešli ste u njene redove.

Da, to je ipak bila moja specijalnost. Bio je to šok za moje ljude. Toliko smo međusobno povezani. Takvo se prijateljstvo ne može opisati. Izjavili su da ako idem ja, idu i oni. Stupio sam u HRM, 1. listopada, a 3. listopada i cijela moja jedinica se postrojila pred admiralom Leticom. Tako je nastao I. diverzantski odred HRM, u čijem je sastavu bilo 50 ljudi, a čiji sam bio zapovjednik.

● Čuli smo i znali za mnoge akcije po našem Jadranu, ali nitko nije točno znao tko stoji iza njih. Teško je zamisliti da tako male grupe ljudi mogu činiti tako velike stvari.

Zadaci su bili opasni. U akcije su išle grupe od 6-9 ljudi najviše. U vremenu od 3. listopada do 27. prosinca potopili smo pet brodova, pet oštetili i srušili jedan zrakoplov. Naši zadaci u

B. VUKIČEVIĆ

HRM bili su osiguravanje prolaza našim brodovima i sprečavanje prolaza neprijateljskim, kroz sve kanale na Jadranu – Splitska vrata, Šoltanska vrata, sve prolaze do Dubrovnika. Jedan od naših zadataka bile su i akcije protiv neprijateljskih brodova, akcije na udaljenim otocima i osiguravanje transporta koji je išao iz Stona za Dubrovnik.

● Možete li nam navesti neke od akcija?

Potopili smo brod »Mukos« u Splitskim vratima – patrolni čamac 176, noć prije napada na Split, samonavodećim torpedima. U noći napada na Split, uskočili smo u gumenjake, naoružani zoljama i osama, te krenuli prema tim brodovima. Pucali smo po njima. Pogodili smo razarač 31 koji je sutra teže oštećen topovima obalnog topništva. Naša je akcija bila diverzija na Lastovo. Nas šestorica smo u malom desantno-jurišnom čamcu krenuli iz Omiša u vrijeme potpune blokade mora i zamračenja. Budući da dobro poznajemo naše more i njihove radarske sustave, krenuo sam uz obalu. Ljudi nisu znali kamo idemo. Cilj zadatka bio je gaganje njihovog ratnog broda, a ono osnovno, da im pokažemo da nigdje nisu sigurni. Zadatak je bio rizičan. Rezultat: pogoden i teže oštećen veliki transportni brod s četiri rakete. Nisu mogli vjerovati, ni dan danas ne vjeruju da smo to mi napravili, da smo se približili s mora. Prišli su to lastonskim policajcima. Uvukli smo im se u luku, među njihove brodove. Mislio sam da će nas otkriti i pobiti. Trebalo nam je deset minuta da izidemo iz Lastova. Ipak su blokirali more i uputili brodove prema Korčuli, na istočni rt, gdje su bile naše snage. Pretpostavio

sam to i učinio suprotno. Krenuli smo prema Visu, gdje su njihove snage, što nisu očekivali.

Imali smo jednu genijalnu akciju, u kojoj smo uspjeli izazvati njihov međusobni sukob. U vrijeme blokade rasporedili su se u Šoltanskim vratima jedan torpedni čamac, ispod Supetra jedna raketna topovnjača, veliki patrolni brod »Split« u Splitskom kanalu i dva patrolna čamca. Nakon deset dana, ostali su bez hrane i vode. Nakon tjedan – dva vrši se izmjena jednog dijela posade i ukrcaj hrane. Postavili smo zasjedu u Splitskim vratima i čekali taj transportni brod. Kod rta kod Milne smo po brodu otvorili vatru iz zolja, osa, ručnih bacača. Gotovo je bio potopljen, kad mu je pomogla topovnjača i počela pucati po nama. Obalna baterija na Solti je zapucala po topovnjači, a iz suprotnog se smjera pojavio razarač. Kako su u JRM 70% zapovjedničkog kadra činili Hrvati, a istupili su iz vojske, na te pozicije su došli neiskusni oficiri što je prouzročilo nesporezum. Na topovnjači su pretpostavili da razarač puca po njima i otvorili vatru.

● Kada smo upoznali neke od Vaših prijatelja, većina ih je bila u civilu. Napravljena je demobilizacija u vašoj jedinici?

Moju jedinicu čini pričuvni sastav. Da, prijeti im demobilizacija. Sada su ponovno pod zapovjedništvom 114. brigade. Dana 27. prosinca dodijeljena mi je nova dužnost i moji su dečki vraćeni. Nedostaju mi i oni i naše akcije. To su ludo hrabri momci, vrhunski stručnjaci i prijatelji.

**VESNA BOŽANIĆ SERDAR
ANDRIJANA ŠEŠO**

LOGISTIKA NA TRŽIŠNIM NAČELIMA

Remont i održavanje vojne tehnike
Hrvatske vojske u većoj mjeri preuzimaju
civilni privredni subjekti

U Zagrebu je 22. veljače održan sastanak Tehničke službe Hrvatske vojske, rukovoditelja službe svih operativnih zona i remontnih jedinica ovog dijela oružanih snaga Republike Hrvatske. Događaj je značajan zbog toga što su se prvi put zajedno našli ljudi koji su neposredno sudjelovali u stvaranju tog, medijski naglašenog, no za uspješno vođenje rata presudno važnog dijela obrambenog ustroja naše zemlje. U modernom ratnom sukobu dvadesetog stoljeća koji obilježava sukob oružja visoke tehnologije, uz veliku potrošnju municije i borbenih sredstava, prevagu obično odnosi ona strana koja može osigurati pravodobnu materijalno-tehničku popunu svojih jedinica. To ipak izravno ovisi o osposobljenosti tehničke službe pojedine vojske, odnosno materijalnim i tehnološkim resursima zemlje. U trenucima kada je tinjajući sukob u Hrvatskoj prerastao u prave vojne operacije, hrvatska država nije raspolagala vojnom industrijom niti značajnijim zalihama oružja i streljiva. Istodobno se našla pod udarom embarga na uvoz oružja u tzv. Jugoslaviju, iako je i autorima ovih sankcija bilo jasno da one najviše štete Hrvatskoj, tj. žrtvi agresije. U to je vrijeme glavni izvor ratnog materijala za potrebe narastajuće Hrvatske vojske bio ratni plijen iz zauzetih vojarni i skladišta jugoslavenske armije. Količina i vrsta oružja, municije i opreme zatečene u pojedinim skladištima zaprepastile su i neke poznatije paranoide svijesti jugo generala. Pravo stanje zaplijenjenog naoružanja teško da će se ikad utvrditi, no na Tehničkoj službi bio je odgovoran zadatak da što veća količina oružja, opreme i municije stigne tamo gdje je najpotrebnija u određenom trenutku. Budući da su skladišta zauzimale razne lokalne postrojbe, dio ratnog materijala često je završavao u »naoružanju« raznih mjesnih zajednica, a jedna takva se za svaki slučaj opskrbila sa stotinjak minobacačkih nišana. Stoga je sav materijal trebalo evakuirati, po-

pisati, razvrstati. Pritom je od velike pomoći bio informatički sustav Tehničke službe. Svakako najveći problem predstavlja nestandardizacija oružanih sustava kojima raspolaže Hrvatska vojska, no to je dobrim dijelom i posljedica zatečena stanja u skladištima jugoslavenske armije. Na primjer, samo se u artiljerijskom priručniku te armije navodi dvadesetak artiljerijskih oruđa, od kojih svako koristi dvije do tri vrste granata, odnosno min. Glede

vlada mješavina kalibara. Tako je na sastanku predložen podatak da samo u kalibru 7,62 mm postoje čak četiri međusobno nekompatibilna tipa streljiva. Dodatna otežavajuća okolnost, uz ograničene resurse, bila je djelomična ili potpuna prometna blokada velikog dijela hrvatskog teritorija. To posebno vrijedi za područje južne i srednje Dalmacije, te neko vrijeme i za područje Slavonije. To je dobrim dijelom utjecalo i na uspostavu decentraliziranog su-

zemlje podrijetla, to su vremesne američke haubice iz drugog svjetskog rata, sovjetski topovi koji imaju sasvim drukčije kalibre te proizvodi domaće industrije. Protuzrakoplovno topništvo se pak zasniva na 20-milimetarskom topu proizvedenom po licenci francuske tvrtke Hispano-Suiza. To je vrlo rijedak sustav do čije se municije teško dolazi.

Posebna zbrka vlada na razini pješadijskog naoružanja koje je stizalo raznim, često privatnim kanalima sa svih strana svijeta, što znači da

stava opskrbe i održavanja, pri čemu su se jedinice na terenu oslonile ponajprije na usluge poduzeća koja djeluju na njihovu području djelovanja. S vremenom su se u pojedinim operativnim zonama razvili dovoljni kapaciteti, pa je samo za velike remontne zahvate bilo potrebno slati neke vrste tehnike u središnju jedinicu remontne potpore. Zahvaljujući tome, prevladava mišljenje da je civilna industrija uspješno ovladala proizvodnjom dijelova borbene tehnike. Prema riječima ing. Dragutina Falice, koordinatora ovog sastanka, namjera da remont i održavanje vojne

DARKO RADELIĆ

tehnike Hrvatske vojske ubuduće u što većoj mjeri preuzmu civilna poduzeća koja će poslovati na tržišnim načelima. Temelj remontne podrške činila bi centralna jedinica remontne podrške u kojoj bi bili zastupljeni stručnjaci za sva posebna područja vojne tehnike, koji bi, dakle, pokrivali zajedničke potrebe sva tri roda Hrvatske vojske. Pod upravom Tehničke službe postojala bi tri sektora (kopnena vojska, mornarica i zrakoplovstvo), te temelj za prijem tehničkih materijalnih sredstava. Svaki sektor bi imao svoju jedinicu remontne potpore čija bi veličina ovisila o nekoli-

ko čimbenika. U starom sustavu što ga je negovala JNA, tu su ulogu vršili remontni zavodi, koji su s vremenom postali preveliki i postali tromi i neučinkoviti. Predložen je primjer cijene koštanja remonta puške koja je dostizala 80% njene proizvodne cijene.

Dva roda vojske, zrakoplovstvo i mornarica zbog posebnosti remonta svojih sredstava nalaze nešto drukčiji pristup, premda bi glavna ideja trebala ostati nepromijenjena. Remont broda i zrakoplova traje dugo (nekoliko mjeseci) i traži stručnjake uskih specijalnosti, često školovane u inozemstvu. To naročito vrijedi za remont nekih posebnih podsistema (elektronike, artiljerijsko-raketnog naoružanja itd.) za što Hrvatska već u ovom trenutku ima kadrove iz bivših remontnih zavoda »Velimir Škorpik« te Mornaričkog elektronskog remontnog zavoda u Splitu. Te će ljude svakako trebati zadržati i u novom ustroju Tehničke službe te osigurati školovanje novih kadrova u skladu s usvajanjem novih oružanih sustava. Sudbina Zrakoplovnog remontnog zavoda »Zmaj« ovisi o vrsti letjelica za koju će se odlučiti Hrvatsko ratno zrakoplovstvo. Naime, sustav održavanja letjelica sovjetskih proizvodnje bitno je drukčiji od onoga koji se primjenjuje na Zapadu. Održavanje sovjetskih aviona zasniva se na načelu tzv. generalnog remonta koji se vrši svakih nekoliko stotina sati leta pri čemu se letjelica gotovo posve rastavlja. Ovakav sustav bio je primjenjivan u Zrakoplovnom zavodu »Zmaj« gdje su remontirani avioni tipa MiG i za strane naručitelje. U slučaju da Hrvatska nabavi zrakoplove zapadne proizvodnje jasno je da će se i sustav remonta morati tome prilagoditi. Zbog svega toga, kooperacija će Uprave za tehničku službu i Sektora nabave i proizvodnje biti u budućnosti od presudne važnosti budući da od njihova zajedničkoga rada ovisi nabava najdjelotvornijeg sustava naoružanja. Kvaliteta remontiranog sredstva, kao i onog tek nabavljenog bit će podložna višestrukoj kontroli na nekoliko razina, od one za vrijeme proizvodnje do one pri primitku u brigadu. Pri tom bi Tehnička služba sudjelovala pri ispitivanju kvalitete i za vrijeme proizvodnje, a ujedno i definirala uvjete koje dato sredstvo mora ispunjavati. Razdvajanje dosad objedinjenih funkcija opskrbe i održavanja u perspektivi je neminovno, što je vidljivo i iz definiranja Centralne pozadinske baze i Jedinice remontne podrške kao odvojenih izvršnih organa Tehničke službe. Iz toga jasno proizlazi da će se ova služba morati i dalje usložnjavati kako bi mogla osigurati učinkovitu dršku sve snažnijoj Hrvatskoj vojsci, pogotovu kada dođe vrijeme uvođenja složenih borbenih sustava u naoružanje, koji nam u ovom trenutku nedostaju.

DARIO BARBALIĆ

MIG 21 ZA DOMOVINU

Razgovor s Danijelom Borovićem, pilotom koji je Hrvatskoj priskrbio prvi suvremeni borbeni zrakoplov

Hrvatsko ratno zrakoplovstvo dobilo je zahvaljujući odvažnom pilotu bivše JNA, sada agresorske neprijateljske vojske, svoj prvi borbeni zrakoplov MIG 21. Taj hrabri čovjek je Danijel Borović, Zagorac iz sela Kneginec u blizini Varaždina. Učinio je to na radost svih Hrvata a kada je oteti zrakoplov počeo letjeti slobodnim hrvatskim nebom, radost je bila još veća. Danijel Borović sada je pripadnik Hrvatske vojske i rado se odazvao našem pozivu na razgovor.

HV: Gospodine Boroviću, kako ste došli na zamisao da otmete zrakoplov i spustite se u Hrvatskoj?

— Želja i zamisao o bijegu iz bivše JNA javila se u meni već tijekom rata u Sloveniji. Rudolf Perešin i ja smo razgovarali o tome da treba nešto poduzeti. On je imao sreću da mu se prvome ukaže prilika za bijeg sa zrakoplovom, a ja sam, eto, morao čekati duže.

Svoju sam priliku čekao mjesecima jer nisam želio doći u Hrvatsku praznih ruku. Znao sam da mladoj Hrvatskoj vojsci trebaju zrakoplovi i zato sam čekao. Zrakoplov koji je oteo Rudi Perešin ostao je u Austriji i čeka diobu imovine bivše Jugoslavije. Tako je Perešinov potez imao više politički značaj nego što je Hrvatskoj trenutačno donio materijalnu korist.

Uspio sam organizirati akciju uz minimalan broj ljudi koji su mi pomagali.

HV: Da li Vam je netko pomagao u Bihaću?

— Nisam htio a ni mogao uvlačiti u to puno ljudi jer

nikome nisam mogao reći što spremam. Nisam se smio ni na bilo koji način odati. Osim toga, ako je više ljudi u igri, veća je mogućnost da se tajna otkrije. I ono malo ljudi koji su mi pomagali nisu znali zašto mi pomažu. Ja sam im objašnjavao da će u Bosni doći do ovoga do čega je danas došlo i da moram skloniti svoju obitelj. O mojem planu zato nije nitko znao.

HV: Koliko Vam je trebalo vremena da ostvarite svoju zamisao? Kako je bilo živjeti u iščekivanju prilike za bijeg?

— Od jeseni prošle godine bio sam u vezi s našom stranom. Zvao sam svoje u Varaždinu, razgovarao sa članovima Kriznog štaba Mihalićem i Vuporom, a i gospodin Adanić je preko njih bio upoznat s mojim planom. Imao sam neke veze i s Ministarstvom obrane. Htio sam se na bilo koji način izvući pa je poduzeto mnogo toga no na bijeg sa zrakoplovom morao sam čekati do ove godine. Treba znati da sam u Bihaću bio u neprijateljskom okruženju, ceste su bile blokirane, mostovi srušeni...

HV: Da li je plan bio razrađen unaprijed ili ste tijekom akcije morali odlučivati o detaljima?

— Imao sam ranije planirane samo opće napomene gdje ću sletjeti i kako postupiti u određenim situacijama. Ostalo sam trebao procijeniti sam, od termina do rute.

HV: Supruga i sin su znali za plan bijega?

— Da, ja sam ih morao pripremiti za bijeg jer bez njih to ne bih mogao izvesti. I oni su svoje ponašanje

ALEXANDRO GONZALES

morali prilagoditi tom planu. Tajnu smo morali strogo čuvati i paziti da se ne odamo. Sin ima pet godina i upozorili smo ga da nigdje ne smije reći na što se spremamo. On je znao da će ta odletjeti u Hrvatsku i da o tome ne smije nikome pričati. On je pametno dijete i znali smo da će izdržati.

HV: Da li Vam je bilo teško izdržati iščekivanje? Morali ste se ponašati normalno a to sigurno nije bilo lako u okruženju u kojem ste živjeli i radili?

— To je zapravo bio najteži dio. Uz napor da u otežanim uvjetima uspijem sve organizirati kako sam planirao, trebalo je uložiti gomile psihički napor da bismo se supruga i ja normalno ponašali. Osim toga, bilo mi je teško uspostavljati telefonske veze s rodbinom i prijateljima u Hrvatskoj. Pretpostavljao sam da mi prisluškuju telefon u stanu,

a bilo bi suviše upadljivo da sam telefonirao s pošte. Supruzi sam rekao da kada razgovara s rodbinom govori kao da smo na drugoj strani. Bilo je revolta pa rodbina nije htjela sa mnom razgovarati. Brat mi se više nije htio javljati. I oni su trpjeli zbog mene. Sve je to razumljivo ali je trebalo podnositi optužbe i osude. No, sada je, naravno, sve drukčije.

Na poslu sam se morao ponašati opušteno i uobičajeno, družiti se s istim ljudima s kojima sam se i prije družio. Za cijelo to vrijeme imao sam osjećaj da se sve zna i da svi čekaju dan akcije da me spriječe. Bili smo dan i noć u iščekivanju da će netko doći na vrata i uhititi nas. Mnoge noći nismo mogli spavati od brige.

Supruga je u dane prije akcije često šetala sa sinom jer sam želio da bude što više viđena. Onoga dana kada smo pobjegli, još u podne

je bila u gradu, pa obavještajcima nije bilo jasno kako je iznenada nestala.

HV: Da li ste se bojali da će možda netko od hrvatskih boraca, ne znajući da dovozite zrakoplov Hrvatskoj, pucati na vas dok ste letjeli?

— Postojao je određen rizik ali s obzirom na to da je bilo poznato kojom maršrutom dolazim, nisam se bojao. Rečeno mi je na koji aerodrom da sletim i da neće biti djelovanja sa zemlje. Kada je krenulo ostvarenje plana, došlo je do nekih izmjena i pogoršanja vremenske situacije, bila je noć i sumaglica, a i kasnio sam pa sam morao mijenjati pravac leta. To je bio rizik. Letio sam kada je već pala noć pa je bila mala mogućnost da me netko pogodi, a više je bilo opasnosti da zahvatim neki vrh, jer sam letio nisko kako bih zavarao radar. Znao sam, naime, da u slučaju bijega sa zrakoplovom slijedi protuakcija »JNA« na aerodrom na koji bi sletio oteti zrakoplov. No, uspio sam im pobjeći, a oni

te noći nisu mogli pretpostaviti gdje sam sletio. Tražili su me na drugom mjestu u Hrvatskoj.

Zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta i mraka, te niskog leta, nisam mogao pronaći aerodrom a gorivo je bilo pri kraju. Već sam bio odlučio iskočiti iz zrakoplova jer sam gotovo izgubio nadu da ću sletjeti. No, zahvaljujući mnogim satima leta i iskustvu, a dobrim dijelom i sreći, pronašao sam u zadnjim minutama leta aerodrom, ali pista je bila osvijetljena samo svjetlima četiriju kamiona. Ipak, sam sretno sletio u takvim uvjetima.

HV: Što ste prvo pomislili kada ste sletjeli? Da li ste si čestitali?

— Prvo nisam sam sebi mogao povjerovati da sam uspio. Bio sam sretan ali sam odmah počeo misliti o obitelji. Supruga i sin su, naime, krenuli dva i pol sata prije mene iz Bihaća. No, nisam znao kojim će putem i kada stići u Hrvatsku. Opustio sam se tek kada mi

je rečeno da su na sigurnom, a pogotovu kada smo se nakon dva dana našli svi zajedno.

Prvih dana u Hrvatskoj se nije znalo gdje sam jer se moglo pretpostaviti da će protiv mene biti organizirana osveta.

HV: Kako ste se osjećali prvih dana u Hrvatskoj? Jeste li znali kakvo je oduševljenje zavladało Hrvatskom kada je objavljena vijest da ste sletjeli s MIG-om 21?

— Odmah nakon što sam parkirao zrakoplov, ljudi koji su bili na aerodromu iznijeli su me na rukama ih kabine. Otvoren je viski i slavilo se. Govorili su mi da su dugo čekali da netko od pilota, Hrvata, učini ovakvo djelo.

Ponosan sam što sam Hrvatskoj, koja je međunarodno priznata država, baš ja doveo prvi borbeni avion. I to supersonični MIG-21.

HV: Što možete reći na optužbe »JNA« da ste Vi srušili helikopter u kojem su bili članovi Promatrač-

ke mislje Europske zajednice?

— Dok mi nisu pokazali tekst koji je objavio Tanjug, u kojem se tvrdi da sam ja bio taj koji je srušio helikopter, nisam razmišljao da bi mogli učiniti takvo što. S obzirom na to da sam, dok sam bio u Bihaću, bio upućen u sve akcije, strahovito sam se iznenadio da me optužuju.

Ta vijest je s naše strane demantirana a ja sam iznio podatke o tom letu i pilotu, iako je to hrvatskoj strani već bilo poznato od jednog kolege koji je također prebjegao desetak dana ranije iz Bihaća. Smiješno je bilo optužiti mene za taj čin jer sam taj tjedan bio na bolovanju, pa nisam ni bio na aerodromu. Objavili su i glupost poput one da sam zažalio što sam pobjegao, da sam zvao komandanta u Bihać i molio ga da se vratim i slično. Svrha takvih laži bila je da se zaplaše oni koji bi ubuduće htjeli pobjeći iz bivše JNA.

MIRJANA KURETIĆ

PROMAKNUĆE NA BOJIŠTU

U Lipiku, nekad prekrasnom, slavonskom gradiću i poznatom lječilištu, a danas doslovce srušenom i izgorjelom, obavljeno je prvo promaknuće u više činove na bojištu. Po zapovijedi Predsjednika Republike, pukovnik Stjepan Adanić dodijelio je čin bojnika pilotu Hrvatskog ratnog zrakoplovstva Danijelu Boroviću, a čin satnika borcu Varaždinske brigade, Boži Vupori. Hrabrom akcijom, Danijel Borović je hrvatskom zrakoplovstvu s bihaćkog aerodroma doveo borbeni avion MIG 21, što je bez sumnje velika zasluga.

Božo Vupora bori se sa Varaždinskom brigadom na lipičkom bojištu. Do dolaska na frontu, u svojem je Knežincu organizirao izradu streljiva za Hrvatsku vojsku.

Posebnost ovog promaknuća je i u tome što su Danijel Borović i Božo Vupora školski prijatelji. Varaždinska brigada sastavljena je od dobrovoljaca toga kraja i brani Lipik od 6. prosinca prošle godine. Tajna uspješnosti njihove obrane je u međusobnim poznavanjima od djetinjstva. Svi se vrlo dobro slažu i razumiju, poznaju jedan drugo-

ga »u dušu«.

Da im nije lako, iako je primirje, dokazuju riječi zapovjednika obrane Lipika o gotovo danonoćnim provokacijama četnika i neprijateljske vojske,

koji se skrivaju po obližnjim šumama. U to smo se i sami mogli uvjeriti. Grana te su padale tristotinjak metara od nas a od snajperskog se metka treba stalno čuvati, upozoravali su nas.

ALEXANDRO GONZALES

HRVATSKI PIŠTOLJ VM 17

DARKO RADELIC

U usporedbi s drugim modelima osobnog pješačkog oružja VM 17 je pištolj iznimne kvalitete

Prije nepunih godinu dana, krenulo se s razvojem prvog hrvatskog pištolja za potrebe Ministarstva obrane. Činjenica je da su od svih pješačkih oružja ovakvi tipovi konstrukcijski najteže rješivi, stoga je ovaj pištolj ponos buduće ratne industrije Republike Hrvatske. Konstruiran po zamislima hrvatskog konstruktora kao osobno streljačko naoružanje, PHP VM 17, zbog najnovijih tehničkih rješenja pokazuje se doista pouzdanim. Da bi pištolj bio što bolje osiguran od samookidanja, ugrađena je dvostruka zaštita. Stoga se kod PHP VM 17 ne može dogoditi da ispadanjem na pod, odnosno prilikom bilo kakvog pada, zbog mehaničkog pritiska opali. Dakle, konstrukcijskim rješenjem »double action« – okidanja (sustav dvostrukog okidanja) pištolj je ispadanjem neopasan čak i u nesretnim, dječjim rukama. Umjesto da je izrađen tehnikom odljeva, PHP VM 17 dobiven je tehnikom glodanja. Kao osnovni materijal nimalo slučajno izabrana je legura croma-nikal-molibden čelika. Osim kosturnog kućišta i svi drugi dijelovi od istog su materijala, dobiveni istovrsnom tehnikom glodanja. To pištolju daje kakvoću mjerljivu svjetskim, najvišim standardima. Sustav okidanja kod PHP VM 17 izvodi se izravno, posredstvom težeg i masivnijeg čekića, tako da se ne može dogoditi da tehničkom greškom pištolj ne opali. Izuzetnom uravnoteženosti, postignutom specijalnom i originalnom konstrukcijom, pištolj je doista precizno oružje koje ruci daje osjećaj sigurnosti. Vrlo je važno naglasiti da je pištolj izuzetno lagan s obzirom na svoju veličinu (860 grama teži prazan, a punog spremnika oko 890 g). Lagan za nošenje i brz za izvlačenje, pištolj je kakvog vojne i policijske postrojbe mogu samo poželjeti. Punobrojne proizvođače oružja, zaprepastit će i intrigirati činjenica da je pištolj lakši

Pištolj PHP VM 17
(prvi hrvatski pištolj)

TEHNIČKI PODACI

Kalibar	mm 9 para
Pečetna brzina zrna	390 m/s
Dužina cijevi	140 mm
Broj žljebova u cijevi	6
Kapacitet okvira	15 metaka
Dužina	220 mm
Širina	36 mm
Visina	125 mm
Težina pištolja	860 g

čak i od nekih dur-aluminijskih rješenja. Dakle, zašto je pištolj, dobiven tehnikom glodanja iz ploče čelika promjera »54 plus 2«, lakši od talijanske Berette 92fs ili pak od češke Zbrojovke-CZ 75? Razlog i odgovor leži u

vrhunski stručnoj konstrukciji te u tehničkom rješenju pojedinih dijelova.

U usporedbi sa istom vrstom pištolja, PHP VM 17 posjeduje najdužu pištoljsku cijev (od 140 mm) s mogućnošću postavljanja prigušivača bez specijalne dogradnje. Tako zbog velike nišanske daljine ima moć točnog gađanja čak i pri gađanju na 100 metara. Vrhunski strijelci pri toj će udaljenosti svih 17 metaka (a uskoro i 19) grupirati u ranjivo srce udaljene mete. Zbog izuzetno blagog trzaja i konstrukcijskog rješenja za pucanje s obje ruke, pištolj stječe odliku nepromašivog. Proizvođač uskoro predviđa dvije različite cijevi lako zamjenjive, te model sa rješenjem dvostrukih spremničkih usta, što će omogućiti nosivost od 19 metaka u kalibru 9 mm para.

Važno je naglasiti da ovaj pištolj može ispućavati čak i tormentacioni metak, što samo dokazuje da je bravljenje izuzetno dobro. Nakon 25 ispućanih tormentacionih metaka većina se pištolja razleti (zbog slabog bravljenja) što kod PHP VM 17 nije slučaj. U najgorom slučaju može mu stradati užljebljenje cijevi. Inače, PHP može koristiti gotovo svo devetmilimetarsko streljivo bez obzira na zaobljenost zrna, što kod puno pištolja nije omogućeno. Posebne izvedbe ovog pištolja imaju i indikator metka u cijevi. Streljivni okviri nose 15 i 17 metaka.

Ovaj pištolj doista je lako rastavljiv, tako da pri mogućim zastojima ili zbog čišćenja, u trenu imamo glavne dijelove pred sobom. Upravo je to ono što treba vojniku ili policajcu pri izvršavanju borbenog zadatka: pouzdan, lak,

brz pištolj, velike i precizne vatrene moći, lako rastavljiv.

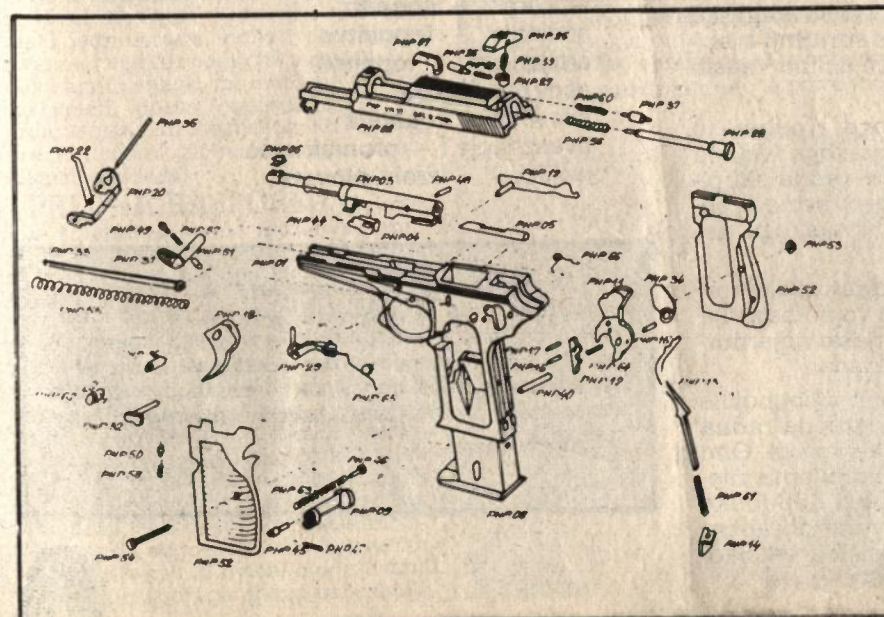
Nije nimalo čudno što su se stručni ljudi iz inozemstva zainteresirali za ovaj hrvatski proizvod.

Kočnički mehanizam kod PHP VM 17 riješen je kočnicom postavljenom uz sam palac s lijeve obrazine pištolja. Ona osigurava ovo oružje od bilo kakve nekontrolirane akcije. Takvom kočnicom zakločen pištolj: ne može opaliti, nemoguće ga je repetirati, i ne može se spustiti udarač do udarne igle. Dakle, to je pištolj u koga možete imati neograničeno povjerenje. Ude li uskoro u redovnu, formacijsku uporabu Hrvatske vojske i MUP-a, pištolj će imati plastični držak i bit će izveden u tamnoj verziji. PHP VM17 raden po zahtjevu naručitelja imat će stilizirani držak od orahovine.

Najvažniji podatak o ovom pištolju je taj da je prilagođen serijskoj proizvodnji te da ga još samo neke male preinake dijele od trenutka kada će krasiti korice hrvatskih, regularnih oružanih snaga. Osim istinske kakvoće, za ovaj pištolj bit će lako ustabiliti servisne službe što bi HV-i maksimalno snizilo troškove naoružavanja i održavanja. Stoga nemojmo dozvoliti da ovaj hrvatski ljepotan završi svoj namjenski put u stranozemnim vojnim postrojbama kao vrhunsko oružje, dok mi kupujemo tude i skuplje. PHP VM 17 zasigurno je ponos suverene i ratom napućene Republike Hrvatske.

NAPOMENA: Ovaj je pištolj nemoćguće izgredsti i površinski oštetiti!

DARKO RADELIC

SLIJEPLJENI OKVIRI

Ako ne želite izvući najveći učinak iz svoje puške, ovaj članak nemojte čitati. Na hrvatskim bojištima najraširenija je laka sovjetska jurišna puška AK-47 ili mnogobrojne njene kopije kao CZ AP M70, popularno zvane kalašnjikov. Veliki broj hrvatskih vojnika lijepljenjem sastavljaju dva ili čak tri okvira zajedno. Uvjereni su da će na taj način povećati učinkovitost svoje puške i ubrzati zamjenu okvira. To nije točno iz više razloga. Smanjuje se preciznost gađanja, jer se kvadrans balansiranost oružja. Raspored masa puške nije nimalo slučajan već je raspodjela dobivena složenim proračunima i pomnim testiranjima koja padaju u vodu ako se isti promijeni. Prilikom gađanja iz ležećeg položaja, koji je najčešći u ratu, zbog povećane visine puške strijelac se više izlaže protivničkoj vatri. Silueta strijelca je viša za 8 cm, a površina silueta i vjerojatnost da strijelac bude pogođen veća je cca 30%. Masa puške se povećava za osamstopešest grama po okviru, te se smanjuje pokretljivost vojnika i brzina rukovanja oružjem. Puška izlazi iz kategorije lakih jurišnih koje su teške do 5 kg.

Drugi okvir (onaj koji se ne koristi) podlozan je lakom prljanju te u krajnjem slučaju može doći do zaglavlivanja puške zbog blata i ostalih nečistoća. Uza sve to potreban je jedan prilično neprirodan zahvat lijevom rukom da bi se zamijenio prazan okvir dok sklopivi kundak gubi svaki smisao.

DRAGAN JELIČIĆ

RAZLIKOVNI POPIS VOJNIH NAZIVAKA

Odobrenjem Predsjednika Republike u uporabu je uveden Pojmovnik, prvi potrebit korak djelotvorne skrbi za hrvatski jezik u HV.

UVODNIK

Veći dio našega stoljeća hrvatsko vojno nazivlje nije bilo u uporabi, te je pretežitim svojim dijelom suvremenima slabo poznato ili sasvim nepoznato.

Međutim, ono je postojalo već potkraj XIX. stoljeća u Kraljevsko hrvatsko-ugarskom domobranstvu, kada je i nastala glavina hrvatskoga vojnog nazivlja. O tome svjedoče Službovnik i Vježbovnik.

Stjecajem nepovoljnih okolnosti nije se rabilo hrvatsko vojno nazivlje od 1918. do 1941. i od 1945. do danas. Njegova uporaba u ratno vrijeme neopravdano mu je priskrbila negativne ideološke označnice.

Stoga hrvatsko vojno nazivlje danas valja stvarati na povijesnim zasadama hrvatskoga zapovjednog jezika, na izvornim mogućnostima tvorbe riječi te sintakse hrvatskoga jezika, pri čemu se hrvatsko vojno nazivlje i službovni jezik ne smiju razlikovati od hrvatskoga standardnojezičnog uzora.

S tim u svezi, zaključcima načelnika Glavnog stožera Hrvatske vojske od 16. 12. 1991. utemeljen je rad na sustavnom uvođenju hrvatskoga vojnog nazivlja, na njegovu suvremenom razvitku i primjeni.

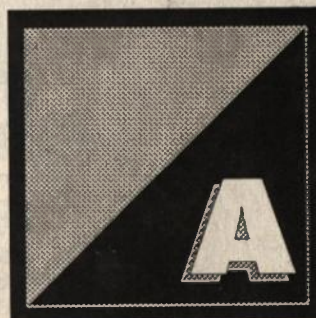
To je poglavito zadaća Sektora za strategijska istraživanja, školstvo i obuku GSHV u suradnji s jezikoslovnim znanstvenicima i stručnjacima naših uglednih institucija.

Istodobno je u tu svrhu donesena i odluka o osnivanju Savjeta za uvođenje hrvatskoga vojnog nazivlja u Hrvatsku vojsku te Stručna radna skupina sa zadaćom da predlaže, ocjenjuje i brine o sustavnom utemeljenju i promicanju hrvatskoga nazivlja u Hrvatsku vojsku.

Ovaj je prilog tek prvi potrebit korak djelotvorne skrbi za hrvatski jezik, za hrvatsko vojno nazivlje, a temeljem toga i početak sustavna rješavanja normativnih i drugih vojnostručnih naklada.

Abecednim slijedom dane su riječi i pojmovlje što je do sada raspravila i pripremila stručna radna skupina pri Glavnom stožeru Hrvatske vojske. Ono će se postupno dopunjavati nakon prikupljenih riječi i nazivlja svih dijelova oružanih snaga Republike Hrvatske i služit će kao temelj sustavnim obradama potrebnih vojnostručnih pojmovnika i leksikografskih djela.

HRVATSKI VOJNIK

- adutant — pobočnik, pobočni časnik
- agresor — napadač
- aktivan — djelatan
- aktivist — djelatnik
- amblem — biljeg, znaman, znak, značka
- artiljerac — topnik
- artiljerija — topništvo
- artiljerijski — topnički
- ašov — lopata
- ašovčić — lopatica
- avanziranje — promaknuće
- avijacija — zrakoplovstvo

„Hrvatski vojnik“ započinje sa sustavnim objavljivanjem Razlikovnog popisa vojnih nazivaka. U svakom od narednih brojeva našeg lista obradit ćemo pojmove vezane uz jedno slovo abecede tako da će zainteresirani čitatelji vremenom dobiti priručnik hrvatskog vojnog nazivlja.

UREDNIŠTVO

STRATEGIJA POBJEDNIKA HLADNOG RATA

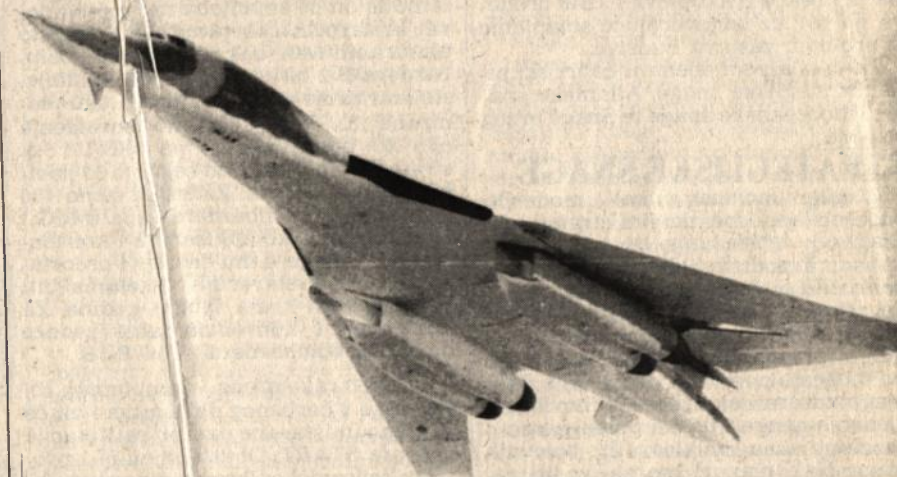
General Collin Powell, načelnik Generalštaba (Odbora načelnika štabova) američkih oružanih snaga izložio je osnove vojne strategije 31. siječnja pred senatskim Komitetom za vojna pitanja. Kako je riječ o sili pobjednici u hladnom ratu i njenoj strategiji u doba poslije hladnog rata donosimo ulomke njegova izlaganja mjestimice prepričane.

TEMELJI VOJNE STRATEGIJE

Odvraćanje ostaje prva i središnja motivirajuća svrha naše nacionalne vojne strategije. Glavni cilj američkih oružanih snaga ostaje stalan: odvrćanje od agresije i, ako to ne uspije, obrana vitalnih nacionalnih interesa od bilo kojeg potencijalnog neprijatelja. Naša se nacionalna vojna strategija gradi na četiri temelja: strategijsko odvrćanje i obrana, prednji raspored, odgovor na krize i obnova.

STRATEGIJSKO ODVRĆANJE I OBRANA Premda će nam nedavni dogovori o kontroli naoružanja i jednostrane inicijative dopustiti stvarne i velike redukcije strategijskih nuklearnih snaga, mi moramo održati suvremen, posve osposobljen i pouzdan sustav strategijskog odvrćanja i razviti sustav globalne zaštite od nuklearnog udara.

PREDNJI RASPORED U proteklih 40 godina stalna nazočnost američkih snaga na područjima vitalnim za naše interese bila je ključna za izbjegavanje kriza i sprečavanje rata. Raspored naših snaga svugdje u svijetu pokazuje odlučnost našeg djelovanja, daje uvjerljivost našim savezništva, učvršćuje regionalnu stabilnost i jamči osposobljenost za odgovor na krize, a istodobno promiče američki utjecaj i pristup. Premda se znatno smanjuje brojno stanje američkih snaga raspoređenih u prekomorskim zemljama vjerodostojnost naše moći i namjere da odgovorimo na krizne izazove i dalje će biti ovisni o održavanju prednjeg rasporeda snaga osposoblje-

nih za zajedničke i kombinirane operacije.

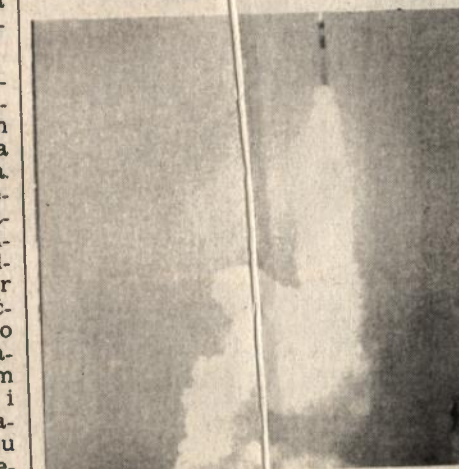
ODGOVOR NA KRIZE Jedan od ključnih zahtjeva naše strategije jest osposobljenost da se na pravi način odgovori na regionalne krize koje prijete našim interesima. U takvim je krizama moguć široki raspon okolnosti i razina upotrebe snaga. Neki događaji su mogući u vrlo kratkom vremenu pa američke snage moraju brzo reagirati u odvrćanju i, ako je potrebno,

borbeno djelovati. Mogućnost da ojačamo snage prednjeg rasporeda, ma gdje da izbiye kriza, najvažniji je gradivni element naše osposobljenosti da odgovorimo na krizu. Moramo biti osposobljeni za brzo prebacivanje snaga u Europu, na Bliski istok i u Aziju, a i na to da porazimo svakog napadača kojeg naš prednji raspored nije odvratilo od agresije. Istodobno moramo zadržati dovoljnu snagu da odvratimo ili da riješimo krizu negdje drugdje u svijetu.

USPOSTAVA SNAGA U odgovoru na smanjenje opasnosti od predvidljiva globalna sukoba, mi smanjujemo oružane snage. Za slučaj da ta opasnost opet zaprijeti mi moramo zadržati uvjerljivu moć da zaustavimo svakog protivnika koji bi se vojno takmičio sa SAD. To znači održavanje sposobnosti za raspoređivanje novih borbenih jedinica, mobiliziranje prije uvježbanog ili novog ljudstva i široko aktiviranje industrijske osnovice. U obnovu je uključeno održavanje tehnološke razine, doktrine i iskusnog vojnog osoblja potrebnog da se održi prednost u odlučujućim područjima za moguću vojnu utрку.

OSNOVNE SNAGE

Da udovoljimo zahtjevima četiriju temelja vojne strategije sada oblikuje-

mo našu oružanu silu prema konceptu Osnovne snage. Krajnji cilj je brojno stanje ljudstva od 1,6 milijuna do 1997. godine. Do 1995. godine naše snage će biti na ovim razinama:

Broj divizija Kopnene vojske smanjuje se s 28 (18 aktivnih) na 18 (12 aktivnih) i dvije kadrovske.

Snage Mornaričkog pješastva ostaju na tri MFF-a u što su uključene tri divizije i tri zrakoplovna puka.

Zrakoplovstvo smanjuje ekvivalent broja lovačkih pukova s 36 na 26, od čega 15 aktivnih. Do 1995. godine broj zrakoplova past će na 5.300, najmanje od korejskog rata.

Ratna mornarica smanjit će se s 15 na 12 nosača zrakoplova i s 546 brodova na 451, uz odgovarajuće smanjenje u brojnom sastavu ljudstva.

Ta je sila podijeljena u četiri skupine: Strategijske snage, Atlantske snage, Tihooceanske snage te Snage brzog razvoja.

STRATEGIJSKE SNAGE

I dalje moramo imati moderne, osposobljene i učinkovite strategijske snage za odvratanje od nuklearnog napada i podršku ciljevima kontrole naoružanja. Pozorno pratimo razvoj događaja u Zajednici neovisnih država. Usko surađujemo s njihovim političkim prvacima da ustanovimo kako im možemo pomoći u osiguranju daljnjeg nadzora i sigurnosti njihovih nuklearnih snaga i da im pomognemo u razmontiranju nuklearnih bojnih glava. Naši planovi moraju voditi računa o tome da ZND u nekoliko republika ima 27.000 nuklearnih bojnih glava.

Istodobno dok ZND učvršćuje svoje nuklearne snage i provodi smanjiva-

nje u skladu s ugovorom START, nastavlja se modernizacija, a mobilni sustavi tipa SS-25 i teške rakete tipa SS-18 ulaze u operativu.

S obzirom na to kao i na druge promjene u svijetu, počeli smo s uništavanjem svih nuklearnih sustava operativno-strategijske namjene: kopnenog baziranja i povlačimo taktičko nuklearno oružje s površinskih brodova, napadnih podmornica i mornaričkog zrakoplovstva kopnenog baziranja.

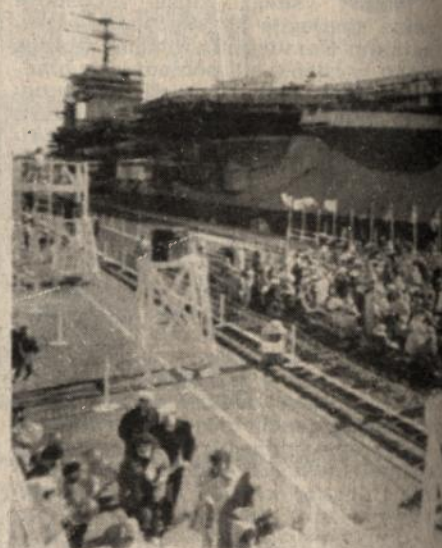
Danas, prvi put od 1957. godine, više nemamo strategijskih bombardera na borbenom dežurstvu. Nova raketa zrak-kopno tipa SRAM-II neće se proizvoditi, bit će smanjena na rudžba novih krstarećih raketa na 640, umjesto planiranih 1.461, dok će program bombardera B-2 biti smanjen na 20, umjesto lani zatijevanih 75 i u početku planirana 132. Već je završeno povlačenje oko 60 bombardera tipa FB-111 sa strategijskih misija, od čega je 35 dobilo taktičke zadatke. Zadržat ćemo 136 strategijskih bombardera tipa B-52G i H za strategijske nuklearne i konvencionalne misije, s tim da će 44 preostala B-52G s krstarećim raketama biti povučeno do kraja iduće godine. Za nuklearne i konvencionalne zadatke ostaje 96 bombardera tipa B-1B.

Svih 450 raketa tipa »minuteman II« skinte su s borbenog dežurstva i bit će ubrzano uništavane nakon ratifikacije ugovora START. Obustavljen je i program željezničkog baziranja raketa tipa MX, njegova daljnja proizvodnja i razvoj lake mobilne rakete tipa »midgetmen«. Program gradnje strategijskih podmornica tipa »trident« zastaje na 18, umjesto 22 planirane, dok pre-

staje proizvodnja nuklearnih bojnih glava tipa W-88 za podmorničke rakete D-5, čime ujedno prestaje i svaka proizvodnja nuklearnih bojnih glava.

Do kraja 2000. godine strategijske snage bit će time umanjene 40 posto. Prihvate li članice ZND inicijativu predsjednika Busha o demontiranju raketa s nekoliko samostalno navodnih bojnih glava, njihov broj će pasti na pola od broja predviđena ugovorom START.

Nažalost, u porastu je opasnost od širenja balističkih raketa i slučajnog ili neovlaštenog lansiranja u trenutku političkog nereda. Zbog toga je program SDI (svemirski štit) preinačen i usmjeren na razvoj Globalne zaštite od ograničena nuklearna udara (GPALS).

Taj se program temelji na tehnologijama razvijenim za SDI, ali će biti mnogo manji i jeftiniji. Drugi je ključni program strategijske obrane proturaketni sustav operativnog značenja. Na potrebu za njim ukazala je iračka bezobzirna upotreba balističkih raketa.

ATLANTSKE SNAGE

U Europi i dalje imamo vitalne interese i odlučujuću ulogu u održavanju stabilnosti na kontinentu. Prednji raspored u Europi bitan je kao opipljiv dokaz našeg djelovanja u NATO-u i, s obzirom na smanjenu prisutnost, moramo biti pažljivi da se ne povlačimo previše i prebrzo.

Prednji raspored planiramo održati u Europi s armijskim korpusom, ekvivalentom tri ili četiri zrakoplovna puka, borbenu grupu od jednog nosača zrakoplova i diviziju mornaričkog pješastva. Te će snage biti naš vrhunski prinos novoj strategiji NATO-a. Taj korpus ostaje u Europi jer je najmanji element s dovoljno borbene, logističke, komunikacijske i obavještajne sposob-

nosti da vodi i izdrži kombinirane operacije. Osim toga takav korpus ima odgovarajuću brzinu i pokretljivost za šire regionalno djelovanje, a može poslužiti i za prihvatanje pojačanja iz SAD u Europu. Zadržavanje odgovarajućih snaga u Europi povećava našu sposobnost brzog razvoja snaga u odgovoru na krize u drugim područjima, kao npr. u jugozapadnoj Aziji.

Naše zrakoplovstvo, mornarica i marinci također imaju vitalnu ulogu u europskoj strategiji. Zrakoplovne snage na kopnu i nosačima u potpunosti su osposobljene za izvođenje presretačke, lovačke i akcije podrške u cijelom atlantskom području. Površinski brodovi, podmornice i jedinice mornaričkog pješastva nastaviti će prinositi stabilnosti, osobito u Sredozemlju i u

Iranu ostao je dovoljan potencijal za dugoročnu prijetnju stabilnosti toga područja.

Danas tamo imamo oko 35 ratnih brodova, više od 200 zrakoplova i oko 25.000 ljudi. Rasporedili smo šest baterija protuzrakoplovnih raketa tipa »patriot« u Saudijskoj Arabiji na njen zahtjev, no sve to nije stalni raspored već jamstvo našim prijateljima.

SNAGE NA TIHOM OCEANU

Područje Tihog oceana dugoročno nam je zanimljivo. Tamo smo vodili tri rata u ovome stoljeću, tamo su mnogi naši trgovinski partneri i nazočnost naših trupa ima stabilizirajući učinak u tome području koje je za nas gospodarski i povijesno važno. Vrativši se u studenome iz posjeta nekim zemljama toga područja stekao sam uvjerenje da one traže naše vodstvo i sigurnosna jamstva, zahtijevajući da tamo i dalje aktivno djelujemo. Mi ne možemo zanemariti činjenicu da je u tome području sedam najvećih svjetskih sila, ili to da svaka zemlja sa svojim susjedima ima sporna teritorijalna, vjerska, etnička ili politička pitanja.

U tijeku je povlačenje oko 15.000 ljudi, prema prvoj etapi plana, a bit će obavljeno do kraja godine. Prednji raspored ostaje prvenstveno u pomorskim snagama s polovicom raspoloživih nosača zrakoplova i mornaričkog pješastva. Jedan nosač i jedinica marinaca ostaju u Japanu, dok se širom područja naše kopnene snage smanjuju na red veličine jedne divizije i dva ili tri zrakoplovna puka. Dio smanjenja odnosi se na snage u Republici Koreji, koja stječe sve veće pouzdanje u svoje snage, a dio se odnosi na povlačenje iz filipinske zrakoplovne i pomorske ba-

ze do kraja godine. Snage namijenjene za tihooceansko područje razmještene su na Havajima, Aljasci i kontinentalnom dijelu SAD, a raspolažu jednom divizijom kopnene vojske, divizijom marinaca, lovačkim pukom i borbena grupama sastavljenim od pet nosača zrakoplova.

SNAGE BRZOG RAZVOJA

Poprišta spontanih i često nepredvidljivih kriza traže uvježbane i posve spremne snage brzog razvoja, visokog stupnja samodovoljnosti pa one moraju biti probane iz aktivnog sastava. Naša vojna strategija zahtijeva snage posebno »krojene« za takve izazove.

Svaka vrsta naših oružanih snaga prinosi jedinstvenoj borbenoj sposobnosti snaga brzog razvoja. Kopnena vojska daje zračnoprivezovne i zračno-desantne snage, lako pješastvo i teške snage. Zrakoplovstvo donosi sav svoj široki spektar lovaca i bombardera. Ratna mornarica daje zrakoplovstvo s nosača i skrivene sposobnosti napadnih podmornica. Prinos je mornaričkog pješastva njihova neusporediva borbena moć, osobito kad je pristup obali zapriječen. Tome treba dodati jedinstvene sposobnosti jedinica posebne namjene.

Snage brzog razvoja sastoje se od jednog korpusa zračnoprivezovnih jedinica, pet divizija kopnene vojske, ekvivalenta sedam lovačkih pukova i jedne divizije mornaričkog pješastva. U njih će biti uključene snage kopnene vojske, mornarice, marinaca i zrakoplovstva prednjeg rasporeda, jedinice posebne namjene i unaprijed raspoređena oprema i zalihe.

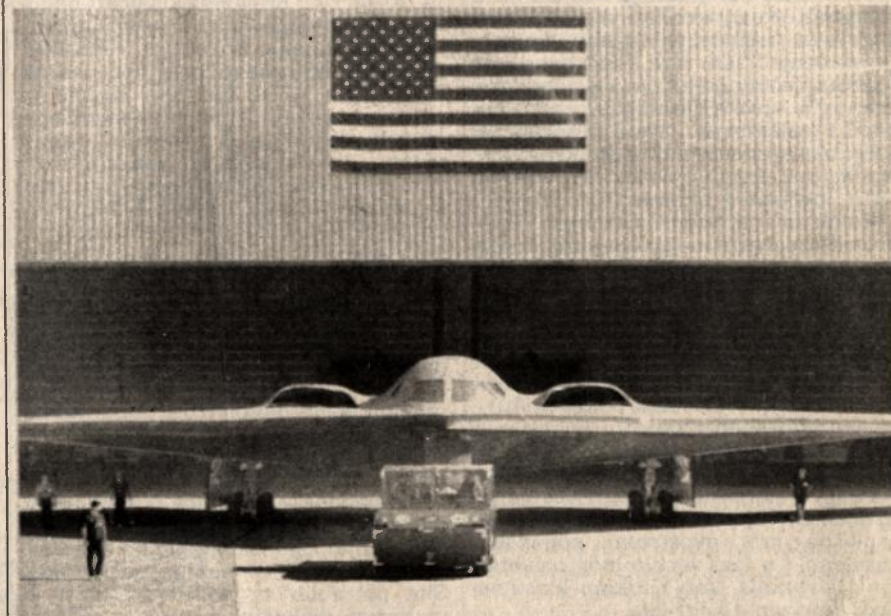
pripremio:
FRANE PLANČIĆ

drugim područjima europskog juga čija važnost raste.

Aktivne jedinice na američkom kontinentu, ustrojene s prvenstvenom zadaćom da odgovore na krizne izazove u atlantskom području, sastoje se od armijskog korpusa s trima divizijama ojačanim s po jednom brigadom u punom sastavu, ekvivalentom dva lovačka puka, jednom većom divizijom marinaca i borbena grupama formiranim od četiri nosača zrakoplova.

Već je u tijeku smanjenje naših snaga na oko 150.000 ljudi u Europi što će biti obavljeno do 1995. godine. U 1990. godini imali smo 314.000 ljudi u dvama korpusima s 42/3 divizija i ekvivalentom od 8,8 zrakoplovnih pukova. Do danas smanjili smo brojno stanje za 87.000 (na 227.000 ljudi). Najavili smo i zatvaranje više od 490 prekomorskih baza i vojnih postrojenja, od čega je gotovo 95 posto u Europi.

U koncept Atlantskih snaga uključili smo i jugozapadnu Aziju. Premda je iračkim porazom i uništenjem većeg dijela njegove oružane sile uklonjena glavna opasnost za to područje, Iraku i

HARRIER

Lovac-jurišnik s VTOL/STOVL, sposobnošću vertikalnog/kratkog uzlijetanja i slijetanja

Činjenica da su vojni aerodromi, a posebno uzletno-sletne staze izuzetno veliki, teško branjivi vojni objekti od strateške važnosti, koji visoko kotiraju na listi primarnih ciljeva namijenjenih uništenju u toku prvog udarnog vala neprijateljskog borbenog djelovanja, što bi rezultiralo njihovim teškim oštećenjem ili čak uništenjem, trajno ili za duže vrijeme onemogućujući njihovo korištenje, te imajući na umu ovisnost konvencionalnih borbenih aviona o dugim uzletno-sletnim stazama, brojni konstruktorski timovi su se tokom 50-ih godina bavili razradom projekata borbenog aviona sposobnog da vertikalno uzlijeće i slijeće, neovisnog o dugim uzletno-sletnim pistama, koji bi u sebi ujedinjavao najbolje osobine helikoptera i klasičnih borbenih aviona. Većina konstruktorskih rješenja aviona s VTOL (vertical takeoff and landing) sposobnošću vertikalnog uzlijetanja i slijetanja, je sadržavala dvije odvojene pogonske jedinice, jednu namijenjenu za izvršenje VTOL faze leta, i drugu za pokretanje aviona tokom klasične faze leta, ali je visoka složenost, nepouzdanost i osjetljivost čitave koncepcije uzrokovala odustajanje od takvog pristupa pri izradi projekta budućeg VTOL borbenog aviona.

Konačno uspješno rješenje VTOL projekta ostvareno je timskim radom proizvođača Hawker Siddeley i Bristol Engine Company, koji su pogonsku jedinicu VTOL aviona riješili na inventivan i u osnovi jednostavan način, što je odlika svih velikih izuma. Njihov prototip, jednosjed, P.1127, izravni prethodnik današnjih Harrier-a, pokretan turboventilatorskim motorom Pegasus 2, usmjernog potiska 4988 kg, poletio je prvi put u Dansfoldu 21. listopada 1960. Posebnost konstrukcijskog rješenja je izražena činjenicom da Pegasus 2 uspješno vrši dvostruku pogonsku namjenu, i u fazi vertikalnog uzlijetanja i slijetanja, kao i tokom klasične faze (horizontalnog) leta.

PRINCIP POGONSKOG MOTORA

Turboventilatorski motor Pegasus 2 sa svojim principijelnim rješenjima predstavlja prototip na osnovu kojeg su razvijeni svi kasniji tipovi motora koji pokreću inače borbenog aviona Harrier. Svi Pegasus motori posjeduju četiri mlaznice smještene po dvije bočno na trupu aviona, prednji par mlaznica, smješten ispred središta ravnoteže trupa aviona, ostvaruje potisnu silu izbacivanjem kontroliranog mlaza visokokomprimiranog zraka, a stražnji par mlaznica smješten iza središta ravnoteže trupa aviona vrši potisak izbacivanjem mlaza užarenih plinova nastalih u komori za sagorijevanje Pegasus motora. Sve četiri mlaznice su rotirajuće simultano u opsegu od 110°, i omogućuju pilotu da bira način uzlijetanja Harrier-a. Pri izvođenju VTO vertikalnog polijetanja mlaznice se usmjeravaju okomito pod 90° prema dolje, omogućavajući Harrier-u da se »lebdeći« uzdigne na potrebnu visinu, a zatim se mlaznice zakreću postupno do horizontalnog položaja unazad ostvarujući horizontalnu pogonsku silu te Harrier prelazi u klasičan način leta, a slijetanje se vrši obavljanjem istih postupaka obrnutim redoslijedom. Dodatnu mogućnost upravljanja avionom u VTOL fazi leta Harrier-u pružaju četiri RCV mlaznice smještene na vrhu oba krila, te u »nosu« i »repu« aviona, kroz koje se ispušta kontrolirani mlaz visokokomprimiranog zraka, omogućujući pilotu da u fazi »lebdjenja« VTOL-a naginje prednji i stražnji kraj aviona, kao i da ga bočno nagiba i rotira oko vertikalne osi. Budući da je potrošnja goriva pri izvođenju vertikalnog uzlijetanja prevelika i neekonomična, tamo gdje to okolnosti dopuštaju u praksi se uvijek primjenjuje STOVL režim polijetanja i slijetanja, pri čemu motor troši puno manje goriva i povećava se maksimalna borbenosivost Harriera. STOVL uključuje skraćeno polijetanje, pri čemu se četiri pogonske mlaznice postavljaju u položaj pod kutem od 55° unazad, te se djelovanje pogonskog potiska dijeli na horizontalnu i vertikalnu sastavnicu. Sila potrebna za polijetanje nastaje ukupnim djelovanjem vertikalne sa-

stavnice potisne sile pogonskog motora i uzgonske sile na krilnim površinama. Slijetanje se vrši vertikalno postepenim zakretanjem mlaznica do položaja od 90° prema dolje. Osim što promjenjivi vektorski potisak omogućuje Harrier-u da uzlijeće i slijeće s vrlo malih površina, koristeći kao idealan zaklon morfologiju tla, a naročito prirođnu kamuflažu šumskih predjela, vektorski usmjerujući potisak pruža pilotu Harrier-a znatnu taktičku prednost u slučaju sukoba s protivničkim borbenim avionom. Naime, četiri mlaznice Pegasus motora moguće je u toku klasičnog leta iznenada postaviti u položaj dolje-naprijed pod kutem od 20° stupnjeva pri čemu se vrši snažno kočenje, deceleracija i znatno lateralno otklanjanje aviona od dotadašnjeg pravca leta. Taj postupak, poznatiji kao VIFFing (Vectored In Forward Flight), kao dio taktike uveli su piloti američkog morskog korpusa leteći na prvim primjercima aviona Harrier AV-8A.

VTOL i STOVL karakteristika Harriera omogućuje njegovu primjenu, kako na nosačima aviona, tako i na manjim plovnim jedinicama s izvedenim helikopterskim platformama. Zbog navedenih prednosti STOVL režim se primjenjuje na nosačima aviona, a radi daljnjeg povećanja ekonomičnosti i maksimalne borbenosivosti Harriera, njihova paluba je na pramčanom dijelu uzdignuta pod kutom od 7° do 12° (ovisno o brodu) formirajući »odskočnu rampu«.

OD P.1127 DO HARRIER-a GR.Mk 3/FRS.Mk 1

Uspješan daljnji razvoj projekta P.1127 (Hawker Siddeley, Bristol) privukao je 1960. pažnju članica NATO-a te se udruženim snagama Velike Britanije, SAD i Zapadne Njemačke pristupilo stvaranju eskadrile od devet Hawker Kestrel (FGA) Mk 1 aviona razvijenih na osnovu P.1127. Eskadrila je bila namijenjena oglednim ispitivanjima primjenjivosti i pouzdanosti novog koncepta VTOL borbenog aviona. Tokom 938 oglednih letova akumulirano je 600 sati leta pružajući uvid u mogućnosti budućeg Harrier-a. Unatoč skeptičnosti i nepovjerenju prisutnom u vi-

sokim političkim i vojnim krugovima NATO-a, te ortodoksnom poimanju pojma borbenog aviona i stalnim novčanim i tehničkim problemima prisutnim tokom procesa razvoja usavršavanja konstrukcije, pogonskog motora i sustava upravljanja, Harrier je tokom proteklih 25 godina uspješno vršio borbene zadatke, bilo u toku taktičkih vježbi ili u sklopu pravih ratnih sukoba (Falklandi, Rat u zaljevu).

Proizvodnja aviona Harrier GR (Ground attack Reconnaissance) Mk 1 (jurišno-izviđačka inačica) počela je tokom 1967. za potrebe RAF-a. Pokretan je motorom Pegasus 101 potiska 8816 kg. Prvi primjerci GR.Mk 1 su poslužili za provjeravanje napadačkih sustava, navigacionog sustava, napadačkih sustava, podvjesnih točaka, sonde za tankiranje u zraku, brzine i plafona leta itd. Bilo kakva tendencija Harrier-a da se naginje ili valja korigirana je auto-

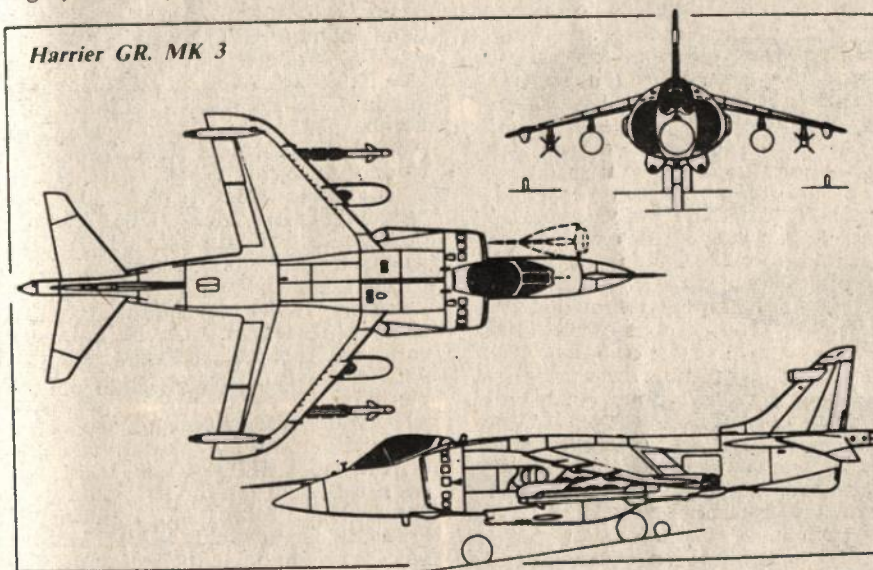
Sea Harrier FRS. Mk 1

matski putem elektro-hidrauličkog kontrolnog sustava ailerona i repnih površina, a u skladu s RCV mlaznicama koje upravljaju letom tokom STOVL-a. U srpnju 1969. GR.Mk 1 uveden je u operativnu upotrebu, a do siječnja 1972. osnovane su četiri eskadrile RAF-a. Uvođenjem dodatnih poboljšanja u toku proizvodnje, kao i naknadno kod već operativnih jedinica, stalno se povećavala borbeno-letna sposobnost novog STOVL aviona.

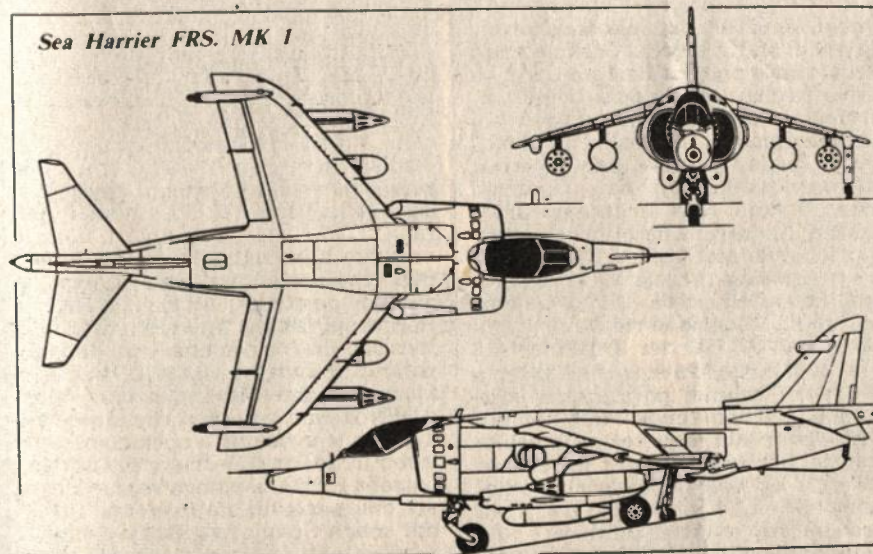
Ugrađen je navigaciono-napadački kontrolni sustav FERRANTI NAV/Attack (INAS), HUD (Smith), a u borbeni komplet uvedena su dva topa ADEN 30 mm (120 kom. streljiva svaki) smještena u dvije gondole pod trupom i sačasti lanseri SNEB, učvršćeni na četiri podvjesne točke, koji sadrže ukupno 72 nevodene rakete 68 mm. Do kraja 1974. svi Harrier-i GR-Mk 1 su opremljeni jačim motorom Pegasus 102 potiska 9296 kg i preimenovani u GR-Mk 1A. Daljnji razvoj Harriera rezultirao je tipom GR.Mk 3 dužine 1427 m, visine 3,5 m, raspona krila 7,7 m pokretanog motorom Pegasus 103 potiska 9750 kg, najvećom brzinom od 1183 km/h, s borbenim doletom od 370 km, a oprema je obogaćena ugradnjom sustava Ferranti LRMTS, laserskog daljinomjera i tragača laserski obilježenih ciljeva, ugrađenog u posebno za tu namjenu proizvedeni »nos« aviona. Primjenom tog LRMTS/FE541 sustava značajno je poboljšana preciznost borbenog djelovanja pri bombardiranju i raketiranju, a novougrađeni PWR sustav upozorava pilota da se nalazi u protivničkom radarskom snopu. Za izviđanje GR.Mk 3 opremljen je serijski s F95 70 mm kamerom na prednjem lijevom boku, a za intenzivniju izviđačku djelatnost može ponijeti potdrupnu gondolu sa četiri F95 Mk 7 70 mm kamere i jednom F135 127 mm kamerom. Tokom 1968. piloti američkog morskog korpusa su testirali Harrier, te je američki Kongres odobrio kupnju 110 aviona s oznakom Harrier AV-8A, po performansama, konstrukciji i opremi sličnih RAF-ovim Harrier-ima GR.Mk 3. Umjesto FE 541 navigaciono-napadačkog sustava ugrađen je jednostavniji I/WAC Baseline uređaj, promijenjena je oprema u kokpitu i trajno su montirani podvjesni nosači za AIM-9 Sidewinder rakete i katapultirajuće sjedalo Martin Baker Mk9 zamijenjeno je sjedalom Stencil IIIS-3. U operativnu upotrebu AV-8A, uveden je tokom travnja 1971., a do kraja 1975. stvorene su četiri eskadrile američkog morskog korpusa.

Još tokom veljače 1963. testirane su sposobnosti prototipa P.1127 da uzlijeće i slijeće na palubu nosača aviona HMS Ark Royal, uz izvanredne rezultate, ali Kraljevska mornarica nije pokazivala interes za novi VTOL avion. Nakon što je laburistička vlada odbila financiranje novog nosača aviona nosivosti 50.000 t, Kraljevska mornarica se zainteresirala za razvoj mornaričke

Harrier GR. Mk 3

Sea Harrier FRS. Mk 1

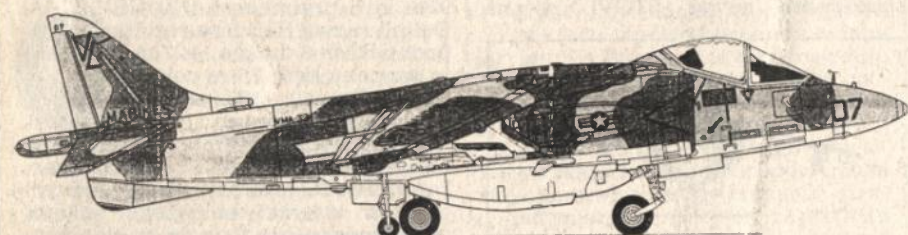

inačice Harrier-a (tzv. Sea Harrier) koji bi bio smješten na postojećim manjim nosačima aviona. Dizajniran za vršenje lovačkih, izviđačkih i jurišnih borbenih zadataka novi Sea Harrier Mk 1, izveden iz GR.Mk 3, poletio je prvi put 20. kolovoza 1978., a u operativnu upotrebu je uveden 18. lipnja 1979. S obzirom na specifične borbene zadatke postavljene pred Sea Harrier FRS.Mk 1, izvršene su brojne promjene prednjeg dijela konstrukcije, kokpita i avionike. Pogonski motor Pegasus 103 zamijenjen je inačicom Pegasus 104 iste potisne snage, kod kojeg su dijelovi od magnezija zamjenjeni dijelovima zbog njihove veće otpornosti na koroziju uzrokovanu »slanom« okolinom, a također su svi magnezijски dijelovi avikonstrukcije zamijenjeni aluminijским dijelovima. Višenamjenski zadaci FRS.Mk 1 zahtijevali su novu elektron-

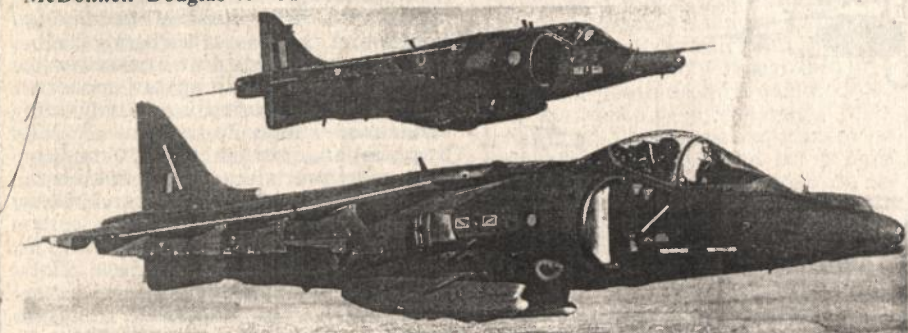
fonom leta 15,6 km i najvećom brzinom 1191 km/h. U slučaju potrebe pilot koristi katapultirajuće sjedalo Martin Baker Mk 10H sa 0-0 karakteristikom.

DRUGA GENERACIJA HARRIERA-a

British Aerospace - BAe (do 1977. Hawker Siddeley) razvija novu inačicu Sea Harrier FRS.Mk 2, pokretanu motorom Pegasus 106, a Sea Vixen koherentno-impulsni doplerski radarski sustav kompatibilan s toplinski i radarski navodenim raketama omogućuje nalaženje i praćenje ciljeva u zraku i na vodi/zemlji. Dva novougrađena višenamjenska displeja pružaju pilotu stalan uvid u parametre leta i stanje oružanih sustava, a uvođenje četiri rakete zrak - zrak AIM - 120A AMRAAM u borbeni arsenal bitno uvećava ubojitu moć novog Sea Harrier-a FRS.Mk 2

McDonnell Douglas AV-8B Harrier II

Harrier GR. MK 3

sku opremu te je izvršena potpuna preinaka pilotske kabine. U »nos« aviona je ugrađen Ferranti Blue Fox radarski sustav, sposoban da prati ciljeve u zraku i na vodi, a radi smještaja dodatne elektronske opreme cijeli kokpit je uzdignut za 28 cm pružajući puno veće vidno polje pilotu. Na »pet ojačanih podvesnih točaka« Sea Harrier FRS.Mk 1 nosi raznoliko naoružanje: rakete zrak - zrak AIM - 9L Sidewinder ili Matra 550 Magic, protubrodске radarski navodene raketne projektele BAe Sea Eagle (601 kg, dolet 110 km) i AGM-84 Harpoon (519 kg, dolet 120 km), dva Aden 30 mm topa (125 kom. streljiva svaki), kazetne bombe BL755, Matra 155 i RN 2 sačaste lanse-re navodene rakete od 51 mm i 68 mm, te GP bombe (467 kg) i bombe sa zadržkom (508 kg). FRS.Mk1 dužine 14,5 m, raspona krila 7,7 m težak je (prazan) 6374 kg, a najveća težina iznosi 11884 kg s borbenim radijusom 555 km, pla-

u mogućem zračnom sukobu. Konverzija s FRS.Mk 1 na MK 2 očekuje se do 1995. Narasle potrebe RAF-a i USMC-a navele su Hawker Siddeley i McDonnell Douglas da zajednički razvijaju poboljšanu inačicu Harriera, a Rolls-Royce (prije Bristol A.E.) i Pratt & Whitney da razviju novi pogonski motor. Tokom 1975. britanske firme napuštaju program, da bi mu se ponovo priključile šest godina kasnije, nakon neuspjelog razvoja vlastitog projekta novog Harriera. Za to vrijeme McDonnell Douglas je razvio novi, poboljšani AV-8B Harrier II dužine 14,12 m, raspona krila 9,25 m i visine 3,55 m s 14% većim krilnim površinama izrađenim od karbon-epoksidnih kompozitnih materijala male težine, a velike čvrstoće. Borbena nosivost je veća za 70% (4173 kg), a 50% više goriva omogućuje borbeni dolet od 1113 km. Nova konstrukcija aviona zahtijeva 60% manja održavanja, a novi motor Pega-

sus 11-61 (F 402-RR-408) potiska 10793 kg omogućuje mu brzinu od 1075 km/h uz veću trajnost i pouzdanost. Kokpit je povišen za 28 cm te pruža intenzivnu vidljivost pilotu, a ergonomičan raspored displeja i upravljačkih komandi smanjuje psihofizičko opterećenje pilota tokom borbenog leta. Sustav za kontrolu borbenog djelovanja Hughes AN/ASB-19 ARBS osigurava visoku preciznost putem tragača laserski markiranog cilja. Oprema AV-8B uključuje i Ferranti INS, radarski visinomjer, Bendix APX-100 IFF uređaj, Smith HUD displej, autopilot-uređaj za automatsko vertikalno slijetanje, RWR-detektor za otkrivanje protivničkog radarskog snopa, Goodyear ALE-39 lanser toplinskih mamaca i AL-istića, višenamjenske CRT displeje itd. Na šest podvesnih točaka nosi do 4173 kg borbenog tereta: LAU-3/91 sačasti lanser n/v raketa 70 mm, kazetne Belouge, BL755 i Rockeye, bombe Mk 82,83 i 84 težine 227,454 i 907 kg, laserski navodene bombe GBU-10 E/B (907 kg), AGM-62 Walleye TV-navodena bomba (499 i 1089 kg), AGM-65 Maverick, Dunder, GBU-15CWW TV i IC navodena bomba (907 kg), rakete zrak - zrak AIM-9L/J Sidewinder i petocjevni rotirajući top 25 mm GAU-12A Equalizer. U studenom 1984. začel je program razvoja night Attack VV-8B, prototip opremljen termovizijskim FLIR /GEC) sustavom, NVG naočalama za osmatranje tokom noćnog leta, novim širokokutnim HUD-om i digitalnim pokazivačem kartografije terena, poletio je 26. 6. 1987. U rujnu 1990. započet je razvoj Harrier-a II Plus opremljenog doplerskim radarskim sustavom AN/APG-65 višestruke namjene koji bi omogućio upotrebu raketnih projektila AIM-120 AMRAAM i AGM-84 Harpoon, a posjedovao bi i avioniku ugrađenu u Night Attack AV-8B Harrier II. Predviđa se i ugradnja MAWS sustava koji otkriva nadolazeće protivničke laserski ili toplinski navodene rakete i automatski aktivira ALE-39 sustav za ometanje.

Za potrebe RAF-a razvijen je Harrier GR.Mk 5 (ekvivalent AV-8b) pokretan motorom Pegasus 105 potiska 9863 kg. Avionika je gotovo ista s AV-8B, osim što sadrži klasični kartografski displej (Ferranti) a AN/ALR 67 RWR je zamijenjen boljim Marconi Zeus ECM sustavom. Plessey MAW uređaj aktivira ALE-40 sustav ometanja u slučaju nailaska IC navodene rakete, a Bofors BOL izbacuje A1-listiće za pasivno radarsko ometanje. Najnoviji RAF-ov Harrier je GR.Mk 7 (ekv. Night Attack Harrier II) s ugrađenom dva dodatna potkrila nosača za AIM-9 L/J, sjedalom Martin-Baker Mk 12 i novim topom ADEN 25 mm veće razorne moći. Predviđeno je uvođenje u operativnu upotrebu ukupno 94 Harriera GR.Mk7. za potrebe RAF-a, a mnoge verzije Harriera čine sastavni dio pomorskih zračnih snaga Španjolske, Italije i Indije.

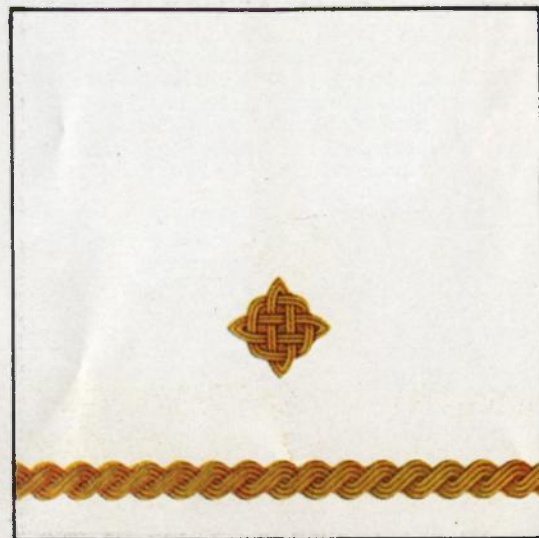
ŽELJKO HANICH

AV-8B HARRIER II

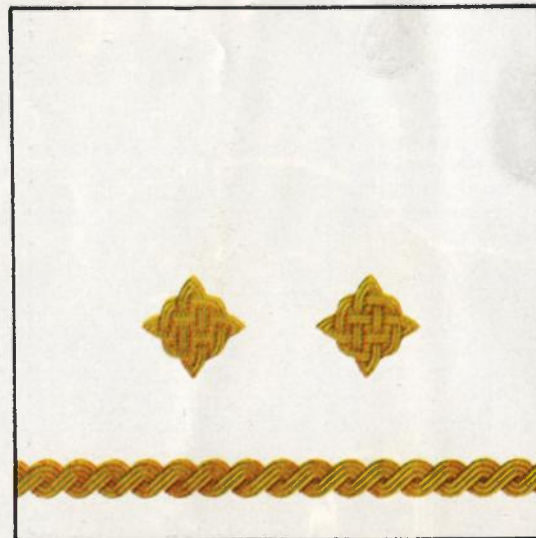

ČINOVI U ORUŽANIM SNAGAMA REPUBLIKE HRVATSKE

ZA ČINIKE
(djelatne/pričuvne)
u rodovima službama

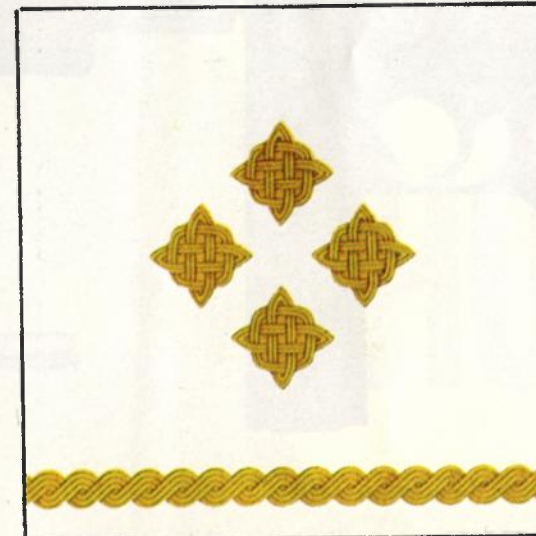
ZASTAVNIK
kopnene vojske, ratnog
zrakoplovstva i ratne mornarice

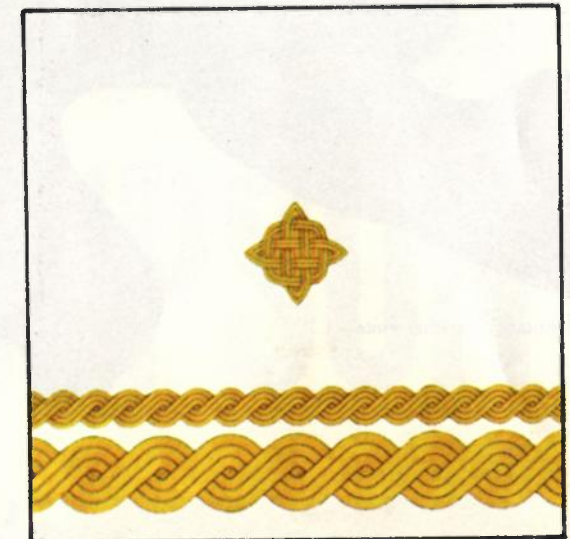
PORUČNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
PORUČNIK KORVETE

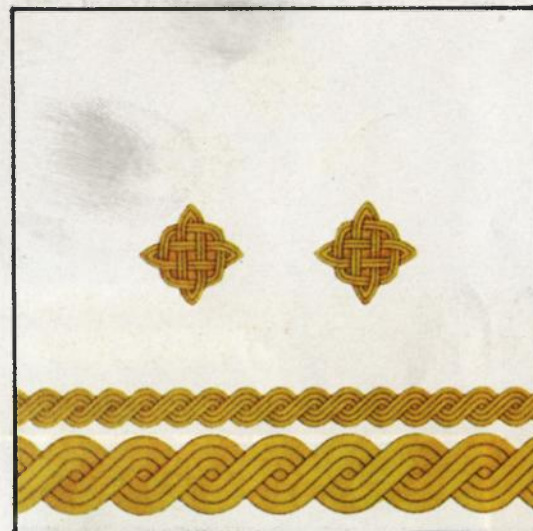
NATPORUČNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
PORUČNIK REGATE

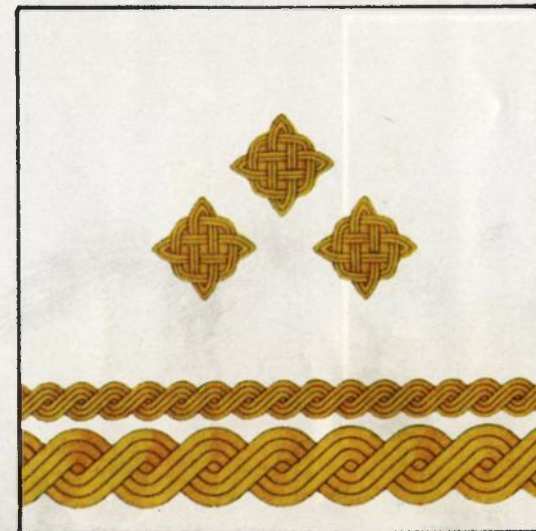
SATNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
PORUČNIK BOJNOG BRODA

BOJNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
KAPETAN KORVETE

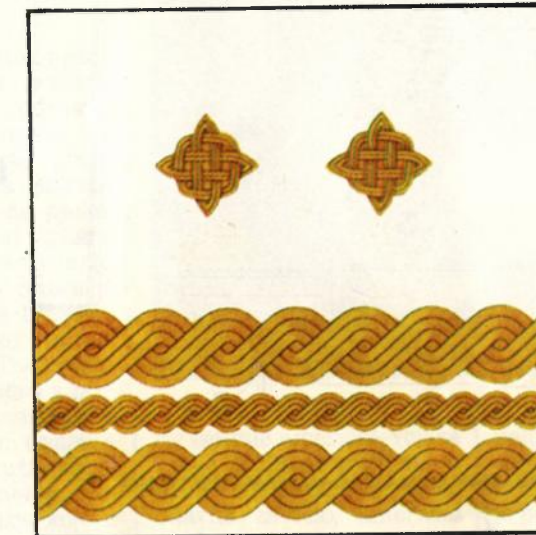
PUKOVNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
KAPETAN FREGATE

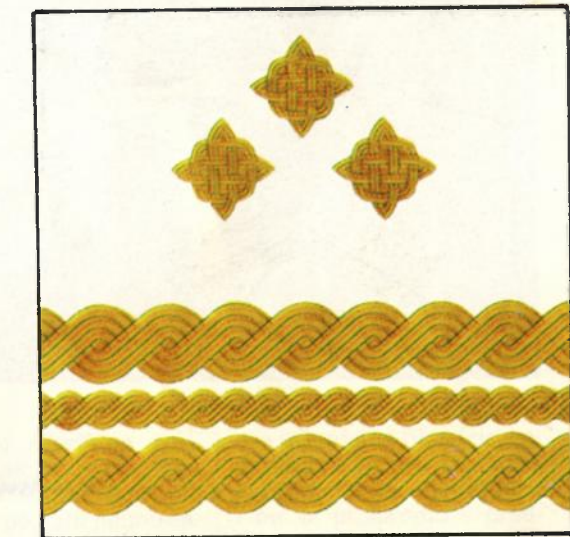
BRIGADIR
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
KAPETAN BOJNOG BRODA

GENERALPORUČNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
KONTRAMIRAL

GENERAL-PUKOVNIK
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
VICEADMIRAL

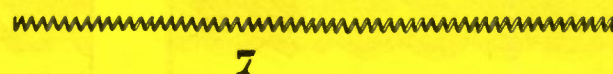
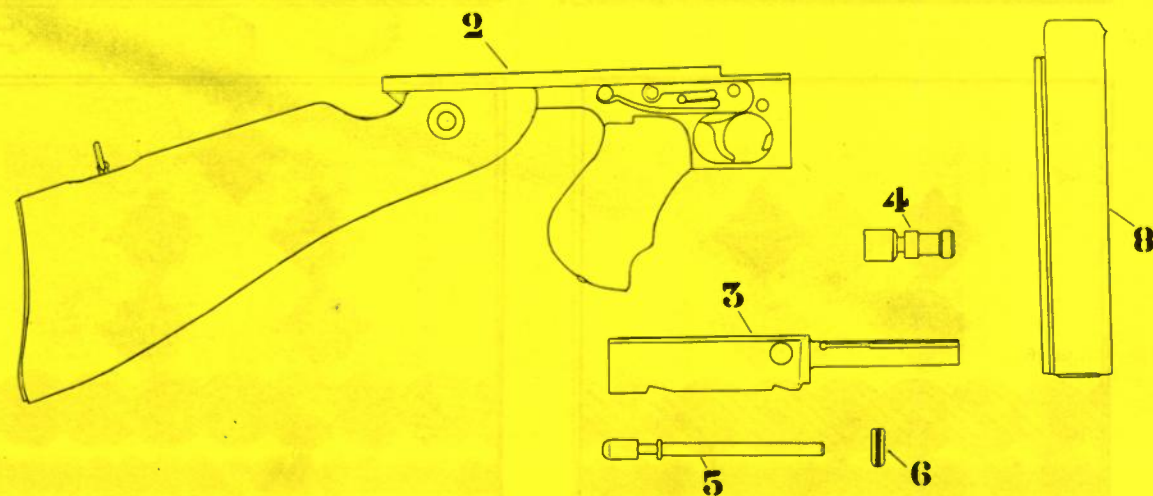
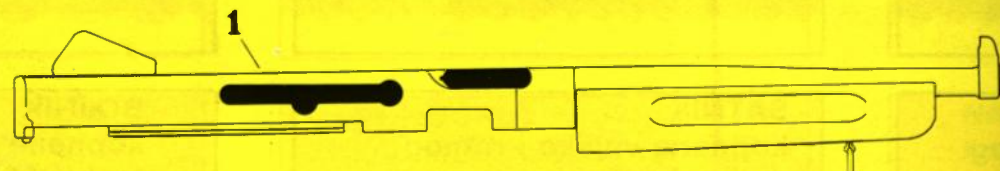

GENERAL ZBORA
kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva
ADMIRAL

ILUSTRACIJA: DANIJEL FRKA

Osnovne TT (taktičko-tehničke) karakteristike:

Municija: Cal.045in ACP (11,43 mm)
Težine: prazan — 4,9 kg (M1928A1)
— 4,78 kg (M1, M1A1)
okvir 30 metaka, prazan — 0,228 kg
pun — 0,73 kg

Dužina oružja: 811 mm
Dužina cijevi: 267 mm
Brzina zrna na ustima cijevi: 282 m/s
Teoretska brzina gađanja, rafalna: 700 metaka u minuti
Učinkovit domet: 200 m

Glavni dijelovi THOMPSON-a M1A1:

1. SANDUK
2. TIJELO I KUNDAK
3. ZATVARAČ
4. POLUGA ZA ZAPINJANJE
5. OSOVINA UDARNE OPRUGE
6. KOČNICA UDARNE OPRUGE
7. UDARNA OPRUGA
8. OKVIR ZA 30 METAKA

STROJNICA THOMPSON

Kratka povijest i razvoj

Strojnica thompson je oružje vrlo starog podrijetla. Konstruirana je pred kraj prvog svjetskog rata za potrebe američke vojske, no prekasno da bi stigla biti ispitana i uvedena u naoružanje. Konstruktor toga oružja je pukovnik (kasnije brigadni general američke vojske) John Taliaferro Thompson. On je još 1914. počeo s projektiranjem automatske puške s korištenjem trzaja, a 1915. mu se pridružio kapetan John Blish s nekim svojim idejama. Oružje koje u osnovi danas poznajemo ugledalo je svjetlo dana 1917. godine. Bila je to prva strojnica proizvedena u Sjedinjenim Američkim Državama. Iako je nije usvojila američka vojska, do kraja prvog rata u tvornici Colt proizvedeno je oko 15000 komada. Godine 1920. oru-

žje ispituje američka vojska i daje pozitivno mišljenje o njemu, ali budući da je rat odavno završio, američka vojska nije zainteresirana za isto i ne naručuje ga za svoje potrebe. Strojnicu se, uz male preinake, kao model 1921. proizvodila u vrlo malim količinama za prodaju na slobodnom tržištu i postala je popularna kao gangstersko oružje dvadesetih i tridesetih godina, po-

najprije u čikaškom podzemlju. Zaštitni znak toga oružja, da tako kažemo, bio je bubanj pomalo neuobičajen za automate, ali razvijen s namjenom borbe u rovovima (što je u prvom svjetskom ratu bio najčešći način borbe) pri čemu se nikada nije znalo kakvo iznenađenje iza svakog ugla rova očekuje borca sa strojnicom. Kao i sve strojnice konstruirane u to vrijeme i

ova je koristila fiksni drveni kundak. Sljedeća varijanta je razvijena kao model 1928. i on se proizvodio s prednjim rukohvatom i bez njega, a imao je minimalne preinake u odnosu na model 1921. Izbijanjem drugog svjetskog rata naglo raste potražnja za strojničkim oružjem. Bez nekog drugog trenutnog rješenja, a s manje – više uhodanom proizvodnjom, stižu narudž-

be za izradu thompsona, ponajprije iz Velike Britanije i Francuske koje su do kolovoza 1941. dostigle broju od 318.900 komada. Umiješala se i američka vojska, te pojednostavila konstrukciju kako bi proizvodnja bila lakša. Početkom 1942. thompson trpi značajne promjene i dobiva službenu oznaku M1, ali radi njegove komplicirane i skupe izrade američka vojska ipak razvija novu strojnicu M3 koja je službeno od 1943. nasljeđuje thompson.

Proizvodnja thompsona prestaje prije kraja rata, a proizvedeno ih je ukupno oko 1.400.000 komada.

Uporaba

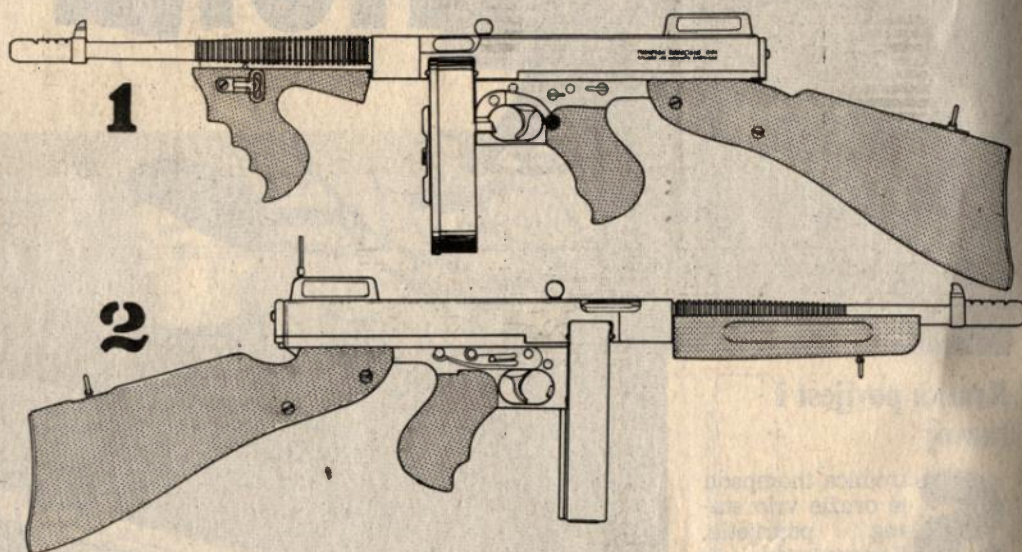
Prvi korisnici thompsona bile su policijske i gangsterske snage u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom dvadesetih i tridesetih godina. Godine 1938. thompson usvaja američka vojska kao standardno oružje.

Početkom drugog svjetskog rata naručuju ga Britanci i Francuzi (ali padom Francuske njihovu narudžbu preuzimaju Englezi) te ostali saveznici, ponajprije snage COMMONWEALTHA.

Manje količine tih strojica su dostavljene partizanskim snagama u Francuskoj i Jugoslaviji. Upotrebljavale su ih i posebne snage (padobranc i komandosi) britanske i američke vojske. Poslije rata to je oružje u sklopu vojne pomoći dostavljano prijateljskim zemljama, među kojima i Jugoslaviji, tako da se popriličan broj tih strojica našao u skladištima JNA nakon izbijanja rata u Hrvatskoj, a kasnije je prešao i u ruke Hrvatske vojske. Thompson je vrlo pouzdano oružje. Prema iskustvima boraca sa svih ratišta, ne postoji situacija u kojoj će oružje zakazati, bez obzira na prljavštinu ili nedovoljno održavanje. To u neku ruku i ne čudi, jer automat je konstruiran po tipičnoj američkoj filozofiji tzv. ma-

sivne izrade, složenim ali učinkovitim rješenjima. To je rezultiralo ipak dvjema vrlo negativnim posljedicama zbog kojih je na koncu strojica vrlo brzo nestala s (proizvodne) scene. Radi se, naime, o skupoj izradi i velikoj težini. Njena pouzdanost i ružnoca ipak su učinile da u srcima mnogih američkih vojnika ta strojica ostane nezamjenjivom usprkos pojavama lakših i suvremenijih modela.

O nekoj masovnijoj uporabi thompsona u nas ne

može biti govora zbog problema s municijom .45 (službena oznaka .45in ACP – pri čemu .45 označava 0,45 inča odnosno 11,43 mm). To je vrlo neuobičajena municija u ovim krajevima (misli se na šire područje jugoistočne Evrope) pa govoriti o masovnoj uporabi ovog oružja nema smisla.

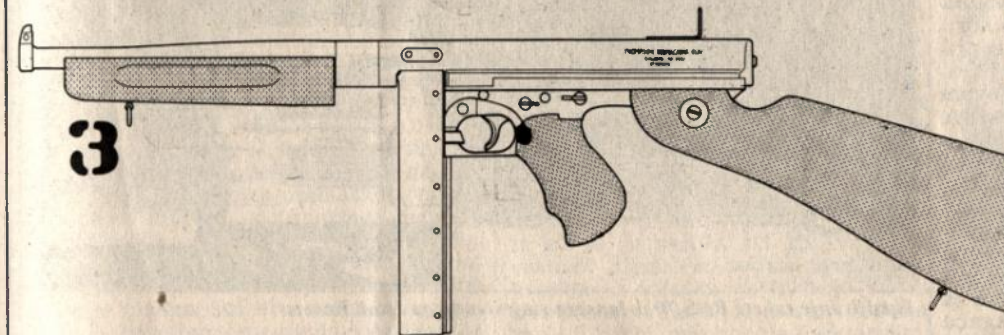
Tehnika

Thompson je strojica koja je u osnovnoj koncepciji koristila sustav slobodnog trzanja zatvarača. Međutim ona je koristila jedan jednostaveni sustav usporenog djelovanja plinova na zatvarač (patent Johna Blisha) pa se uporabom posebnog

metka u zatvaraču koji je dopuštao zrnu da izađe iz cijevi prije nego je zatvarač krenuo natrag i time oba-

rao pritisak barutnih plinova u cijevi. Taj sustav je kao ideja bio vrlo originalan i djelotvoran, a najveće pred-

nosti su bile mala brzina gađanja (rafalnog) koje nije uvjetovalo: jako podizanje cijevi, te time doprinosilo preciznosti. Proizvodnja takvih zatvarača i sanduka strojnice bila je izuzetno skupa i složena (gledajući sa stajališta utroška sati za strojnu obradu). Takav sustav se zadržao na modelima 1921, 1928 i 1928A1.

Pojednostavljenje proizvodnje tijekom 1942. na thompsonu M1 se prvenstveno sastojalo u izostavljanju takvog zatvarača i uporabi mnogo jednostavnijeg jednostrukog zatvarača (nešto težeg, da se kompenzira nepostojanje umetka za kočenje), koji je na

modelu M1A1 još više pojednostavljen uporabom fiksne udarne igle na zatvaraču umjesto udarača i zasebne igle. Strojnice M1 nisu mogle više primati bubanj od starijih modela, pa je upotrebljavan ravni okvir s 30 metaka (ili okvir od 20 metaka starijih modela). Takozvani Cuttsov sustav kompenzatora na ustima cijevi, koji se pojavio na modelu 1928, napušten je na modelu M1 isto kao i prednji rukohvat ispred okvira/bubnja, te složeni nišan.

Da zaključimo, thompson je kao rješenje vrlo originalan i uspješan, što je dokazano i u praksi. No, konstrukcija automata (metak

45 inča, koji ima vrlo veliku udarnu snagu) zapravo je promašaj, jer je oružje izuzetno teško (težina punog automata, preko 5,5 kilograma, je prevelika prema bilo kojim mjerilima, imajući u vidu da kalašnikov, koji nije strojica već puška, teži toliko ali s dva slijepljena okvira!). U svezi s njegovim kvalitetama možemo tvrditi da je thompson među strojnicama ono što je mercedes među automobilima. Pitanje je ipak koliko bi se vojnika odlučilo za mercedes kada bi ga trebalo – nositi na leđima!

Osnovne TT (taktičko-tehničke) karakteristike:

Municija:
Cal.045in ACP (11,43 mm)
Težina:
prazan – 4,9 kg (M1928A1)
– 4,78 kg (M1, M1A1)
okvir 30 metaka,
prazan – 0,228 kg
pun – 0,73 kg
Dužina oružja: 811 mm
Dužina cijevi: 267 mm
Brzina zrna na ustima cijevi: 282 m/s
Teoretska brzina gađanja, rafalna: 700 metaka u minuti
Učinkovit domet: 200 m

Rastavljanje i sastavljanje

Strojica thompson M1A1 se rastavlja na sljedeći način: nakon što smo se uvjerali da je oružje ispraznjeno i skinut okvir, treba postaviti zatvarač u prednji položaj, pritisnuti osigurač koji se nalazi ispred zadnjeg dijela sanduka i gurnuti sanduk prema naprijed. Istovremeno treba stisnuti okidač kako bi sanduk mogao slobodno skliznuti s vodilice.

Kundak i dio za okidanje se rastavlja samo u radionici; prilazimo zato skidanju zatvarača. Sanduk treba okrenuti dnom prema gore i skinuti četvrtasti metalni osigurač opruge. Oprugu zatim izvući kroz rupu na zadnjem dijelu sanduka. Zatvarač dovesti do položaja u kojem se može izvući poluga za zapinjanje (proširenje na bočnom prerezu sanduka) i skinuti je. Vadenjem zatvarača rastavljanje je završeno. Sastavljanje se vrši obrnutim redoslijedom.

UPOZORENJE: Iako je thompson kvalitetno i pouzdano oružje, poznati su slučajevi da je opalio prilikom udarca kundakom o tvrdu podlogu. Zato se u pravilu nosi zakočen, sa zatvaračem u prednjem položaju.

Autori: VOJISLAV JEREB i
DANIJE FRKA

RAKETNI SUSTAVI ZA MALE I SREDNJE VISINE

MISTRAL (Matra Defense)

Francuska tvrtka »Matra Defense« je krajem sedamdesetih godina započela razvoj vlastitog prenosnog protuavionskog sustava kratkog dometa, pred koji je postavljen zahtjev da bude sposoban uništavati protivničke nadzvučne avione i helikoptere na maksimalnim udaljenostima, šest odnosno četiri kilometra. Prema prvobitnim specifikacijama oružje je trebalo biti prenosivo, dakle ne teže od petnaestak kilograma. No, to se tehnološki nije moglo izvesti budući da su iskustva pokazala da bojeva glava s manje od tri kilograma eksploziva ne može jamčiti uništenje cilja, pogotovo ako koristi blizinski upaljač. Zbog toga je prihvaćena verzija s raketom težine 18 kilograma, dugom 1,80 metara i bojevom glavom s tri kilograma eksploziva. Sve to mora biti smješteno na postolje u obliku tronošca, na kojem se nalazi i sjedište za operatera, čime je bitno smanjeno njegovo naprezanje. Raketa postiže brzinu od 2,5 maha što joj omogućuje da se suprotstavlja ciljevima koji se kreću brzinama do 12 maha i na visinama od 3.500 metara. Glava za samonavođenje je na bazi IC tragača koji bi morao biti novije generacije s obzirom na to da je cijeli sustav razvijen kasnije od svojih prethodnika. Zna se da raketa »Mistral« ima blizinski laserski upaljač, a tvrdi se da je njezina učinkovitost čak 93%, no dosada nije upotrebljavana u borbenim uvjetima. Sustav može djelovati protiv ciljeva u dolasku, a smatra se da je glava za samonavođenje vrlo otporna na sustave za ometanje. Više lansera se može povezati u mrežu protuzrakoplovne obrane s koordiniranim djelovanjem, a sustav može djelovati noću. Nakon ispaljenja rakete potrebno je svega 30-tak sekundi da isti lanser bude spreman za djelovanje po novom cilju. Na osnovi rakete i lansera »Mistral« razvijeno je više verzija ovog oružja za razne namjene. Tako postoje verzije ALAMO i ATLAS namijenjene montaži na terenska vozila, te višecijevne verzije ALBI i SANTAL specijalno za oklopna vozila opremljena vlastitim osmatračkim radarima. Uz njih su za potrebe mornarice razvijeni sistemi SIMBAD i SADRAL. SIMBAD je laka dvostruka verzija Mistrala namijenjena ugradnji na manja plovila, dok je

Ispaljivanje rakete RBS 70 iz lansera smještenog na Land Roveru

SADRAL šestocijevni sustav na obrtnoj kupoli koji se ugrađuje na velike ratne brodove, a u borbi protiv zrakoplova može se koristiti i za obranu od protubrodskih raketa, što dovoljno govori o manevarskim sposobnostima »Mistrala«.

SAM-16 »Igla«

Istodobno ni Sovjeti nisu stajali skruštenih ruku. Proučivši nedostatke svo-

je rakete STRELA 2M (slabe manevarske sposobnosti, mala brzina, nedovoljno jaka bojeva glava) proizveli su poboljšanu verziju poznatu pod NATO-kodnim nazivom SAM-16, a čiji je sovjetski naziv »Igla«. Za razliku od »Strele« ova raketa ima mogućnost obaranja zrakoplova u dolasku i to pri nadzvučnim brzinama. Smatra se da djeluje na visinama preko 3000 metara i udaljenostima do 5 kilometara. Po

Ispaljivanje rakete JAVELIN (Short Brothers) iz prenosivog lansera

svojim karakteristikama je slična STINGERU a borbeno je korištena u Angoli.

RBS 70 (Bofors)

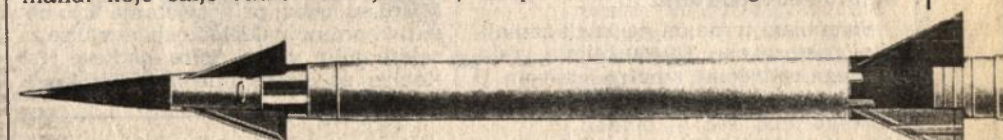
Švedska vojna industrija, inače s velikim ugledom u svijetu, također je 1970. godine krenula u razvoj vlastitih lakih protuzrakoplovnih sustava, a nosilac posla bila je poznata tvrtka »Bofors«. Sustav RBS 70 je u naoružanje švedske vojske uveden godine 1977. Osnovna karakteristika ovog oružja je bitno drugačiji sustav vođenja rakete k cilju od ranije spomenutih protuzrakoplovnih sustava iste namjene. Raketa RBS 70 se na cilj navodi po laserskoj zruci (sustav rayrider) što je generira nišanski sustav. Nišanski sustav se sastoji od emitera laserskog zraka, i nišanskog teleskopa sa zumom u specijalnom kućištu kako bi bili zaštićeni od grubog rukovanja u ratnim uvjetima. Laserska zraka korelira s nišanskom linijom, te operator mora paziti samo da zadrži cilj na nišanskom križiću za vrijeme leta rakete. Najveća prednost ovog sustava navođenja je otpornost na ometanje, dok mu je nedostatak to što je vrijeme za gađanje zrakoplova koji se kreće s velikom kutnom brzinom obično prekratko. Prema objavljenim podacima vrijeme reakcije sustava RBS 70 (od opažanja cilja do lansiranja rakete) je 5 sekundi. Istovremeno je njen domet oko 5 kilometara, a borbeni plafon 3000 metara. U bojevoj glavi rakete opremljenoj blizinskim i udarnim upaljačima nalazi se 2000 kuglica od tungstena namijenjenih što efikasnijem uništenju cilja. Poboljšana verzija ovog oružja pod nazivom RBS Plus ima prošireno vidno polje nišana, što bi s jednom ispaljenom raketom omogućilo vjerojatnost pogadjanja cilja između 70 i 90%, pri čemu bi se cilj kretao najvećom brzinom od 250 met/sec. (900 km/h). U tijeku je razvoj verzije koja bi imala noćni nišan pod oznakom RBS 70 M (Mörker – noć), a koja se sastoji od dvocijevnog lansera povezanog kablom s terenskim vozilom u kojem sjedi operator. Nišanski sustav na lanseru ima TV i infracrvene kamere i bit će povezan s Ericssonovim osmatračkim radarom koji se nalazi na drugom vozilu. U tijeku je izrada nove rakete Mk. 2 povećanog dometa na 6 kilometara i jače bojeve glave, a koja bi se mogla lansirati i iz novog lansera RBS 90, koji će također biti dvocijevan. Prvi primjerci ovog novog sustava trebali bi biti tijekom ove godine isporučeni švedskoj vojsci. Predviđeno je povezivanje vatretnih jedinica RBS 90 (lanser vozilo s operatorima i vozilo za upravljanje vatom) s osmatračkim radarom GIRAFFE čime se stvara već vrlo složeni sustav protuzračne obrane koji se može učinkovito suprotstavljati napadaču, danju i noću. Osnovni nedostatak sustava je njegova velika težina: raketa s kontejnerom 24 kg, postolje 23,5 kg, te

nišan 35 kg. No, usprkos tome, tvrdi se da se sustav može sklopiti i pripremiti za djelovanje za dvadesetak sekundi.

Raketni sustavi tvrtke »Short Brothers«

Britanska tvrtka »Short Brothers« iz Belfasta je po broju konstruiranih lakih protuzrakoplovnih sustava svakako najjača u svijetu. Njihov prvi prenosni PZO sustav, nazvan »Blowpipe« (Lula) ušao je u naoružanje britanske vojske 1976. godine, nakon razvojne faze koja je trajala čak 12 godina. Sustav vođenja je radio-komandni, poznat pod nazivom CLOS (Command to Line Of Sight). Nakon lansiranja rakete, ona se automatski dovodi u centar operatorovog vidnog polja, nakon čega je on dovodi na cilj uz pomoć radio komandi koje šalje radio odašiljač na

svom izgledu vrlo sličan »Blowpipeu« a pojavljuje se, uz jednostruku prenosnu verziju, i u obliku trostrukog lansera na tronožcu. Tvrtka EMI je za ovaj sustav razvila specijalni alarmni sustav koji radi u infracrvenom spektru, a omogućava operatorima da na vrijeme odrede smjer dolaska protivničke letjelice. Trostruki »Javelin« lanser je predviđen i u mornaričkoj verziji, a vjerojatno čak i u podmorničkoj budućnosti da takva već postoji u verziji »Blowpipe«. No, tvrtka »Short Brothers« je otišla i korak dalje od konkurencije. Naime početkom osamdesetih godina Britanska je vojska raspisala natječaj za novi protuzrakoplovni sustav koji bi raketu velike brzine »High velocity« od 4 i više maha koja bi mogla uspješno obarati protivničke helikoptere i jurišne zrakoplove oboružane protuoklopnim raketama većeg dometa. Su-

BLOWPIPE

osnovu pokreta joy-sticka što ga operator pokreće palcem. Visokoeksplozivna bojna glava ima blizinski i udarni upaljač. Glavni nedostatak »Blowpipe-a« je za današnje pojmove mala brzina od 1,5 maha, mali domet od 3000 metara te mali domet djelovanja od 2000 metara. Težina cijelog sustava je 21,9 kg; same rakete 11 kg, a bojeve glave 2,2 kg. U vrijeme kada se pojavio najveća je prednost »Blowpipea« bila ta što je za razliku od konkurentnih sustava mogao napadati protivničke letjelice u dolasku, prije nego što su one borbeno djelovale. Sustav se dokazao i u borbi, najprije na Falklandima gdje se pouzdano zna da je njime oboren jedan argentinski zrakoplov tipa MB. 339, a tvrdi se da su dosta uspjeha imali i Mudžahedini u Afganistanu. Nasljednik »Blowpipea« je protuzrakoplovni sustav »Javelin« koji koristi raketu istog oblika kao i njegov prethodnik, ali bitno poboljšanih karakteristika. Nova raketa je dobila novu fragmentacijsku bojnu glavu s novim upaljačem, te jači motor čime je njen domet povećan na preko 4000 metara. No, najveća prednost »Javelina« je njegov novi i mnogo jednostavniji način vođenja nazvan

SACLOS (Semi-Automatic-Command-to-Line-of-Sight)

Uz pomoć ovog, u biti poluautomatskog sustava vođenja operator samo treba držati cilj na nišanskom križu video kamere ugrađene u nišanski sustav. Signale iz kamere obrađuje poseban mikroprocesor koji ih pretvara u radio signale koji vrše korekciju leta rakete prema cilju. »Javelin« je po

Ispaljivanje rakete BLOWPIPE (Short Brothers) iz prenosivog lansera

stav »Starstreak« tvrtke »Shorts« je 1986. godine pobijedio na natječaju ispred sustava »Thunderbold« tvrtke British Aerospace na kojem je rad također nastavljen, ali isključivo za strane kupce. »Starstreak« je raketa velike brzine od preko 4 maha koja se ispaljuje iz tvornički hermetički zatvorenog kanistera. Iz kanistera je ispaljuje startni motor, da bi joj nakon 300 metara potrebnu veliku brzinu dao novi marševski motor. Sama raketa služi kao neka vrsta nosača za tri bojeve glave koje se u jednom trenutku odvajaju i samostalno nastavljaju let. U njima se nalazi snažan eksploziv, ali još nije poznato da li imaju i vlastiti sustav navođenja. Nakon »Starstreaka« se pojavio novi sustav pod nazivom »Starburst« a njihova osnovna razlika bi mogla biti baš u sustavu vođenja ove sub-municije. »Starburst« je koristila britanska vojska u Kuvajtu, ali vjerojatno nije bilo i borbenih djelovanja. Oba sustava se javljaju u jednostrukoj prenosnoj verziji, zatim u obliku trocijevnih lansera na postoljima, te na vozilima.

DARIO BARBALIĆ

IZVORI PREHRANE U PRIRODI

Samoniklo jestivo bilje može biti itekako ukusno

Svako područje na kugli zemaljskoj karakteriziraju određene biljne i životinjske vrste. Lokalno stanovništvo svakog tog područja odlično poznaje i koristi sve mogućnosti tog područja za prehranu. Tome zahvaljuje i svoj opstanak. Uostalom i naši preci preživjeli su na isti način. Prema tome, krenimo u potragu.

Jestivo samoniklo bilje

Stručnjaci tvrde da na kugli zemaljskoj raste preko 350.000 biljnih vrsta. Od toga se trećina smatra jestivom. U

ste kao samonikla u vrtovima, gdje je mnogi odbacuju kao korov. Nalazi se i uz razne puteljke i staze. Lišće se koristi za salatu. Vrlo je korisna i prihvatljiva okusa. Preporuča se pomiješati s nekoliko krumpira kuhanih u slanoj vodi, pa je jelo izdašnije.

Maslačak

Raste kao korov u vrtovima, travnjacima, livadama i uz puteljke i staze. Mladi su listovi prije cvjetanja vrlo bogati vitaminom C. Upotrebljavaju se za salate, juhe, variva, pire, nadjeve i sl. Korijen se koristi u proljeće ili u jesen.

našoj zemlji, od oko 2.000 jestivih biljaka, uključujući i gljive, stvarno se koristi svega nekoliko desetina.

Kopriva

Da bi se ubrala, treba uzeti rukavice. Uglavnom od veljače do svibnja, ali može i u jesen, ubiru se listovi i mladi vršci. Koristi se za juhe, variva, pire, razne nadjeve i sl. Smatra se biljkom, koja sadrži mnoge korisne sastojke: ugljikohidrate, bjelancevine, kalcij, fosfor, željezo i vitamine A, C, K, B₂. Jela od koprive vrlo su ukusna.

Riga divlja

Osim uzgoja rige u vrtu, kupljenim ili dobivenim sjemenom, divlja riga ra-

a može se jesti sirov i kuhan. Neki ga peku i koriste kao zamjenu za kavu. Može se i nastrugati. Sadrži i insulin, pa se preporuča dijabetičarima.

Tratinčica

Raste po livadama, travnjacima, rijetkim šumama, puteljcima i stazama. Mladi listovi (proljeće i ljeto) i mladi izdanci (ljeto i jesen) koriste se za juhe, variva, pire i sl. Cvjetne glavice i listovi mogu se koristiti i za čaj.

Jaglac

Listovi sadrže veće količine vitamina C, a koriste se za salatu, juhe, variva i sl. Ova biljka raste po livadama s niskom travom, šumskim proplancima, među žbunjem.

Šćulac (morsko zelje)

Mladi izdanci i proljetni listovi mogu se koristiti za juhe i variva, a korijen za salatu (sirov ili kuhan). Raste u priobalnom području.

Šparoga je poznata biljka i mnogi su je i do sada koristili za jelo.

Samo ovih nekoliko primjera pokazuje da samonikle jestive biljke mogu uspješno zamijeniti povrće »s placca«. Međutim, u prirodi postoje još brojne slične biljke, pa za te biljke kao i prethodno navedene treba obvezno koristiti odgovarajuću stručnu literaturu ili konzultirati dobre poznavatelje biljnog svijeta. Naime, i među samoniklim divljim biljkama ima i štetnih, pa i otrovnih. No, ne treba se obeshrabriti već berbi prići s odgovarajućom pozornošću i oprezom.

Osim navedenih biljaka za neposrednu prehranu, u prirodi možemo naći i zamjenu za voće, marmelade, čajeve i sokove.

Gljive

Ukoliko niste dobar poznavatelj gljiva, postoji obimna stručna literatura i prijatelji dobri (i »dobri«) poznavatelji gljiva.

Ako ste na bilo koji način došli do »garant« jestivih gljiva, evo nekoliko primjera pripreme: pečene na žaru, pečene na ploči, pržene u tavi, pržene s jajima, pirjane gljive, rižoto od gljiva, salata od gljiva... I to nije sve. Postoje još brojni načini pripreme gljiva. Recepti se nalaze u odgovarajućim priručnicima.

Osim besplatnog (i možda rizičnog) branja gljiva u prirodi, postoji i uzgoj gljiva u kućnoj radinosti. U nekim drugim uvjetima to bi mogao biti i »biznis«. Većina će pomisliti na šampinjone. U ovom slučaju predlažemo nešto drugo, jednostavnije i jeftinije.

Radi se o gljivi bukovači ostrigari. Postupak je mnogo jednostavniji. Može se uzgajati u podrumima, drvarnicama, suterenskim prostorijama, pa i na balkonima, ali je tada potrebno nešto veća pažnja i briga oko temperature.

Ulaganje je minimalno. Potrebno je kupiti samo sjeme – »micelij« i nabaviti nešto slame od žitarica, može i kukuruzni otpad ili mješavina jednog i drugog. Micelij se može nabaviti preko Voćarsko-vinogradarske stanice.

TEMELJNI POJMOVI

Automati 7,62 mm M 56 služe za uništavanje neprijatelja u bliskoj borbi. Gađanje se izvodi jedinačnom i automatskom paljbom, kratkim rafalima 3 do 6 metaka i dugim 15 do 20 metaka. Najbolji učinci postižu se pri gađanju jedinačnom paljbom i kratkim rafalima do 200 metara, a dugim rafalima do 100 metara. Najniži nišan pri gađanju je 100 m, a najviši 200 m.

Na točnost gađanja zbog male daljine gađanja utječe samo bočni vjetar, te se popravke zasnivaju suprotno vjetru za potreban broj figura preticanja (tablica 1). Ciljevi koji se kreću pod izvjesnim kutom u odnosu na ravan gađanja, gađaju se tako da se nišanska točka prenosi od sredine cilja u pravcu kretanja, za veličinu preticanja u figurama (tablica 2).

Puškomitraljezi 7,9 mm M53 i 7,62 mm M 72 su automatsko oružje velikih vatrene mogućnosti, te služe za neutraliziranje i uništavanje otkrivenih i maskiranih grupnih i važnijih pojedinačnih ciljeva na daljinama do 800 metara. Najbolji rezultati postižu se otvaranjem iznenadne vatre na udaljenostima 500 do 600 metara. Na ciljeve u zraku uspješno djelovanje je na udaljenostima do 500 m. Jčina vatre može biti: kratki rafali 5-10 metaka, 15-20 metaka i neprekidna paljba. Pri gađanju koriste se mecima s obilježavajućom putanjom zrna.

Stavovi pri gađanju iz puškomitraljeza su: ležeći, klečeći, sjedeći i stojeći. Stavovi

Sl. 1 – Mitraljez 7,9 mm M53

nišan i što prije otvoriti vatru. Ako cilj pri prvoj paljbi nije uništen, treba procijeniti na kojem će se mjestu ponovo pojaviti, naciljati u izabrano mjesto i pri pojavi cilja odmah otvoriti vatru.

Maskirani i skriveni ciljevi gađaju se u predjelu maske gdje se cilj najvjerojatnije nalazi. Ako mjesto cilja nije poznato, treba ga dati cijelu širinu maske, tako da se nišanska točka postepeno prenosi za širinu jezgre snopa i ispaljuje jedan kratki rafal.

Ciljeve koji se kreću u ravni gađanja treba gađati dugim rafalima i nišanom koji odgovara daljini u trenutku otvaranja vatre. Pri gađanju ciljeva koji se kreću bočno u odnosu na pravac gađanja, nišanska točka se prenosi od sredine cilja u pravcu njegovog kretanja, za veličinu preticanja.

Okvirno treba uzeti sljedeće situacije u obzir: za cilj koji se kreće pod kutom od

TABLICA 1.

Daljina gađanja u metrima	Popravak pravca u figurama zbog bočnog vjetro brzine 10 m/s
50	0
100	1
150	2
200	3

TABLICA 2.

Daljina gađanja u metrima	Preticanje u figurama pri brzini cilja 3 m/s pod kutom 90°
50	1/2
100	1,1/2
150	2,1/2
200	3

30° popravak je 0,5, pod kutom 45° popravak je 0,7, a pod kutom 60° popravak je 0,9 od vrijednosti popravka za cilj koji se kreće pod kutom od 90°.

No, u borbi je nemoguće točno odrediti kut pod kojim se kreće cilj, te je stoga nužno za ciljeve koji se kreću pod kutom koji je približan (60°-90°) uzimati popravak kao da se kreću pod pravim kutom, a ako su kutovi oštiji (tj. manji od 60°), preticanje se umanjuje za polovinu. Za ciljeve u borbi koji se kreću korakom, preticanje je dva puta manje nego za cilj koji trči, a pokretni ciljevi se gađaju sačekivanjem ili praćenjem.

Vojnik u hodu iz puškomitraljeza gađa »iz ruke« i »lovački« s kratkim zaustavljanjem ili bez zaustavljanja, a puškomitraljez se upravlja na cilj na osnovu osmatranja pada snopa.

Ciljeve na udaljenosti do 200 metara gađa se »iz ruke« kratkim ili dugim rafalima bez zaustavljanja. Na udaljenosti preko 200 metara cilj se gađa puškomitraljezom 7,62 mm »lovački« s kratkim zaustavljanjem (opali 1-2 metka ili kratka rafala, zatim produži kretanje) ili bez zaustavljanja.

Gađanje noću i u uvjetima ograničene vidljivosti, tj. ciljevi koji su osvijetljeni ili su njihova silueta otkriva pri mjesecini i na »horizontu« gađaju se kao i ciljevi po danu. Po otkrivanju cilja i provedenom ciljanju vatru treba otvoriti trenutno. U sumrak ciljač postavlja zadnji noćni nišan na preklapač (pm M

72). provjerava njegovu ispravnost i gada u ciljeve koji se pojavljuju bljeskom. Prilikom gađanja u siluetu cilja nišanska točka poklapa se sa sredinom siluete cilja.

helikopteri, jedrilice i padobranici) do 1000 m. Paljba iz mitraljeza može biti rafalna (kratki 5 do 10 i dugi rafali 15 do 20 metaka) i neprekidna (do 150 metaka iz jedne cijevi). U redenik se

daljine; izbor nišana; nišanske točke i vrste paljbe). Nišan i nišanska točka se određuju na osnovu daljine i vrste cilja, uzimajući u obzir pravac i brzinu vjetra, nadmorsku visinu i mjesni

TABLICA 3.

VRSTA CILJA							
STRIJELAC KOJI TRČI				MOTORNO VOZILO			
3 m/s				10 km/h	20 km/h	30 km/h	40 km/h
PRETICANJE							
u metrima	u figurama	u podjeljcima reglete	U METRIMA				
100	0,42	1	2	0,39	0,78	1,17	1,56
200	0,93	2	2	0,86	1,72	2,58	3,44
300	1,53	3	2	1,42	2,83	4,25	5,67
400	2,25	5	3	2,08	4,17	6,25	8,33
500	3,09	6	3	2,86	5,72	8,58	11,44
600	4,05	8	3	3,75	7,50	11,25	15,00
700	5,07	10	4	4,69	9,35	14,08	18,78
800	6,18	12	4	5,72	11,40	17,17	22,89
900	7,41	15	4	6,86	13,72	20,58	27,44
1000	8,73	17	4	8,08	16,70	24,25	32,33

TABLICA 4.

Daljina do vlastitih jedinica	50	100	200	300	400	500
Veličina kuta sigurnosti u tisućitim, mjerena u obje strane od pravca gađanja	120	80	60	40	40	40
Broj podjeljaka na lučniku	12	8	6	4	4	4

Mitraljez 7.9 mm M 53 koristimo za uništavanje otkrivenih i maskiranih, grupnih i značajnih pojedinačnih ciljeva na udaljenostima do 1000 m. Najbolji učinci se postižu otvaranjem iznenadne vatre do 600 m.

Sredinom vatrom iz dva i više mitraljeza uništavaju se ciljevi i na udaljenostima do 1500 m. Mitraljezom se uništavaju i ciljevi u zračnom prostoru (avioni,

stavljaju i meci s obilježavajućim zrnom kako bi se i vizualno mogla uočiti putanja snopa. Mitraljez poslužuju tri poslužioca, ciljač, pomoćnik i donositelj streljiva.

Za uspješno gađanje iz mitraljeza (sl. 1) nužno je obaviti niz pripremnih radnji: punjenje mitraljeza, pripremu elemenata gađanja (uočavanje, pokazivanje i odabir cilja; određivanje

kut. Pri otvaranju paljbe ciljač lijevom rukom pokreće bubanj upravljača po visini, a palcem desne ruke pomjera klizač upravljača po pravcu, usmjeravajući cijev u nišansku točku, a okidanje izvršava povlačeći ručicu prenosnog mehanizma za okidanje.

Nepokretni ciljevi se gađaju utvrđenim mitraljezom, ciljajući u sredinu donjeg ruba cilja. Pri otvaranju vatre posmatra se pad

snopa na cilj i vrši popravak vatre.

Pokretni ciljevi se gađaju preticanjem koje se određuje na osnovu vremena leta zrna i brzine kretanje cilja. Npr. na daljini do 400 m gada se vozilo koje se kreće brzinom od 25 km/h (7 m/s). Vrijeme leta zrna na daljini 400 m iznosi 0.65 sek. Veličina preticanja u metrima dobit će se ako se brzina kretanja cilja u metrima pomnoži s vremenom leta zrna do cilja ($7 \times 0.65 = 4.55$ m). Zbog lakšeg gađanja, preticanje se pretvara u figure cilja koji se gada (veličina preticanja dijeli se sa širinom figure) i za određeni broj figura se vrši preticanje. Pri kretanju ciljeva ukoso koristimo se preticanjem kao i kod puškomitraljeza M53. Pokretni ciljevi gađaju se sačekivanjem i praćenjem. Ciljevi koji se kreću u ravni gađanja, gađaju se nišanom koji je za 1-2 podjeljka manji – kada se cilj približava, i sa 1-2 podjeljka većim – kada se cilj udaljava. Ako ne mijenjamo podjeljak nišana, nišansku točku pomjeramo naniže kada se cilj približava i naviše kada se cilj udaljava.

Ciljevi iza maske (visoka trava, žbunje, ograda i sl.), kad širina maske ne prelazi površinu rasturanja po pravcu, gađaju se kratkim rafalima i utvrđenim mitraljezima. Nišanska točka je sredina maske (mjesto gdje se cilj najvjerojatnije nalazi). Ako je širina maske veća od površine rasturanja po pravcu, cilj treba gadaťi košenjem po pravcu za širinu maske. Ciljeve veće dubine, treba gadaťi jednovremenim košenjem po pravcu i dubini, gađajući čitavu površinu maske.

Široki cilj, čija je širina veća od jezgre snopa na datoj daljini, gada se košenjem po pravcu. Pri gađanju mitraljez je utvrđen po visini – podjeljak mehanizma za automatsko košenje je na nuli, a graničnicima se ograničava košenje širine cilja po pravcu.

Duboki cilj, čija je dubina veća od jezgre snopa na datoj daljini, gada se košenjem po dubini, ručno ili automatski. Ako se pri gađanju ko-

ristimo mehanizmom za automatsko košenje, nišanska točka je uvijek sredina cilja, a pri korištenju mehanizma za ručno košenje, čelo ili začelje cilja. Za gađanje dubokog cilja, nužno je izmjeriti kutnu vrijednost cilja pa na osnovu toga odrediti broj podjeljaka za košenje po dubini.

Ciljevi koji su raspoređeni na prostoru gađaju se jednovremenim košenjem po pravcu i dubini. Pri gađanju prostorije, nišanska točka je uvijek sredina cilja ili bočna ivica.

Kroz međuprostore i pored krila vlastitih postrojbi mitraljezom se može gadaťi samo pod zapovjedništvom zapovjednika odjeljenja i pod sljedećim uvjetima:

- jedinice između kojih postoji međuprostor (krilo) moraju se jasno osmotriti i daljinu do njih točno odrediti;

- između pravca gađanja i krila (boka) vlastitih jedinica mora postojati siguran prostor (kut sigurnosti);

- pri gađanju mora biti isključena mogućnost pada zrna ili rikošeta u blizini vlastitih jedinica. Kutovi sigurnosti mogu se izmjeriti

dvogledom, regletom i pri ručnim sredstvima. Najmanja veličina kutova sigurnosti za ovaj način gađanja data je u tablici 4. Prije borbenog gađanja, nužno je provjeriti mogućnost gađanja preko vlastitih jedinica. Ako se zbog nedovoljnog kuta sigurnosti ne može osigurati gađanje cijelog širokog cilja kroz međuprostore ili pored krila vlastitih postrojbi, gada se dio cilja uz obvezno osiguranje kuta sigurnosti (sl. 2).

Preko vlastitih postrojbi gada se obvezno pod zapovjedništvom zapovjednika odjeljenja i pod sljedećim uvjetima:

- mora postojati kut sigurnosti za gađanje preko vlastitih postrojbi;

- daljina do cilja i vlastitih postrojbi mora biti točno određena;

- mitraljez mora biti potpuno ispravan;

- podloga postolja treba biti dovoljno čvrsta kako bi se pri gađanju spriječilo upadanje nogu u zemlju, čime bi se poremetila nišanska linija i došlo do otvaranja vatre po vlastitim postrojbama;

- puškari moraju obvezno pregledati cijevi i ocijeniti njihovu ispravnost za ove zahtjeve gađanja;

TABLICA 5.

Daljina do vlastitih jedinica	Kut sigurnosti u tisućitim	Nišan sigurnosti u metrima	Daljina do vlastitih jedinica	Kut sigurnosti u tisućitim	Nišan sigurnosti u metrima
50	71	2150	500	26	1250
75	58	1950	600	28	1300
100	47	1750	700	30	1350
125	48	1650	800	32	1400
150	38	1550	900	35	1500
175	35	1500	1000	38	1550
200	32	1450	1100	41	1650
225	29	1350	1200	45	1700
250	28	1300	1300	49	1800
300	26	1250	1400	54	1850
400	26	1250	1500	59	1950

TABLICA 6.

Nišan prema daljini do cilja (u metrima) sa popravkom zbog vanjskih utjecaja na gađanje	Vlastiti djelovi su van opasnosti u granicama daljine od vatrenog položaja mitraljeza u metrima
13	250 - 600
14	225 - 700
15	200 - 800
16	175 - 1000
17	150 - 1200
18	125 - 1300
19	100 - 1400

Sl. 2 – kutovi sigurnosti pri gađanju kroz međuprostor utvrđenim mitraljezom

Sl. 3 – Provjera mogućnosti gađanja preko vlastitih jedinica mjerenjem kuta vidljivosti

- streljivo nužno treba biti iste serije, godine izrade i originalnog, dotada neotvorenog pakiranja;

- u pravcu leta zrna ne smije biti prirodnih prepreka koje bi ometale let zrna (granje, visoka trava i sl);

- po završenom ciljanju u cilj, oruđe mora biti utvrđeno po pravcu i visini, a podjeljak mehanizma za automatsko košenje na nuli;

- prije otvaranja vatre radi provjere stabilnosti postolja, nužno je ispaliti jedan duži rafal, s većom elevacijom;

- pri gađanju preko vlastitih postrojbi strogo je zabranjeno košenje po dubini.

Ovaj način gađanja iz mitraljeza značajan je iz više razloga. Njime se postiže disperzija svojih vatrenih položaja i uz korištenje odgovarajuće radioveze pokrivaju manevara svojih prednjih vatrenih linija. Posade mitraljeza prije borbenog djelovanja nužno je poligonski uvježbati do razine rutine u rukovanju mitraljezom pri takvoj vrsti gađanja. Borbena procedura provodi se na sljedeći način. Zapovjednik određuje orijentir, daljinu gađanja i zahtjeva provjeru mogućnosti gađanja preko vlastitih postrojbi. Ciljač vrši ci-

ljanje u cilj i iz tablice na kutiji upravljača po visini pronalazi nišan sigurnosti, zauzima i provjerava pravac nove linije ciljanja, pa ako se linija ciljanja završava ispred vlastitih postrojbi, gađanje je moguće, a ako se završava pozadi ili u vlastitim jedinicama, gađanje nije moguće. Veličina kutova (nišana) sigurnosti za gađanje preko vlastitih postrojbi data je u tablici 5. Nužno je da zapovjednik odjeljenja, prije postavljanja mitraljeza na vatreni položaj, mora provjeriti mogućnost gađanja preko vlastitih postrojbi, mjereći kut sigurnosti (vertikalni kut između cilja i vlastitih jedinica). Ako je kut vidljivosti veći od kuta sigurnosti (koji je dat u tablicama), gađanje je moguće, (sl. 3), a ako je manji – gađanje je nemoguće. Kada su vatreni položaji otkriveni, posebno u napadu, ovo je osnovni način provjere gađanja preko vlastitih postrojbi.

Na ravnom zemljištu, kad su mitraljezi i vlastite postrojbe i cilj na istoj nadmorskoj visini, moguće je gađanje samo ciljeva na daljinama preko 1300 m, i pod uvjetom da se vlastite postrojbe nalaze na određenim odstojanjima od mitraljeza (tablica 6.) **TIHOMIR BAJTEK**

CIVILNA ZAŠTITA U DOMOVINSKOM RATU

Hrvatski časnički zbor i Hrvatski veterani organizirali su dana 27. veljače u prostorijama »Tribine grada Zagreba«, javnu tribinu na temu »Djelovanje civilne zaštite u uvjetima agresije na Republiku Hrvatsku«.

Održavanje ovoga skupa poklopilo se s danom civilne zaštite koji je ujedno i svjetski dan civilne zaštite. Sve do prošle godine na prostorima bivše Jugoslavije can CZ je bio 20. lipnja, no novi datum obilježava 20 godina od stupanja na snagu Međunarodnog statuta o civilnoj zaštiti koji je važan čimbenik u sklopu Međunarodnog humanitarnog prava.

Prvi govornik bio je gospodin Josip Slunjski, zapovjednik Republičkog štaba civilne zaštite. On je istaknuo da u obrani Hrvatske, osim boraca na prvim linijama fronte, značajno sudjeluju i ostale institucije od kojih je najmasovnija upravo civilna zaštita koja je zastupljena u svim segmentima njene organizacije preko mjesnih zajednica do poduzeća.

DARKO RADELIC

Civilna zaštita ne obuhvaća samo jedinice i štabove već i čitav niz mjera glede spašavanja ljudi i materijalnih dobara.

Za njeno funkcioniranje jednako je značajno usklađivanje akcija upravo kao i njihovo izvršenje.

Profesionalno, na poslovima CZ radilo je na teritoriju cijele Hrvatske 180 ljudi koji su morali pokrenuti ogromni posao koji je obuhvaćao značajne kadrovske i organizacijske promjene (nepovoljni nacionalni, spolni i dobni sastav). Mnogo bivših pripadnika CZ prešlo je na drugu stranu, te su zbog toga otuđena značajna materijalna tehnička sredstva. U kratkom pripremnom razdoblju ustanovljeno je da u cijeloj Hrvatskoj ima 1700 skloništa kapaciteta 280000 mjesta. No, veliki je problem bio u tome što su ona građena, po planu iz Beograda, na »ugroženim područjima« prema zapadu tako da ona mjesta koja su pretrpjela najveće žrtve i razaranja nisu imala pogodne uvjete za sklanjanje pučanstva. Uz to veliki broj skloništa bio je u očajnom stanju te ih je sto-

ga trebalo obnoviti, a nužno je bilo pribaviti i tisuće kubnih metara pijeska.

U ukupnim aktivnostima CZ angažirano je oko 150.000 ljudi što čini otprilike trećinu od ukupnog sastava koji je postojao samo na papiru prije demokracije u Hrvatskoj.

Najopsežnije dosadašnje akcije CZ u ovome, Hrvatskoj nametnutom ratu bile su dakako, sklanjanje pučanstva, zamračivanja, osiguravanje mjera i aktivnosti sa ciljem zaštite od požara, zatim spašavanje životinja u ratom ugroženim područjima te, konačno, zaštita i spašavanje od zaostalih neeksplozivnih mina kojih je ostao ogroman broj. Postoji bojazan da bi taj posao mogao potrajati godinama.

Trenutno najvažnija aktivnost civilne zaštite jest problem brane HE Peruća gdje je obavljena evakuacija preko 2000 ljudi.

Predstojeće aktivnosti CZ su sljedeće:

- priprema za otklanjanje svekolikih posljedica agresije,
- pismo upućeno vladi RH u kojem se traži da se jedinice civilne zaštite angažiraju na područjima koje će kontrolirati mirovne snage,
- zaštita šuma od požara, te zaštita od elementarnih nepogoda,
- nova politika u izgradnji skloništa,
- izgradnja modernog sustava CZ prema europskim i svjetskim modelima njenog ustrojstva i akcije. Ovim riječima zaključio je svoje izlaganje gospodin Slunjski.

Potom je govorio dr. Vladimir Rožić, profesor obrane na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. On je govorio o riziku današnjeg življenja, te o civilnoj zaštiti u europskim odnosima. U svijetu godišnje od elementarnih nepogoda pogine 250.000 ljudi, a od raznih havarija koje se događaju u suvremenim industrijama koje proizvode mnoge štetne tvari posredno i neposredno godišnje stradavaju deseci tisuća ljudi. Naznačio je da modernizacija i usavršavanje naoružanja kojima se koristi vojska u drugoj polovici 20. stoljeća povećava stradanje civilnog pučanstva tako da je njihov broj sve bliži broju poginulih vojnika.

Na kraju, je rečeno da civilna zaštita mora imati strateški značenje, mora imati novi moderni ustroj i sve njene akcije moraju se temeljiti na suvremenim znanstvenim spoznajama.

Civilna zaštita je sigurno dala veliki doprinos domovinskom ratu. Da nije bilo poštivosti njezinih članova, zasigurno bi broj stradalih ljudi i mnogih dobara bio daleko veći, iako je i bez toga ogroman.

Na tribini su bili nazočni i general Ivan Štimac, Josip Boljkovac i Stjepan Sulimnac, potpredsjednik sabora.

TOMISLAV LACKOVIĆ

STUDIJA O CIVILNOJ ZAŠTITI

Suvremeni sustavi civilne obrane, naziv je istraživačkog projekta koji je predstavljen javnosti na svečanoj održanoj 2. ožujka u Otvorenom sveučilištu u Zagrebu, povodom Svjetskog dana civilne zaštite.

Naručitelj projekta bilo je Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, a voditelj projekta dr. Božidar Javorović, profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

Studija »Suvremeni sustavi civilne obrane« obrađuje rješenja i iskustva u deset država. Većina nazočnih koji su govorili o ovom radu, naglasila je opravdanost ozbiljnog posla koji nas očekuje u izgradnji suvremenog i učinkovitog sustava civilne obrane. Studija će, uz iskustva stečena u agresiji na Hrvatsku, sigurno dati veliki doprinos ostvarenju toga zadatka.

M. K.

Mi vas doista volimo

Sva tuga Hrvatskoj nametnutog rata, zrcali se kroz rehabilitacijska lječilišta. U njima su smješteni ljudi kojima su minobacački projektili i bombe raznijeli ili odnijeli nekadašnji san o sretnom završetku rata, o povratku svojim dragima, o druženjima sa suborcima i lijepim ženama. Svega jedna eksplozija, gotovo za svakoga od njih, bila je gora od smrtne presude. Nakon buđenja iz stanja ošamućenosti ili pak nesvjestice, većina od njih nije željela pojmiti novonastalu promjenu. Sve to je izazivalo duboke psihičke tegobe, no kod onih koji se nikada i ničemu neće predati, primjetljiva je zapanjujuća količina pozitivne energije. Njihovu jaku i neslomljivu volju najbolje znaju poštovati i fizio i psiho terapeuti.

Medicinske tehničarke gotovo posvuda s radošću nastoje pomagati onima koji pomoć doista i žele. Koliko god se liječnik ili bilo tko drugi trudio pomoći, a da liječena osoba potrebu i želju za izliječenjem uporno ne pokazuje, uzalud sav trud. Kako im onda pomoći? Da bi svijest operativno funkcionirala u smjeru pozitivnih potreba, hendikepiran čovjek mora fizičkim naporima iscrpljivati svoje tijelo da bi se tako lakše primirio i zaspao. Takvim ljudima potrebno je organizirati slobodne aktivnosti (s katalizatorskim, sugestivnim nadzorom) putem kreativnih radnji. Treba im omogućiti i ponuditi slikarstvo, kreiranje ukrasnih predmeta od keramike, kože, drveta, a s mogućnošću javnog izlaganja i eventualne prodaje. Tako bi se dijelom dokazali kao osobe koje, osim što mogu pomoći sebi, mogu oplemeniti i druge. Čineći drugome dobro, čovjek se nužno osjeća bolje. Biti koristan – to rađa jednu novu kvalitetu duhovnosti, koja nas čini plemenitima i emocijski bližima Bogu. Ljubav, milosrđe i tolerantnost dolaze samo iz, sa sobom samim pomirene savjesti. Puno boraca s razlogom će se možda naljutiti na lakocu kojom su svi ovi napuci napisani. No, sve se može pobijediti, uz uvjet da sebe i svoju istinsku osobnost prihvatimo onakvom kakva ona doista i jest. Nadvladavši sebe, u stanju smo pobijediti bilo kojeg neprijatelja, što znači pobijediti mržnju, dosadu, zlobu, osjećaj nemoci... Ne razmišljajmo o onom što ne možemo! Činimo ono što možemo!

Ranjeni i tužni, ne očajavajte! Mi vas doista volimo. Trebamo vaše kvalitete, vaša iskustva i snagu vaše volje. Ozdravite i vratite se iz tužnog samoprogonstva u svijet živih. Vratite se onima koji vas vole.

DARKO RADELIC

OZDRAVITI I VRATITI SE SUBORCIMA

Istjerati tlačitelja sa svete hrvatske zemlje zajednička je želja ranjenika domovinskog rata

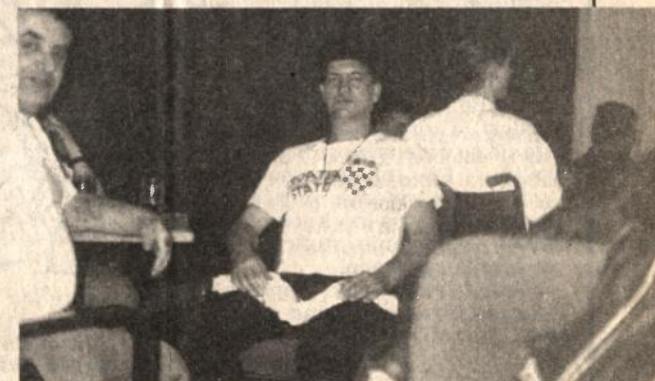
Rat je promijenio sve. Varaždinske toplice, nekad meka za liječenje i rekreaciju umirovljenika danas pružaju potpuno drugačiju sliku. Svi raspoloživi kapaciteti popunjeni su ljudima koji su dali neprocjenjiv doprinos obrani Hrvatske države, ljudima koji su među prvima stali na branik domovine – hrvatskim ranjenicima.

Tokom našeg boravka u tom zagorskom gradiću, 29. veljače potpuno nenađano, povodom održavanja prvog Turnira domovnih invalida Republike Hrvatske, Varaždinske toplice su posjetili predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman, ministar obrane Gojko Šušak zamjenik ministra obrane Ivan Milas kao i predstojnik predsjednikova ureda za vojna pitanja mr. Stjepan Adanić. Oni su posjetili prostore u kojima su smješteni ranjenici, a svojim su boravkom, pokazali kako ih hrvatska država nije zaboravila, te kako će učiniti sve da bi omogućila ostvarivanje njihovih zasluženih prava.

Iz razgovora s dr. Josipom Filipanom, ravnateljem ove medicinske ustanove koji nas je upoznao s ustrojem zbrinjavanja i rehabilitacije hrvatskih boraca. Za provođenje oporavka bolnica ima na raspolaganju sav potreban kadar uključujući liječnike, medicinske sestre, fizioterapeute, logopede, defektologe, socijalne radnike, psihijatre i psihologe.

U jednodnevnom druženju s borcima koji su zadobili rane širom bojišta domovine uvidjeli smo da svi vaši novi prijatelji koje smo tom prigodom upoznali, i Dario, i Alen i Tihomir žele samo jedno: Čim prije ozdraviti, vratiti se svojim suborcima u jedinice, te konačno istjerati tlačitelja sa svete hrvatske zemlje. No, premda je opravak ipak nezadrživ poželim im sreću.

TOMISLAV LACKOVIĆ

DARKO RADELIC

OZLJEDE KRALJEŠNICE

Ozljede kralješnice ubrajamo među najteže, prvenstveno zbog mogućnosti nastanka teškog invaliditeta.

Kralješnica se sastoji od međusobno povezanih kralješaka. Svaki kralješak ima otvor kroz koji prolazi ledna moždina. Cijela kralješnica čini kanal u kojem

Zbog toga je vrlo važno uvijek misliti na povredu kralješnice i primjereno postupati. Povreda kralješnice može se dogoditi kod padova, naročito s visine, kod ozljeda od udarnih valova eksplozije te u automobilskim nesrećama. Znakovi takve povrede su ponajprije bolovi u leđima. Ako je ozlijeđena ledna moždina neki dijelovi tijela (npr. udovi) bit će neosjetljivi na pod-

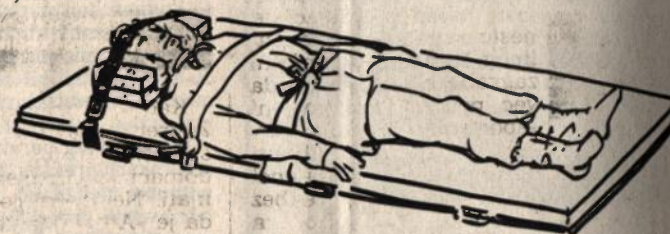
JAGOR BUČAN

ražaj (npr. na štipanje), a neće biti mogući ni pokreti udova.

Pri pružanju prve pomoći najvažnije je da se ozlijeđeni ni u kojem slučaju ne smije savijati. Izvlačenje i premještanje moraju obavljati najmanje tri osobe. Izvlačenje se vrši tako da jedna osoba sprečava pokrete vrata, druga drži prsni koš, a treća noge. Prijenos se izvodi tako da jed-

ke strane postavimo po jedan predmet (vrećicu s pijeskom, zamotan odjevni predmet i sl.) i sve zajedno učvrstimo zavojem ili vrpcom. Ako postoji sumnja da su povrijeđeni ostali dijelovi kralješnice, ozlijeđena osoba se fiksira za podlogu kako je prikazano na slici.

Ozljeda zdjelice također je opasna jer uz invaliditet može doći do ozljeda unu-

Imobilizacija pri sumnji na ozljedu vratne kralješnice

Imobilizacija kod povrede kralješnice

Imobilizacija povrijeđene zdjelice

JAGOR BUČAN

na osoba pridržava glavu među laktovima, a druge dvije sa strane podižu trup i noge. Ako ranjena osoba leži na mjestu ranjavanja, najbolje ju je jednostavno i oprezno okrenuti na bok i pod nju postaviti tvrdi podlogu s kojom će se imobilizirati i transportirati. Ranjeni se imobilizira fiksiranjem u ležećem stavu, na tvrdoj i ravnoj podlozi, npr. dasci, vratima i sličnom.

Kod svake povrede glave moramo misliti na mogućnost ozljede kralješnice. U tom slučaju glavu moramo poduprijeti tako da sa sva-

trašnjih organa (npr. debelog crijeva ili mokraćnog mjehura). Znakovi takve ozljede su bolovi u križima, stidnoj kosti i kukovima. Ranjena osoba ne može stati na noge, niti ih zbog bolova može pomicati.

Imobilizaciju vršimo tako da ranjenika stavimo na tvrdi podlogu s nogama razmaknutim i savijenim u koljenima i kukovima. Učvršćujemo ih podmetanjem smotanih pokrivača, dijelova odjeće i slično. Za prijevoza ozlijeđenu osobu treba pokriti toplim pokrivačem.

DINKO ROGULJ

Pridržavanje glave pri sumnji na ozljedu vratne kralješnice

Podizanje ozlijeđenoga pri sumnji na ozljedu vratne kralješnice

se nalazi i moždina. Iz ledne moždine, cijelom njezinom duljinom, izlaze živci koji prenose poticaje za pokretanje mišića, osjetni živci i živci koji djeluju na rad unutrašnjih organa. Za izvršenje voljnog pokreta mišića potreban je živčani poticaj koji nastaje u mozgu, a on zatim putuje lednom moždinom, te iz nje, preko motornih živaca, dospijeva do mišića. Ako se prekine ledna moždina, put poticaja za voljni pokret također je prekinut. Takvo stanje se zove uzetost ili paraliza. Uz nemogućnost voljnog pokretanja mišića nemoguće je voljno kontrolirati izbacivanje stolice i otjecanje mokraće.

Veliki broj takvih nepokretnih invalida (prema nekim statistikama 80%) nastao je zbog pogrešno ukazane prve pomoći.

PRVI HRVATSKI ZRAKOPLOVNI PRIVREDNIK

piše: ZVONIMIR ANTOLJAK

Novo avionsko skladište, nešto sjevernije od Penkalinog, izgradio je uspješni zagrebački fotograf, tada već pomalo zaboravljeni »sportsmen«
Mihajlo Merčep, čovjek koji će snažno obilježiti »avijatička zbivanja«
u Hrvatskoj uoči I. svjetskog rata. Merčep bijaše bez sumnje izvanjserijska ličnost. Dok ga jedni slave kao velikog avijatičara, koji je uspješno gradio avione i jednako uspješno na njima letio, pa čak i druge učio da lete, drugi, koji su u svoja istraživanja uložili više truda, ne bi li pronikli u pojedine zagonetke njegova života, tvrde da je bio samo spretni kombinator i vješt trgovac sa fantastičnim smislom za samoreklamu, te pri tom, po svojoj prilici, i agent stranih sila...

Bilo kako bilo, nitko mu ne može poricati da je upravo on – nakon što je Penkala zauvijek odustao – doveo hrvatsko zrakoplovstvo, posebno gradnju aviona, na ondašnju europsku razinu i stvorio nove obećavajuće perspektive.

Da li ga je pri tom vodila želja da se ponovno nade na naslovnim stranama i da opet bude netko koga se prepoznaje i uvažava, ili se radilo isključivo o biznisu, nije ni važno. Merčep je, suđeci po njegovom dotadašnjem životu, znao umješno spajati ugodno s korisnim. Rodeni Dubrovčanin, još je u ranoj mladosti pokazao smisao za iskoristavanje »novotarija«, te je umjesto prema tradiciji ide »navigavat«
izučio fotografski zanat i otvorio atelje u Zagrebu. Brzo je spoznao da ništa ne ide bez dobre reklame i odlučio ju pribaviti na najbolji mogući način. Krenuo je na osvajanje sportskih odličja.

Nepogrešivim instinktom izabrao je područje koje je u tom pogledu obećavalo – biciklizam. I da ne duljimo, ubrzo je brao lovorike i na domaćim i na međunarodnim borilištima, a 1893. krenuo je na pravi podvig – biciklom iz Zagreba na svjetsku izložbu u Chicagu.

Kad se četiri godine kasnije vratio u Zagreb, mogao se pohvaliti gomilom sportskih trofeja o kakvima su ostali domaći »sportsmeni«
mogli samo sanjati. Ne treba posebno napominjati da je »Atelje Merčep«
nakon toga naglo povećao broj mušterija.

Rodeni poduzetnik koristi svaku priliku

O d tada su prohujale godine, a sportska slava ne traje vječno. No Merčep nije bio čovjek koji bi olako dozvolio da bude zaboravljen. Svoju novu šansu vidio je u zrakoplovstvu. Vjerran svom životnom načelu da uvijek valja biti na sceni i pod reflektorima a ne u gledalištu, bio je sušta suprotnost samozatajnom Penkali, čiji je projekt zasigurno pratio od samog početka budući da je svoj automobil – naravno bio je jedan od prvih u Zagrebu koji su ga nabavili – održavao u radionici »Dirnbacher«, onoj istoj koja je izrađivala sve metalne dijelove za Penkalin »biplan«.

Stoga ne iznenađuje nimalo da je već u proljeće 1910. preko svojih prijatelja u »Novostima«
objavio da »usko-ro i on prelazi u avijatičare«
i da kupuje avion, jer želi »da i nadalje bude usporedo sa svim svjetskim »sportsmenima«.

Bog zna kako bi završila Merčepova avijatičarska karijera, da nije kao dužnosnik »Saveza hrvatskih sportskih društava«
u ljeto te iste godine otputovao u Goricu, gdje su se trebale održati velike biciklističke trke, i tamo upoznao braću Joška i Edvarda Rusjan.

Dva mlada Slovenca, koji su poput legendarne braće Wright, zajedno gradili avione i u to vrijeme iza sebe imali već nekoliko konstrukcija, od kojih je

Joško i Edvard Rusjan pri montiranju propelera na avion koji su kao »miraz«
donijeli u Zagreb

»Eda-1«
bio prilično solidan dvokrilac s kojim je mladi brat Edvard krajem 1909. u više navrata uspješno letio, sve dok 6. prosinca nije u slijetanju pogodio zaprežna kola i razbio aparat.

O braći Rusjan, posebice o mlađem bratu Edvardu, u nas se pisalo često bez dovoljno uvida u bitne činjenice koje bi mogle bolje rasvijetliti njihov životni put. Prema mnogim autorima ispada da su kao čisti samouci najednom počeli u bačvarskoj radionici svog oca serijski proizvoditi avione, a onada se pojavio mecena Merčep i omogućio im da u Zagrebu potpuno ostvare svoje snove.

Merčep »kupuje« braću Rusjan

Istina, međutim, nije ni izdaleka tako jednostavna. Točno je da je mladi brat Edvard, rođen 1886., bio uvijek mnogo eksponiraniji jer je on pilotirao njihovim avionima. Ali uloga nekoliko godina starijeg Joška koga se obično navodi samo »Edvardovim pomagačem« nije, kao što ćemo vidjeti kasnije, ni u kom slučaju drugorazredna. Oba su brata završila nižu realnu gimnaziju u Gorici te se kasnije zaposlila kod oca u njegovoj velikoj radionici za proizvodnju bačava. Bilo je to u vrijeme prvih uspješnih letova aviona, što je preko noći postalo svjetski hit. Tisuće i tisuće mladića, a zasigurno i mnogo djevojkica, makar u potaji, maštalo je o letenju, ali samo su neki imali mogućnost da o tome više saznaju i nauče.

U gimnaziji u Gorici djelovao je u to vrijeme prof. Anton Šantel koji se oduševljavao aerodinamikom i idejama o letenju i to svoje oduševljenje očigledno prenio na neke svoje učenike i mlade kolege kao što je bio prof. Julij Nardini, kasniji čuveni izumitelj i konstruktor. Poslije diplome na Bečkom sveučilištu on se 1904. vratio u Goricu i kao profesor na gimnaziji ostao do 1912. i također se intenzivno bavio mehanikom letenja. Imajući u vidu sve ovo nikako ne možemo prihvatiti uobičajeno mišljenje da su Rusjanovi »fantje« bez ikakvih predznanja i pomoći sa strane, kao čisti samouci, u samo godinu dana proizveli čak pet koliko-toliko upotrebljivih aviona.

No, iako su braća Rusjan bez sumnje bili neobično vješti majstori, a Edvard pokazivao izraziti letacki talent, o čemu je u božićnom broju 1909. bečke revije »/Flug und motortehnic« izašao poveći članak – spektakularni uspjesi su izostali. Svaki put kad je trebalo javno dokazati uspješnost Rusjanovih aviona, sreća je Edvardu okretala leđa. To mu se dogodilo i 28. ožujka 1910. na javnom uzletu na Velikim Rojcama kad je na slijetanju polomio krilo. A zasigurno im je bilo još teže na velikom aeromitingu u Gorici, nešto prije susreta s Merčepom, na kojem je njihov stroj, u usporedbi s pristiglim stranim avionima, ispao slabiji u svakom pogledu. Motor »Anzani« od svega 28 KS, kojim su Rusjanovi raspolagali i selili ga na svaki novi model koji su izgradili, bio je zastario i preslab, pa takvi neslavni rezultati i nisu iznenađujući.

Možemo stoga shvatiti da je Rusjanovima poznanstvo s Merčepom, uglednim zagrebačkim poslovnim čovjekom, spremnim da s njima uđe u zajednički posao, izgledalo kao dar s neba. S druge strane, nema sumnje da je stari lisac Merčep bio još zadovoljniji. Ukazala mu se prilika da na najbrži način ostvari svoj već najavljeni pod-

vig. I ne samo to. Udružujući se s ova dva dokazano sposobna zanesenjaka, već se vidio u ulozi prvog zrakoplovnog privrednika u ovom dijelu monarhije. A to je značilo upravo ono za čim je čeznuo čitava života – slavu i novce.

I Penkala čestita

Po povratku u Zagreb Merčep se ne oklijevajući dao na posao. U »Novostima« od 29. rujna 1910. možemo pročitati opširnu informaciju o tome. Saznajemo da je Merčep već dobio dozvolu vojnih vlasti da na aerodromu u Črnomercu uz Penkalin hangar izgradi još jedan, svoj. Čitamo dalje da je i konstrukcija novog aviona dobrano poodmakla te da je iz Pariza upravo stigao novi snažni motor »Gnom«.

I dok su Joško i Edvard, koji su u međuvremenu doputovali u Zagreb dovezavši sobom hrpu preostalog materijala iz njihove radionice, bili zabavljeni gradnjom novog aviona, koji će, kad bude gotov, dobiti ime »Merčep-Rusjan«, kao potvrdu novog poslovnog partnerstva, Merčep će preuzeti sve druge poslove za koje se ne traži letacko i graditeljsko umijeće, već posebni talent, kojim je Mihajlo obilovao, a to je reklama, propaganda i plasman proizvoda. To će tek mnogo kasnije postati bitna poluga svakog uspješnog posla.

Prvi zagrebački avion braće Rusjan dovršen je već 22. listopada, nedugo nakon odluke Penkale da na svoj hangar zauvijek stavi lokot. U zagrebačkom tisku odmah je objavljena fotografija uz potpis: »Leteci stroj gospodina Merčepa«. Sve je, dakle, dobro krenulo i pokusi na Črnomercu obavljani kad god je vrijeme dopuštalo. Dana 13. studenog Edvard je obavio prvi »visoki start«. Avion je uredno odgovarao na komande. Već sutradan u prisustvu najviših vojnih predstavnika, gradskih uglednika i novinara, Rusjan je ponovno uzletio. U toku desetminutnog leta udaljio se više od jednog kilometra od uzletista, napravio krug oko hangara i vrlo lijepo prizemljio. Prisutni su aplaudirali smjelom pilotu, a uzvanici su mu prišli čestitati. Među njima bio je i ing. Penkala. Možda je u tom času poželio da ponovno otvori svoj hangar i omogući Novaku nastavak ispitivanja svog aviona.

Jer, bez obzira na solidnost gradnje, dopadljivu liniju i novi rotacioni motor »Gnom« od punih 50 KS, avion »Merčep-Rusjan« kao i svi dotadašnji tipovi aviona koji su Rusjanovi izgradili, u jednoj važnoj stvari zaostao je za Penkalinim avionom. Sustav za upravljanje na »Merčep-Rusjanu« bio je još uvijek vrlo primitivan. Upravljalno se tako da je letač pokretima tijela potezao vezne žice spojene na pokretne krajeve krila, što nije moglo ni izdale-

ka biti tako djelotvorno kao sustav sa upravljačkim volanom i nožnim komandama koji je primjenio Penkala.

Bez obzira na sve, Edvard Rusjan letio je svakim danom sve bolje i sve više. Zagreb je s nestrpljenjem očekivao javni uzlet najavljen za drugi dan Božića, nadajući se da će nakon svih neuspjeha i polu-uspjeha najzad vidjeti »svoj aeroplan vu zraku«.

Lovorov vijenac zagrebačkog kluba avijatičara

To prepustimo opis tog, za hrvatsku povijest važnog, događaja jednog od prisutnih reportera:

Jučer smo – objavljuju »Novosti« od 27. XII 1910. – napokon imali prilike da se osvjedočimo kako je zbilja avijatika nešto veličanstveno. Vidjeli smo visoko u zraku prekrasni Rusjan-Merčepov aeroplan, a radost nam je povećalo što su to sve izveli domaći sinovi... Nešto iza pola tri u aeroplan je ušao mladi i simpatični čovjek Rusjan, a malo zatim začulo se brujanje motora. Avijatičar dade znak rukom onima koji su aparat držali, da ga puste, i još prije nego si se mogao sabrati već je aeroplan sunuo naprijed i digao se uvis. To je bio nezaboravan prizor koji su svi gledaoci pozdravili burnim pljeskom. Aparat je poletio prema sjeveru, obletio gledalište i onda došao nad hangar. Rusjan je iz aparata pozdravljao, a gledaoci su pljeskali. Tako je lebdio u zraku sve do visine od nekih 80-100 metara, izviđajući neobičnom mirnoćom i sigurnošću razne manevre. A onda se aparat tako lijepo spustio na zemlju, tik pred hangarom, da se nije na aeroplanu ni opazilo da se je zemlje dotakao...

Slijedi zatim opis burnog oduševljenja gledalaca s jednim za povjesničare neobično zanimljivim detaljem u kojem se opisuje kako su Rusjana podigli na ramena i ovjenčali ga lovorovim vijencem na kojem je bio natpis: »Sportski drugovi svojim prvim avijatičarima Merčepu i Rusjanu, Zagreb 28. XII 1910.« Ovaj detalj, naime, potvrđuje pretpostavku da je nakon pet godina pokušaja, u Zagrebu ipak 1910. osnovan Aeroklub. To potvrđuju i prethodne novinske vijesti od 29. studenog u kojima stoji da se na inicijativu gosp. Merčepa osniva »Klub avijatičara«, te da su svoj ulazak u članstvo najavili braća Rusjan, trgovac automobilima Ferdinand Budicki, novinar Ferdo Pajlas, dr. Stojanović, gosp. Rudović i mnogi drugi videni sportaši Zagreba. Opravdano je, dakle, pretpostaviti da su »sportski drugovi« s lente lovorvijenca, kojim je ovjenčan Edvard Rusjan, upravo članovi zagrebačkog Kluba avijatičara. Kako, međutim, nismo uspjeli do sad naći bilo kakav zvanični dokument o daljnjoj djelatnosti Kluba, Aeroklub Zagreb ni danas ne može sa-

Merčep i Rusjan u pilotskoj odori. Kožna pojačanja na ramenima služila su za vezivanje žica kojima se upravljalo komandama aviona. Koliko je poznato, Merčepu nisu nikad poslužila u praksi

sigurnošću navesti datum svog nastanka. Mnogi su skloni da sve akcije oko osnivanja »Kluba avijatičara« pripišu još jednom uspješnom Merčepovom reklamnom majstorluku.

Osobno smatram da je »Klub avijatičara« postojao. Ali imajući u vidu silnu Merčepovu energiju, častohlepnost i općenito njegov poslovni stil, sklon sam povjerovati da se članstvo vrlo brzo – razbježalo.

Katastrofa u Beogradu

Odmah pošto je tako mu-njevito osvojio zagrebačko nebo, Merčep je, voden silnom željom za daljnim uspjehom, smjesta najavio nove gradnje i odluku da svoje avione plasira na inozemno tržište. Kako je na Zapadu konkurencija bila isuviše premoćna, krenuo je na Istok.

Već dva dana nakon trijumfa u Zagrebu, Merčep putuje u Beograd. Neki zagrebački novinari otvoreno su se pitali čemu toliko žurba i nije li red da se prije odlaska u svijet omogući vjernoj zagrebačkoj publici da barem još jednom uživa u »domaćem avionu« i vještinama gosp. Rusjana. Po Zagrebu se šaputalo da iza svega toga ima nešto »kaj ni v redu«. No Merčep se nije dao pokolebati. Već 3. siječnja sjedaju on i Rusjan na vlak za Beograd. Dva dana

kasnije u Beograd je stigao i avion. Letenje u Beogradu zakazano je za 7. siječnja na sam pravoslavni Božić. Kako dotadašnji javni uzleti stranih avijatičara uglavnom nisu uspijevali, jer bi se svaki puta pokvarilo vrijeme i zapuhao prejak vjetar, organizatori Rusjanovog uzleta predložili su da se ovog puta polijetanje obavi na poljani što se protezala između Dunava i Kalemegdanske tvrđave. Vjerovali su da će tamo vjetar, ako se opet pojavi, biti manje opasan.

Sklapanje aviona obavljeno je na Badnjak, a onda je, baš kao što je to bilo i ranije, zapuhala košava, vrlo jak vjetar koji u to doba godine obično puše barem tjedan dana. O sigurnom letenju po takvom vremenu nije moglo biti ni govora. Nakon što je uzlet odgađan dva dana, Rusjan je, unatoč savjetima da to ne čini, odlučio poletjeti bez obzira na golemu opasnost koji jak vjetar predstavlja.

Već u devet sati bio je na uzletištu uvjeravajući prisutne da je toliko siguran u svoj aparat, da će svakako poletjeti. Učinio je to oko devet sati vješto kao i obično. No odmah poslije uzleta njegov monoplan uletio je u vrlo opasnu turbulenciju. Rusjan je, zahvaljujući svom velikom iskustvu, uspio vješto prebroditi ovu zamku, nakon čega je ubrzo popeo na preko 100 m visine. Preletio je Kalemegdan i željezničku stanicu. Mnogi Beogradani, opazivši

avion u zraku kako odoljeva silnim udarima košave, nisu vjerovali svojim očima, ne shvaćajući da je tako nešto uopće moguće. Krenuvši na slijetanje, Rusjan je vjerovatno – pamteći onu pogibeljnu turbulenciju nakon uzleta – odlučio da sleti tako da mu prilaz bude preko rijeke, računajući da je iznad vode zrak mirniji. Bila je to, na nesreću, kobna računica. Na visini od tridesetak metara uletio je u stravične vrtloge. Turbulencija je bila toliko divlja da mu je iscupala lijevo krilo. Nije moglo više biti spasa. Survao se na stare bedeme u podnožju Kalemegdane. Mladi heroj Gorice i Zagreba tu je nenadano i tragično okončao život, ali i ušao u povijest.

Beograd je Rusjanu priredio velebnu sahranu sa najvišim počastima, proglasivši ga prvom žrtvom budućeg jugoslavenskog zrakoplovstva.

A novine su tužnoj sudbini nesretnog junaka dodale i svoju romantičnu priču, po kojoj Rusjan zasigurno ne bi poletio ni tog kobnog jutra da dan ranije nije upoznao zanosnu mladu damu, te zatravljen njenom ljepotom izjavio pred svima da će u njenu počast letjeti sutra, bez obzira na silinu vjetra.

Neki moji poznanici uvjeravali su me da je priča doista istinita, dodajući i nastavak po kojem se dotična ljepotica nikad kasnije nije udala, čuvajući uspomenu na svog mrtvog heroja.

(nastavlja se)

KITTY ZVANA ZMIJA

O davno je poznato da su ljudi željni proniknuti u intimu tuđih života, a napose otvoriti vrata privatnosti slavnih i bogatih. Ni je stoga čudno što su biografije slavnih ličnosti prava poslastica za široko čitateljstvo.

Knjiga koja trenutno najviše zaokuplja američku javnost je životopis bivše prve dame SAD-a **Nancy Reagan**. Autorica priče o Reaganovoj je **Kitty Kelley** koja je dugi niz godina o poznatima širila tračeve na brojnim stranicama američkog žutog tiska. Pravu promociju »dežurne kopačice po prljavom rublju« ostvarila je ispisivanjem biografija Jackie Onassis, Elizabeth Taylor i Franka Sinatre. No, čini se da se za priču o Nancy Reagan najbolje pripremila. Tvrdi da je razgovarala s više od tisuću ljudi kako bi dobila što vjerodostojnije podatke i da je uposlila čak petnaest novinara-istraživača čiji je zadatak bio prekopati arhive svih važnijih novinskih redakcija i zabilježiti svaki redak o životu N. Reagan, od najranije mladosti do današnjeg dana. Kitty se najviše »pozabavila« razdobljem početka filmske karijere Nancy Reagan i opisuje ju kao neobuzdanu

Otrovnica Kelley

glumčicu s profinjenim ukusom pri izboru intimnih pratitelja. Brak Reaganovih je, tvrdi autorica, besprijeokran samo na prvi pogled. Nancy je svojom ljubomorom (za koju je navodno imala brojne povode), poprilično zagorčila život svom suprugu. Kad je postala prvom damom Amerike, ljubomoru je zamijenila neprestanim mijenjanjem u unutrašnje i vanjsko-političke poslove Bijele kuće. Po prirodi sujevjerna, Nancy je za sve što se trebalo dogoditi u blizini i daljoj budućnosti tražila pomoć astrologa i prema položaju zvijezda planirala ili odgadjala susrete predsjednika s brojnim državicima.

Koliko je Kelleyeva uspjela u izboru svoje mete za javno blačenje, govori činjenica da je knjiga za samo tjedan da-

Nancy Reagan – posljednja žrtva Kitty

na prodana u fantastičnih 925.000 primjeraka! Njen izdavač »S&S« napravio je »posao stoljeća« i zadovoljno trljajući ruke izjavljuje: »Knjiga nije vruća, ona je užarena i pali Ameriku upravo onako kako smo to i zamislili«.

Knjiga je doista hit, ali je svojom kvalitetom daleko ispod razine ozbiljnih biografija proisteklih iz pera jednog Alberta Goldmana ili pak Jamesa Boswella koji je još u 18. stoljeću ovjekovječio nekoliko svojih suvremenika i nametnuo norme pisanja o slavnima koje su i danas izuzetno aktualne.

Kitty Kelley se ne uzbuđuje lošim ocjenama koje su joj »poklonili« eminentni književni kritičari. Njezin bankovni račun iz dana u dan postaje sve »teži« i omogućuje joj još bezobzirnije upade u životnu priču nekog novog »sretnika«.

ORBOTRON – TJELOVJEŽBA ZA IMUĆNE

Nakon brojnih izleta u prirodu, džogiranja, aerobika i dizanja utega, svijet je otkrio novu vrstu aktivne zabave. Sprave koje se pritom koriste, a napose Orbotron, obećavaju potpunu razgibanost tijela za samo 5 minuta! Ako vam se obrtanje u Orbotronu ne sviđa, zamijenite ga zidom koji simulira planinski vrh i osjećajte se kao na Himalajama – ističu proizvođači nove pošasti za kućnu zabavu. Golf koji se može odigrati u svakoj oveloj prostori već smo vidjeli u američkim filmovima, ali novi komplet, osim umjetnih rupica, trave, loptica i palica, posjeduje i simulator igre na otvorenom, odnosno specijalni dija projektor koji zahvalju-

jući sličicama najpoznatijih golfaških okupljališta, odvodi korisnika u hipu na golf-igralište.

Onima koji su ostali vjerni starim, dobrim sportovima nudi se posebna odjeća u kojoj nema znojenja. Ili pak sasvim suprotno, odjeća za znojenje, ukoliko korisnik želi skinuti koji kilogram viška. Tenise su davno prestale stjecati oblik u kožnom materijalu; najsuvremenije su od posebnog platna i ispunjene zrakom, pa u najgorem slučaju teže 200 grama...

A u svakom slučaju, za koji se oblik aktivne zabave odlučili, stari ili novi, naputak je isti: »Jačaj mišiće, snaži duh i ne žali sadržaj svog novčanika.« Pa, tko voli...

MALA IZGUBLJENA DJEVOJČICA

Dok je bila beba, snimala je reklame, a širom je svijeta postala poznata u sedmoj godini kad je glumila dražesnu Gertie u Spielbergovom E. T.-u. Amerika je tada pomislila da je rođena nova Shirley Temple. I doista, **DREW BARRYMORE**, imala je sve predispozicije za uspon na tron nove dječje kraljice filma. Golem je talent naslijedila od

svoje slavne obitelji, posebice od djeda Johna Barrymorea, dok je diskretnu ljepotu naslijedila s majčine strane. No, Drew je bila izuzetno razmaženo dijete koje je, ušavši u holivudski svijet, više nikoga nije slušalo. Ubrzo nakon snimanja filma o simpatičnom izvanzemaljcu, počela je piti, pušiti, uživati marihuanu i tonuti prema mraku kokaina... Nakon pokušaja samoubojstva smjestili su je u

specijalni sanatorij za odvikavanje u kojem je bila jedina trinaestogodišnjakinja koja se podvrgnula trostrukoj terapiji odvikavanja (alkohol, cigarete, droga).

Danas Drew ima 15 godina, tvrdi da je potpuno oporavljena i najavljuje povratak na holivudsku scenu. U međuvremenu putuje Amerikom u društvu najmla-

deg sina Sofije Loren i promiče ideju o potrebi zdravog življenja. O tomu je napisala i knjigu pod naslovom »Mala izgubljena djevojčica« za koju kaže da je iskrena priča o vlastitim zabludama koje su je odvele do pakla i o spoznaji da je griješila, o spoznaji koja ju je vratila nazad – među »normalne ljude«.

TAMNOPUTA BARBIE

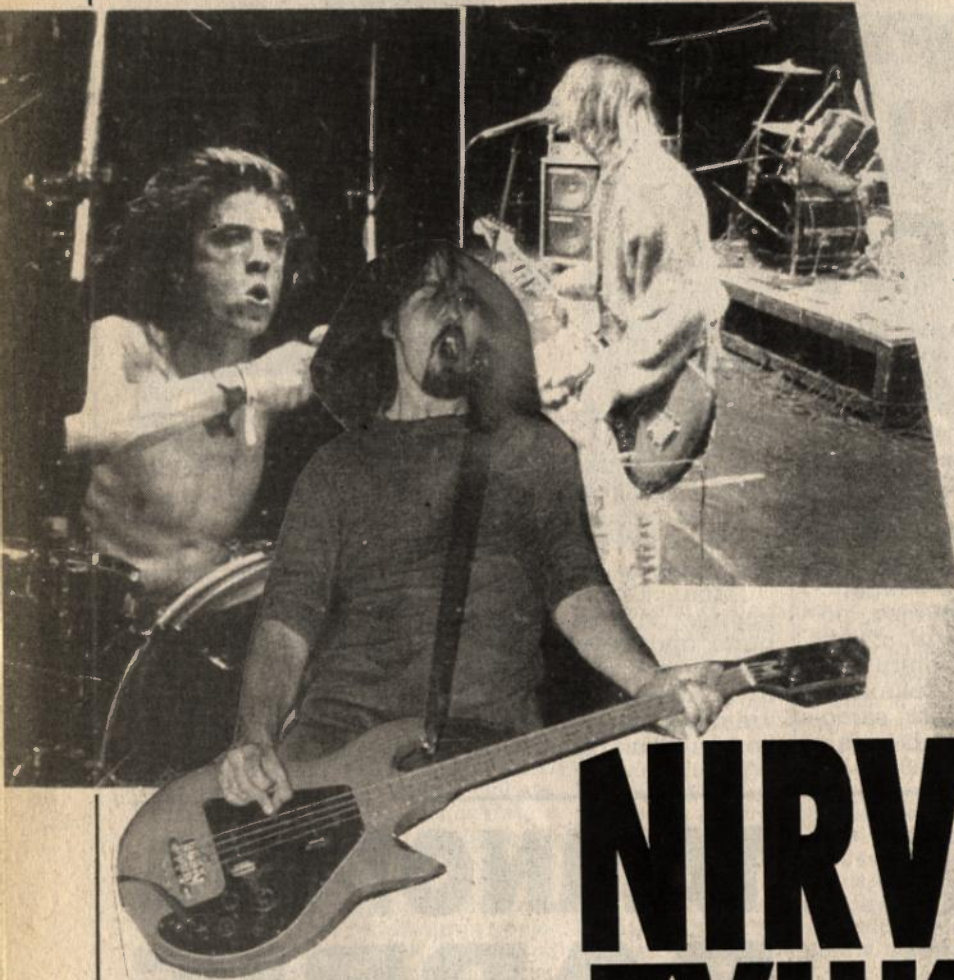
Kad se davne 1974. godine pojavila na naslovnici »VOGUE«-a, tamnopusla **Beverly Johnson** izazvala je pravi val zgražavanja među konzervativnim štovateljima tih najuglednijih modnih novinara na svijetu. Bio je to odlučujući trenutak u povijesti modne industrije koja je u svoje okrilje primila prvu crnu manekenku i odmah je postavila na naslovnicu. Danas je Beverly u ranim četrdesetim godinama i još je uvijek neobično ponosna što je otvorila vrata crncima u svijet koji je dotad bio određen

samo za bijelce. Nakon brojnih revija i modnih događanja, Beverly je pomalo otkrivala i svoje druge talente. Snimila je osam filmova, LP-ploču, napisala je knjigu o stjecanju i održavanju ljepote, a nedavno se okušala i kao kazališna glumica.

Uz to, sudjelovala je u brojnim dobrotvornim akcijama za pomoć bolesnoj djeci i oboljelima od AIDS-a. Svoj je lik »posudila« jednoj tvornici igračaka koja želi napraviti Beverly-lutku kao crni pandan popularnoj Barbiki. Proizvođači tvrde da to nije prva crna lutka, ali je, kažu, zasigurno najljepša.

priprema: SANJA ČANAK

NIRVANA ZVUK ULICE

Da je momcima iz američke skupine »Nirvana« netko prije godinu dana rekao što će im se danas događati, vjerojatno bi mu se slatko nasmijali u lice. U to doba dečki su bili tek ubojita, razbijačka skupina hardcore divljaka iz provincijskoga grada Aberdeena čiji su se albumi rijetko pronalazili i u najbolje opskrbljenim američkim prodavaonicama ploča. A danas? Danas je spot pjesme »Smells Like Teen Spirit«, skinite s albuma »Nevermind«, jedan od najizvođenijih na MTV-ju, sam album se usidrio negdje pri vrhu top-lista, ulaznice za njihove koncerte u svjetskim metropolama traže se mjesecima unaprijed, lica im se smiješe s naslovnica utjecajnih (i to ne samo glazbenih) časopisa, kao i sa zidova tinejdžerskih soba... Nema, dakle, sumnje, dečki iz »Nirvane« danas žive životom izvođača koje bi po svojoj hardcore definiciji trebali iskreno i duboko prezirati. No, što je – tu je, na slavu se (i ono što uz nju dolazi) nikad nitko nije teško priviknuo, a pogotovu na onu koja je došla tako nenadano. To je zapravo i naj-

zanimljivije u svemu ovome. Kako se zapravo dogodilo da momcima s izgubljenim, prastarim gitarama i izgubljenim pogledima gledaju u leđa i izvođači poput Michaela Jacksona ili pak Phila Collinsa, čije se karijere isključivo svode na nepogrešivo programiranje uspjeha, na neku vrstu popularnog glazbenog inženjeringa? Pouzdanog odgovora, dakako, nema, ali jedna pretpostavka ipak postoji. Dečki su naime svojim distorziranim, neukrotivim gitarama, svojom strasnom i moćnom, punkerskom tutnjavom, uz malo lucidnoga stingovskog šarma, barem na trenutak razbucali okamenjenu strukturu potrošne glazbe. Njezinu sada već višegodišnju neugodnu podijeljenost na brbljivi rapp, preproducirani, prezaslađeni pop i uvijek isti, zaglupljujući (pardon, zaglušujući) pozerski heavy metal. Ni u kom slučaju ne bi trebalo pomisliti da se ukus prosječne publike okrenuo od standardiziranih potrošnih obrazaca, dapače, uspjeh »Nirvane« (baš kao i uspjeh npr. skupi-

na »R.E.M.« ili »Gypsy Kings«) uputnije je obrazlagati potrebom za egzotičnim i netipičnim, koju svaka standardiziranost osjeća s vremena na vrijeme, ponajprije radi osiguranja vlastitog vitaliteta. Iskreno sumnjam da će »Nirvana« ikada više ponoviti svoj bjelosvjetski uspjeh, jer za mjesec-dva egzotično će biti nešto sasvim drugo. No, za »Nirvanu« to i nije najvažnije. A ni za one kojima je do iskonskog, esencijalnog rocka. »Nevermind«, inače ostvaren za veliku kuću »Geffen Records«, ni za pedalj ne odstupa od poetičkih temelja grupe, zacrtanih tamo negdje prije pet-šest godina. U zamjenu za svjetsku slavu nije, dakle, ponudena neka mekša, prijemčivija, uhuulizivačka koncepcija »hardcorea za početnike«. Zanimarimo li dakako znatno bolje i posve razumljive produkcijske uvjete, glazbeni je iskaz »Nirvane« ostao rudi-mentarnim beskompromisnim obračunom s ponajprije provincijskom Amerikom, obračunom s prozaičnom, dosadnom i u krajnoj liniji, besmislenom svakodnevicom. Iz svakog njihovog raspomamljenog, teškog gitarističkog riffa, iz svakog udarca bubnja od

kojeg i palice i kože jedva ostaju cijele, progovaraju zvuci ulice, zvuci tvrdog i prljavog asfalta, a ne zvuci glazbenih laboratorija, koji u posljednje doba sve nametljivije preodgajaju naše uši. Žanrovski besprijeekorno čist, s pametnim psihodeličnim intervalima, »Nevermind« je u svojoj biti tradicionalistički album u najboljem smislu te riječi, koji još jednom potvrđuje tezu Lou Reeda da od »udarne rokerske trojke«, električne gitare, basa i bubnjeva još uvijek nije izmišljeno ništa ubojitije. Dakle, »Nevermind« je prava zvučna bomba od čijih učestalih eksplozija podilaze vas žmarci, a susjedima se, dakako, diže kosa na glavi! Kao u dobra stara vremena!

Nadam se da će »Croatia Records« imati sluha za album od čijih se ritmova trenutno trese cijeli svijet i da ćemo ga u najskorije vrijeme ugledati u našim prodavaonicama ploča.

NEVEN KEPESKI

JEDNOSTAVNA GANGSTERSKA PRIČA

»Billy Bathgate«

Priča filma »Billy Bathgate« više je nego jednostavna. Billy je siromašni newyorški klinac, koji ima samo jednu ambiciju – da postane gangster i tako se izvuče iz bijednog života u sirotinjskoj ulici Bathgate. Igrom slučaja zamjećuje ga gangsterski »boss« Dutch Schultz, kriminalac kojeg većina siromašne newyorške djece veliča kao svog jedinog istinskog heroja. Schultz će Billija učiniti »gangsterskim pravnikom« i provesti ga kroz sve ono što inače spada u rok službe jednog gangstera: obračunavanja s protivnicima u stilu švicarskog sira, varanje na kladionicama, podmićivanje predstavnika zakona, okrutno kažnjavanje izdajnika iz vlastitih redova (putovanje na dno mora s cementnim cipelama na nogama). Billy je djetinje začuđen svime što vidi, ali opet ne toliko da se ne bi stigao spetljati s fatalnom ljepotom na koju je i njegov šef bacio oko. No, Billijeva gangsterska karijera završava i prije nego što je zaista započela: Dutcha Schultza brzo-potezno ubija neki talijanski mafiozo, banda se raspada, raskrinkavaju se izdajnici, a Billy dobiva priliku (jer gangsteri ipak nisu neosjetljivi prema klicima) da se neokrznut vrati svom prijašnjem životu, manje opasnom po zdravlje. Radi se, dakle, o gotovo paradigmatičkoj priči, kakvih je u ovom žanru bilo na desetine. Zdrav bi razum očekivao ovakve ili onakve preinake ili nadgradnje, no »Billy Bathgate« se u takvu avanturu ne upušta. To je

iznenađujuće utoliko što se radi o filmu holivudske A-produkcije i što je scenarist filma cijenjeni engleski dramatičar i filmaš Tom Stoppard (»Rosencrantz i Guildenstern su mrtvi«), kojega je upuštanje u takvu avanturu moglo malo više stvaralački zaintrigirati. Stoppard se, nažalost, drammatizirajući roman E.L. Doctorowa, uhvatio samo općih mjesta gangsterskog filma. Uspio je, osim toga i događajima koji su uzbuđljivi, sami po sebi oduzeti svaku emotivnu napetost i

draž. »Billy Bathgate« je film čija se radnja kotrlja u jednoličnom ritmu, bez ikakvih emotivnih uzbuđenja, bez naglasaka. Ni likovi ni njihovi međusobni odnosi ne razvijaju se tijekom filma, već ostaju zacementirani na svojim početnim pozicijama. Billy do kraja ostaje onaj isti dječak iz ulice Bathgate, za kojeg gangsterski život ostaje ipak samo nedosanjani san. Pridodamo li tome i neugodno neinventivnu i dosadno objektivnu režiju Roberta Bentona (»Kramer protiv Kramera«),

bit će jasno zašto se recepcija ovog filma u cijelom svijetu svodi na samo jednu riječ – prosječnost. Jedino što ga je spasilo od posve praznih kina, dakako, zvezdana su imena Hollywooda: Dustin Hoffman, Nicole Kidman i Bruce Willis.

Gluma Dustina Hoffmana i ovdje je standardno odlična, ali od svih gangsterskih »bossova« koji su ikad prošetali filmskim platnom, njegov Dutch Schultz ipak ima najmanje »gangsterske karizme«. Tijekom cijeloga filma ostajemo emotivno potpuno indiferentni prema njemu, a to nije nimalo povoljno za junaka tog tipa. On je posve bezličan kriminalac, koji, kao što mu to i kaže jedan lik u filmu, svoje milijunsko carstvo vodi kao običan dućančić. Problem ni izdaleka nije u Hoffmanovoj glumi, već u činjenici da njemu (i zbog tjelesnih predispozicija) jednostavno »ne leže« uloge gangsterskih »bossova« i uopće – superiornih junaka. Hoffman je zacijelo ovu ulogu već zaboravio (kao što će to uskoro učiniti i publika), jer je trenutno aktualniji njegov nastup u filmu »Hook«, Spielbergovoj verziji (odraslog) Petra Panna. Film zasada ubire milijunske zarade samo u Americi, no ne treba sumnjati da će slično biti i u Europi. No, dok se »Hook« ne dokotrlja i do naših kino-dvorana, moramo se zadovoljiti onime što imamo. Dakle, izvršnim Dustinom Hoffmanom u filmu koji ćete zaboraviti istog trena nakon što izidete iz dvorane.

MARINA DIMIĆ

STANKO HERCEG

Anima Croatorum

(Duša Hrvatâ)

*Ja sam roditeljica i hraniteljica.
Ja sam tvoja ljubav: djevojka i
zaručnica, žena i vjernica.
Ja sam ratnica, mučenica, uznica
i patnica: brojim korake po rubu
i strepim da se ne polome niti
između biti i sniti. Između
opstati i nestati, jer ja sam
java i san naše plovidbe što zori
i čeka da na pladanj jesenske
gozbe padne jednom sve što se
sijalo: nad čim se bdjelo i sve
što se moglo i smjelo...*

*Ja sam to nagnuće. Nevidljiva
slutnja, bljesak i visina.
Tvoja misao i tvoja dubina.
Sjećanje i pjesma koju ruka
zapisuje dok me raspinju i
dok ostavljam crveni trag
ljubavi i krvi. Ja sam kruh
što se mrvli dok domahuješ,
odmahuješ životu. Dok se
žalostiš, raduješ. Dok boluješ,
sumnjaš i samuješ.*

*Ja sam tvoj Ne i tvoj Da.
Tvoj Kako, Gdje i Što.
Tvoja blizina onda kad
misliš da me nema. Ja i tad
lebdim između tebe i visina.
Tebe i mraka. Tebe i Dubina.*

*Ja sam tvoje: tvoja davnina.
Tvoj krvotok, tok koji se
ulijeva u Rijeku Nephrolaza.*

*Ja sam tvoje jastvo. Ja sam
ljudskost, bratstvo i tvoje
hrvatstvo: korablja tvojih
kraljeva i vila tvoga mora.*

*Ja sam neuništivi dio tebe
satkan od niti koje povezuju:
vezuju i obavezuju:
vezuju i obavezuju. Tvoja
silina i tvoja milina. Tvoj
mir i nemir. San i nesanica.
Sapetost i propetost.*

*Ja sam tvoja zemlja, tvoje
rijeke, tvoje nizine, tvoje
more i tvoje gore: šum, žubor,
huk i jauk.*

*Ja sam tvoj Kaj, Ča i Što.
Tvoj jezik, tvoje tijelo,
duh, grob i spomenik.*

*Ja sam Jedina
koju se ne zaboravlja:
amanet, oporuka, znamen
i Amen.*

IVAN TOLJ

ZA HRVATSKU

Novi nakladnički projekt Ministarstva obrane Republike Hrvatske sažetak je bitnih sastavnica hrvatskog domoljublja

U petak, 6. 3. 1992. godine održano je u Muzejsko-galerijskom centru »Mimara« predstavljivanje knjige »Za Hrvatsku«, autora gospodina Ivana Tolja i grupe suradnika, a u izdavaštvu Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

Na predstavljanju knjige, uz brojne uzvanike, bili su nazočni gospodin Gojko Šušak, ministar obrane Republike Hrvatske, gospodin Josip Manolić, načelnik SZUP Republike Hrvatske, gospodin Vice Vukojević, predsjednik DPV Sabora, te mnogi drugi.

Knjiga »Za Hrvatsku« predstavljena je kao »svojevrsna domovinska čitanka, namijenjena svakom građaninu Republike Hrvatske, a poglavito hrvatskom vojniku«. Knjiga je pisana jezgrovito, laganim stilom i biranim jezičnim izričajem, u čemu se i očituje vrsnoća njena autora, književnika Ivana Tolja.

Ovaj »svojevrsni priručnik«, bogat sadržajem, nudi pregled povijesti hrvatskog naroda (»od seobe Hrvata pa do međunarodnog priznanja«), pa pregled hrvatskih vladara od najranijeg doba pa do 1918. godine, pregled činova Hrvatske vojske, te brojne druge sadržaje.

Na kraju je potrebno istaknuti veliku motivacijsku učinkovitost ove knjige za Hrvatsku vojsku jer je ona, kako je istaknuo njen recenzent, gospodin Zelimir Pavlina »sažetak bitnih sastavnica hrvatskog domoljublja... i stoga predstavlja upoznavanje s tisućljetnom baštinom«.

NAKLADA UPRAVE ZA IPD

Uprava za informativno-psihološku djelatnost Ministarstva obrane Republike Hrvatske objavila je niz namjenskih tiskovina i prosljedila ih djelatnicima IPD službi u operativnim zonama i brigadama.

Podsjećamo IPD-ovce, ako ih nisu primili, da ih potraže u svojim službama. Zainteresirani građani mogu neke od njih nabaviti u »Vjesnikovoj« prodajnoj mreži.

**PSIHO
LOŠKA
POMOC
U RATU**

**PSIHOLOŠKA
OBRANA BORACA
U
POSEBNIM
UVJETIMA**

**STRAH
OVI**

**GLAS
INE**

**PANI
KA?**

STRAHOVI

GLASINE

PANIKI

U drugoj polovici 15. stoljeća došlo je još jednom do velike podjele među hrvatskim

plemstvom i borbi protiv kralja Matijaša Korvina. To je pogodovalo turskim osvajačima, koji su nastavili napadati hrvatske zemlje, želeći ih pripojiti Otomanskom carstvu. U borbi protiv Turaka u tom se razdoblju istakao knez Nikola Iločki, koji je postao i kralj bosanski, te je vladao i većinom hrvatskog teritorija: središnjom Hrvatskom, Dalmacijom, Slavonijom i Mačvom.

Ugarsko-hrvatski kralj Matijaš Korvin i knez Nikola Iločki krenuli su 1476. godine u veliki pohod protiv Turaka s vojskom od 70 000 boraca. Iste su godine osvojili grad Šabac, koji je bio jaka vojna utvrda s velikim strateškim značenjem. Zauzećem Šabca, hrvatsko-ugarska vojska dobila je čvrstu točku na toj liniji obrane od Turaka. Godinu dana iza toga 1477. kralj je dao Slavoniji da sama oblikuje i ustroji svoju vojsku, kako bi obrana istočnih granica kraljevstva bila što uspješnija.

Nastavak rata protiv turskih osvajača zbio se 1480. godine. Tada ugarsko-hrvatska vojska napreduje u dva pravca: jedan ide dolinom Vrbasa prema Jajcu i zatim prema Travniku, dok drugi ide Srbijom do Kruševca. Hrvatima je zapovijedao ban Ladislav, a u borbama sudjeluje i Petar Dojčin, čuveni ratnik koji se proslavio još u bitki kod Šabca. U tom pohodu kralj Matijaš ipak nije dosegao svoj glavni cilj, a to je zauzeće Sarajeva. Zanimljivo je pripomenuti i to da je s ugarskom vojskom od Kruševca došlo i oko 60 000 Srba, koji su se onda naselili u južnu Mađarsku.

Ubrzo su se Turci vratili u Herceg Bosnu i ponovno ugrozili Hrvatsku. Vodi ih sultan Bajazit II., poznati

HRVATSKA BEDEM EUROPE

Matijaš Korvin

neprijatelj kršćanstva, odnosno njegovi vojskovođe. Turci su provalili u Hrvatsku u ljeto 1483. godine, pri tom se podijelivši u tri skupine. Jedna je prodrijetila i u Korušku. Pri povratku dočekao ih je hrvatski ban Matija Gereb s hrvatskom vojskom kod Broda Zrinskog na Uni i potukao do nogu. Uz hrvatsku vojsku u tom je pothvatu sudjelovao i srbijanski despot Vuk Grgurević. Iza te velike hrvatske pobjede sultan Bajazit II. sklopio je s kraljem Matijašem petogodišnje primirje.

Taj je mir potrajao duže od pet godina, sve do 1491. U međuvremenu, došlo je do promjena u političkoj slici Hrvatske. Dana 6. travnja 1491. umro je kralj Matijaš Koren, te ga je naslijedio Vladislav II. Jagelović na hrvatsko-ugarskom tronu. Matijašev nezakoniti sin Ivaniš Korvin nije uspio sjesti na prijestolje, nego je postao slavonski herceg. Pojavio se još jedan pretendent na prijestolje – Maksimili-

jan Habsburški, ali je borbu za vlast ubrzo morala zameniti odlučna borba protiv Turaka.

Boj na Krbavskom polju

Turci su početkom 1491. ponovno prodrli do Kranjske, ali su opet bili poraženi na Uni. Hrvatske čete vodio je Ivanuš Korvin. No, to je bila tek najava sudbonosnih bitaka koje su se odigrale nekoliko godina kasnije, kao što su bitka kod Udbine i boj na Krbavskom polju.

Hadum, bosanski paša, poveo je u kolovozu 1493. vojsku od 8000 boraca na Jajce. Utvrdio nije mogao osvojiti, pa je produžio dolinom Une do središnje Hrvatske, a potom i u Stajersku, sve do Celja i Ptuja. Zatim se povlačio natrag u Bosnu, u čemu ga je htio osujetiti hrvatski ban Emerik Derenčin, koji je vodio hrvatske jedinice. Dvije su se vojske srele 9. rujna 1493. na Krbavskom polju kod

Udbine, a taj je put ratna sreća bila naklonjenija Turcima. Hrvatska vojska imala je oko 15 000 ljudi, koje su Turci namamili u zasjedu. U toj su ih zasjedi napali s bokova i s leđa, tako da je bilo ubijeno oko 13 000 vojnika. Hrvati su bili poraženi, dok je ban Derenčin pao u ropstvo. Sinu bana Derenčina odrubili su glavu, a u boju na Krbavi poginuli su i drugi hrvatski plemići: knez Ivan Frankopan od Cetinja, jajački ban Juraj Vlatković, kao i sedamdesetak hrvatskih svećenika i redovnika. Nakon poraza na Krbavskom polju turski osvajači imali su otvoren put u Liku, Krbavu i dalje na sjever.

Hrvatsko je kraljevstvo tim porazom bilo teško pogodoeno. Liku, Krbavu i Modru napuštalo je pučanstvo, a kralj Vladislav II. Jagelović nije jamčio nikakvu pomoć. Turci su odmah poslali boja na Krbavskom polju poslali 20 000 vojnika u Hrvatsku, pod zapovjedništvom Hadum paše. Nije uspio osvojiti utvrđeni grad Modruš, gdje ga je odbio Bernardin Frankopan. Zato je ponovno prodro u Kranjsku i poharao je. Tada je i kralj Vladislav uspio sklopiti mir s Turcima na rok od tri godine.

Ivaniš Korvin i Petar Berislavić

Obranu Hrvatske, neosvojivog ratničkog bedema pred kršćanskom Europom, preuzima na sebe Ivaniš Korvin, koji je 1495. godine postao hrvatski ban. Ivaniš je imao podršku hrvatskih plemića, ali i naroda, tako da je uspio suprotstavljati se Turcima, kako u

Hrvatskoj, tako i u Bosni. U Ugarskoj stanje nije bilo tako jednostavno. Nakon smrti kralja Vladislava II. Jagelovića, kojeg je zamijenio Ljudevit II., kulminirali su sukobi u Ugarskoj, koji su se osjetili i na obrambenoj snazi čitavog kraljevstva. Ljudevit II. stupio je na prijestolje 1516. godine, dok mu je glavni protivnik i pretendent na prijestolje bio Ivan Zapolja, vrlo bogat ugarski plemić. Ti su sukobi trajali godinama.

Ipak, u Hrvatskoj je 1513. godine ban postao Petar Berislavić, biskup u Vestprimu, kojeg su nazivali »banom i potkraljem«. Pod njim su vladali banovci Baltazar Bučan i Baltazar Alapić, te krbavski knez Ivan Karlović. Biskup Berislavić imao je snažnu podršku pape Lea X. koji ga je pomagao da obrani Hrvatsku i srednju europu od turske najezde. Turci su hrvatske zemlje napadali 1514. godine i osvojili Karin, da bi 1515. Petar Berislavić okupljao veliku vojsku spremajući uzvratni udarac neprijatelju. U južnoj Hrvatskoj, točnije u Ravnim Kotarima, okupio je vojsku od oko 10 000 vojnika i s dosta topova. Grad Jajce je dobro dodatno utvrdio i osigurao, kako bi što dulje ustrajavao u opsadi.

Zapravo, Jajce je bilo u neprekidnoj blokadi i dostava namirnica i streljiva tako duboko kroz neprijateljski teritorij bila je vrlo rizična. Godine 1518. prešao je Berislavić s 10 000 vojnika – pola u konjičkim postrojbama – u Bosnu sa ciljem povraćanja gradova Bočac i Jezero. Nije uspio u svojoj nakani, ali je ponovno opskrbio Jajce potrebitim provijantom i streljivom. Isto te godine ugroženi su bili Ostrovičica i Skradin, kojima je Berislavić pokušao pomoći, ali su Turci bili odviše snažni. Borbe za Jajce trajale su godinama i grad je bivao u sve nepovoljnijoj situaciji.

Presudna je bila 1520. godina. Tada su Turci napali

čitavu hrvatsku granicu, od Dubrovnika do Une i uspjeli prodrijeti do Furlanije. U borbama na Gvozdu, između Korenice i Bihaća, zarobljen je 20. svibnja 1520. i sam Petar Berislavić. Povijesni izvori kažu da je Berislavić poveo skupinu plemića i konjanika na neku tursku jedinicu, pobijedio je i zatim zaostao u povratku. Na nesreću, srušio mu se konj i to u trenutku kad je naišlo trideset turskih konjanika. Poslije žestoke borbe su ga zarobili, te mu odrubili glavu. Njegove je ostatke kasnije našao knez Ivan Karlović. Inače, Ivan Karlović naslijedio je Petra Berislavića na mjestu hrvatskog bana.

Godine 1521. Turci su osvojili i Beograd, kojeg je branio Hrvat Petar Keglević, plemić i jajački ban. Piri paša je prvo napao Zemun, kojeg je također branio Hrvat, Marko Skoblić, a zatim je poduzeo opsadu Beograda. U obrani Beograda sudjelovalo je 700 plaćenika i tamošnji Srbi, koji su se nakon nekoliko tjedana opsade predali. Bilo je to 29. kolovoza 1521., a Turci su sve branitelje smaknuli.

Turska najezda dovela je i do pada nekih hrvatskih gradova. Knin i Skradin pali su 1522. godine. Ostrovičica 1523, dok se Klis dobro branio. Klis je bio najvažnija utvrda na tom području. Branio ga je knez Petar Monoković, uz kapetane Petra Kružića i Gregorija Orlovčića. Oni su u travnju 1524. uspjeli sakupiti vojsku od 1500 pješaka i 60 konjanika u Senju, te njome osloboditi Klis opsade iznenadnim napadajem na Turke.

No, ta je pobjeda imala više moralno, nego vojničko značenje. Turci su bili na vrhuncu svoje moći, prodirali su daleko preko Une u Hrvatsku, i sjevernu i južnu. Doprili su čak do Samobora i drugih do tada sigurnih mjesta.

(Nastavit će se)

Priredio
DUBRAVKO GRAKALIĆ

POVJESNICA HRVATSKE VOJSKE

Ernest Bauer: »Sjaj i tragika hrvatskog oružja«, izdanje Nakladnog zavoda Matice hrvatske

Malo je publicističkih i povijesnih radova koji objašnjavaju historijat i ulogu hrvatskih vojnih postrojbi od stvaranja prve hrvatske države do danas. Uz legendarnu knjigu dr. Slavka Pavličića »Hrvatska ratna i vojna povijest« (Zagreb 1943. godine), koja je danas bibliofilski raritet, obavijesti o toj temi se mogu prikupiti tek iz općenitijih napisa brojnih hrvatskih povjesničara ili iz oskudnih enciklopedijskih izdanja. Stoga, knjiga Ernesta Bauera »Sjaj i tragika hrvatskog oružja«, koja se upravo pojavila na tržištu u izdanju Nakladnog zavoda Matice Hrvatske, popunjava prazan prostor hrvatske vojne historiografije. To je u ovom trenutku jedina knjiga u povijesti hrvatske vojske i hrvatskoj ratnoj povijesti koja je dostupna širokom krugu interesenata za tu temu i koja na sažet način (147 stranica) prikazuje hrvatske vojnike kroz povijest.

Ukratko, zanimljiva knjiga još zanimljivijeg autora. Ernest Bauer je hrvatski politički emigrant, progonjen od komunističke tajne policije, a ovu je knjigu napisao još prije pedesetak godina, u doba drugog svjetskog rata. Njemački čitatelji upoznali su je tek šezdesetih godina, dok je prvo hrvatsko izdanje trebalo izići 1971. godine. Zbog sloma »hrvatskog proljeća«, izašlo je tek sada.

Knjiga »Sjaj i tragika hrvatskog oružja« prikazuje najvažnije poglavlje hrvatske ratne povijesti. Na početku se razmatraju još neodgonetnuti problemi prapovijesti i seobe Hrvata, te prve hrvatske vojne snage. Bauer zatim razlaže hrvatsku ratnu povijest, provalu Avara i Turaka, odnosno najvažnije epizode hrvatske povijesti, kada je Hrvatska bila »predzida kršćanstva«. Obradio je i »hrvatske dvorske straže diljem Europe«, tridesetogodišnji i sedmogodišnji rat, kao i ratovanja Hrvata pod Napoleonom. Na zanimljiv je način predočio i borbu Hrvata pod hrvatskim stijegom u doba bana Josipa Jelačića. Knjiga završava poglavljem o borbama hrvatskih vojnika u prvom svjetskom ratu. Vrijedne su i ilustracije u knjizi, koje prikazuju hrvatske pandure, husare, graničare i sekežane u njihovim odorama, kao i fotografije hrvatskih vojskovođa, poput Stjepana baruna Sarkotića-Lovčegranskog, Svetozara pl. Boroevića od Bojne, Franju baruna Trenka, Ivana Ludovika, grofa Isulanića i druge.

U svakom slučaju, ova je tek opsegom skromna knjiga Ernesta Bauera izdanje koje su hrvatski čitatelji dugo čekali.

D. G.

AUTOR: DR. ZVONIMIR KURPES	POJEDI- CNO LA- KO STRE- LJACKO ORUŽJE	ODREĐE- NOST IZVJES- NOST	VRSTA ARTILJE- RIJSKOG ORUŽJA /MNOŽ./	MUSLIM. ŽENSKO IME	OBROK OTPLATE	ČLAN AKADE- MIJE										
GL. GRAD ERITREJE																
DOJAM																
BRIT. POP- PJEVA- ČICA TIKARAM																
NEDAVNO																
SKUPNO OBAV- LJANJE POLJSKIH POSLOVA					*EAST*											
GLUMICA GARDNER				RANKO MARIN- KOVIC	PLANINA U IST. SRBIJI											
				UJBUNE												
DODI- RIVATI																
NOGARI, STATIV																
OKRU- NJENI KLIP KU- KURUZA						ORUŽANE MIROVNE SNAGE UN										
KRAJ U SAUDIJS- KOJ ARABJI					PORTU- GAL		JAPANSKI FILMSKI GLUMAC, KEN	ŽARAČ, VATRALJ	ORUŽANI SUKOB NARODA	AMAJLI- JA TALISMAN	*ĐAK*	MUŠKO IME /AKIM/	IME	LATINSKI PRIJEVOD "BIBLIJE"	NAMA- TATI	
					MJESNI ODUČNIK /TURC./											
PLATINA			FILISTAR													
			VRSTA PASA													
URAN		GRAFIKON									PISAR /TURC./					
		ŽENIN OTAC									DIO TELE- KOMUNIK. UREĐAJA					
IMENIČNA UPITNA ZAMJE- NICA				PUSTO- LOVSTVO												
				ČOVJEK /TURC./												
RADNA SOBICA; SKOLSKA ZBIRKA								RADNICI U SOLANI	ORUĐE ZA LEMLJE- NJE	VRSTA KARTASKE IGRE						
BUGAR- SKO MUŠKO IME				NJEMAČKI GRAD U HESSENU								MJERA ZA SNAGU				
				ČOPOR								OSOBA U ZALOGU				
	MOČVA- RNA BILJKA						SKUP OD 8 GLAZ- BENIKA						DJELOVI TEKU- ĆINE	*AMPER*		
	USNA ŠUPLJINA						DRŽAVNA BLAGAJNA						OSJET			
URUGVAJ		PROUSTO- VA IME- NJAKINJA								SKLADA- TELJ GOTOVAC						
		PJEVA- ČKI ZBOR								*I DRUGO*						
ČITATI STIHOVE JASNO ISTICUĆI STOPE											NAS DJEC- JI PISAC, JOSIP					
											VOJNI OKRUG					
ZVUK ODREĐE- NE VISINE				VRSTA- LOVAC- KOG PSA					U DVA MAHA							
				SAH					*TONA*							
VRSTA BORA						CRVENA KRVNA TJELE- SCA										

**HRVATSKI
VOJNIK**

STANKO HERCEG

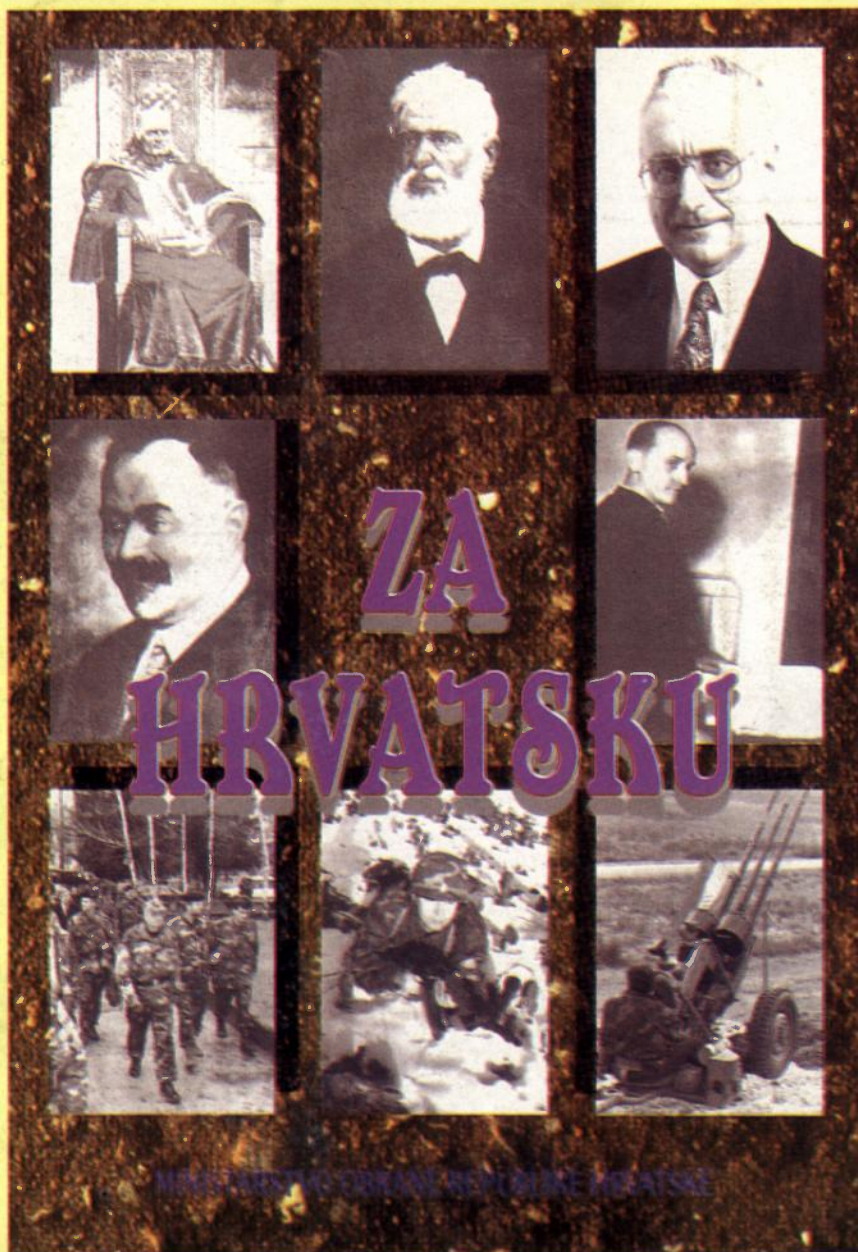
LINIJA FRONTE

HRVATSKI Vojnik

NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO NOVO
U NAKLADI MINISTARSTVA OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE

CIJENA: 300 HRD

»...Sastavljajući ovu knjigu željeli smo na neveliku broju stranica orisati ono na čemu počiva razlog tvoje ljubavi i tvoje odanosti junačkoj, lijepoj i svetoj Hrvatskoj. Stoga je u knjizi ukratko iznijeta povijest hrvatskoga naroda od doseljenja u Lijepu našu i Višeslavove krstionice, to jest hrvatskoga uljudbenoga ulaza u krug europskih zemalja i naroda, pa sve do ovoga strašnoga i nametnutog nam rata i pobjedonosna međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske. Predsjednikov interview pod nazivom »Ja ću za te molit Boga, a ti oslobodi Rvacku«, namijenjen upravo mladima, držimo putokaznim sažetkom svega onoga što se htjelo postići objavljivanjem ove knjige. Prikraju donosimo i mali rječnik hrvatskog vojnog nazivlja želeći da naši vojnici, časnici i dočasnici u Hrvatskoj vojsci zaborave što prije dosadašnji, omraženi, strani, vojni jezik i da se višedesetljetno razdoblje oficirstva preobrazi zauvijek u časništvo i svijest o časti služenja Hrvatskoj Državi...«

Ivan Tolj

HRVATSKI VOJNIK